

PULSUL GEOSTRATEGIC

Motto: „Opiniile sunt libere, dar nu și obligatorii“ I.L.Caragiale

Profesorul Ioan Mircea Pașcu: „Forța sistemului american nu stă în comiterea de cât mai puține greșeli, cât mai ales în capacitatea sa de a se autocorecta”

E.S. Ion Jinga, Ambasadorul României la ONU: „Viteza de propagare a pandemiei a pus la încercare reziliența ONU și a statelor, deopotrivă”

O lume multilaterală?

Peter Stano, purtător de cuvânt principal pentru Afaceri externe și politica de securitate al Comisiei Europene: „Pandemia globală necesită soluții globale și regionale, iar în acest context cooperarea în cadrul inițiativei

Sinergia Mării Negre este mai importantă ca niciodată”

Stefan Gligor, avocat și expert politic: „Impunerea unor condiționalități stricte Republicii Moldova (de către UE) a fost și este singura cale corectă - condiționalități cu privire la implementarea unor reforme de calitate”

EDITORIAL

3 Din partea editorului

Constantin IACOBIȚĂ

SITUAȚIA INTERNAȚIONALĂ

4 Interviu cu profesorul **Ioan Mircea Pașcu**: „Forța sistemului american nu stă în comiterea de cât mai puține greșeli, cât mai ales în capacitatea sa de a se autocorecta”

8 Interviu cu E.S. **Ion Jinga**, Ambasadorul României la ONU: „Viteza de propagare a pandemiei a pus la încercare reziliența ONU și a statelor, deopotrivă”

16 Debutul pandemiei în retrospectivă: China și cooperarea central - est europeană („17+1”)

Radu SAVA

19 Între laicitate și separatism: criza islamului?

Dumitru CHICAN

24 Dirijorul de la Washington. Spectacol și incertitudine

Vladimir-Adrian COSTEA

37 O lume multilaterală?

Dumitru CHICAN

UNIUNEA EUROPEANĂ

40 Interviu cu **Peter Stano**, purtător de cuvânt principal pentru Afaceri externe și politica de securitate al Comisiei Europene: „Pandemia globală necesită soluții globale și regionale, iar în acest context cooperarea în cadrul inițiativei Sinergia Mării Negre este mai importantă ca niciodată”

44 Interviu cu **Ștefan Gligor**, avocat și expert politic: „Impunerea unor condiționalități stricte Republicii Moldova (de către UE) a fost și este singura cale corectă – condiționalități cu privire la implementarea unor reforme de calitate”

52 Ziua Națională a României: moștenirea istoriei

Ion I. JINGA

53 Vecina noastră, Ungaria

Alexandru GHIȘA

56 Lunga cursă cu obstacole a Turciei către Europa

Reza SHAHRESTANI

MAREA NEAGRĂ

60 Alegerile prezidențiale din Republica Moldova: rușii nu au mai venit (de data aceasta)

Vladimir SOCOR

BALCANII DE VEST

62 *Happy-end* pentru odiseea formării Guvernului Serbiei

Alexandru PETRESCU

ZONE DE CRIZĂ ȘI CONFLICT

67 Nagorno Karabah : între Rusia, Turcia ... și ceilalți

Dumitru CHICAN

ORIENTUL MIJLOCIU

71 „Iarna vrajbei... lor”. Zece ani de „Primăvară arabă”

Dumitru CHICAN

74 Orientul Mijlociu sub semnul lui Joe Biden: schimbare prin ... continuare?

Dinu COSTESCU

78 Iran în contextul regional. Războaiele „proxy”

Reza SHAHRESTANI

82 Despre autori

Motto: „Opiniile sunt libere, dar nu și obligatorii”—I.L.Caragiale

EDITORIAL

Din partea editorului

Constantin IACOBIȚĂ

Readucerea SUA pe scena internațională și asumarea din nou a rolului de lider global, după instalarea administrației Biden la Casa Albă, este pe atât de așteptată pe cât se anunță de dificilă.

Supraviețuirea acordului nuclear cu Iranul constituie, probabil, miza și obiectivul imediat cel mai important pentru comunitatea internațională, din perspectiva stabilității și securității în Orientul Mijlociu și la nivel global. Nu întâmplător, semnatarii acordului nuclear cu Iranul s-au întrunit, la 21.12.2020, pentru a-și exprima îngrijorarea în legătură cu îndepărtarea Iranului de angajamentele asumate prin acord (în ultima perioadă a avut loc instalarea a trei noi centrifuge avansate pentru îmbogățirea uraniului la Natanz, iar parlamentul iranian a adoptat o lege prin care cere guvernului să consolideze programul nuclear și să interzică inspecțiile efectuate de către Agenția Internațională pentru Energie Atomică, în baza acordului încheiat la Viena în 2015) și pentru a-și exprima speranța că SUA va reveni la masa negocierilor.

Statele Unite mai sunt așteptate de asemenea să readereze imediat la Acordul de la Paris privind clima din 2015 și să preia conducerea eforturilor globale vizând prevenirea schimbărilor climatice, după cum sunt absolut esențiale pentru gestionarea situațiilor de criză și conflict din diverse zone ale lumii și stoparea asaltului asupra principiilor și instituțiilor internaționale condus de puteri revizioniste. Aceasta implică un nou parteneriat strategic între SUA și europeni, un parteneriat pentru care fiecare din cele două părți să fie apt pe deplin și la care să se angajeze cu toată capacitatea.

Iar dacă europenii sunt caracterizați de diviziuni – în interiorul societăților și la nivelul Uniunii – care se adâncesc, nici despre SUA nu se poate spune că traversează o perioadă mai fastă.

La conducerea Statelor Unite se instalează o administrație cu legitimitate (a viitorului președinte și a instituțiilor americane) slăbită din start – pe de o parte de campania fără precedent a unui președinte în exercițiu, care nu este reales, de a submina și, eventual, întoarce în favoarea sa rezultatul unui proces electoral democratic, iar pe de altă parte de întârzierea și dificultatea cu care partidul care a pierdut alegerile acceptă, formal, victoria câștigătorului votului popular și electoral.

Viitorul președinte primește ca moștenire o țară divizată social, confruntată cu o pandemie ale cărei efecte se înrăutățesc și cu o economie în declin amenințător.

Motiv pentru care, primele patru priorități anunțate recent de echipa de tranziție a viitorului președinte al SUA sunt: pandemia de COVID-19, refacerea economică, echitatea rasială și schimbările climatice.

O astfel de agendă presupune și anunță concentrarea atenției și eforturilor viitoarei administrații pe plan intern, adică America înainte de toate (America First).

În ce privește revenirea SUA la conducerea afacerilor internaționale și preluarea inițiativei, agenda publicată de echipa de tranziție anunță, așa cum Joe Biden a și declarat pe parcursul procesului electoral, readerea Americii la Acordul de la Paris privind clima.

Măsura în care administrația Biden va reangaja SUA pe plan internațional, într-un orizont mai mult sau mai puțin apropiat ar putea fi indicată de disponibilitatea declarată și mai ales de voința politică de a reveni la masa negocierilor pe tema programului nuclear al Iranului. După cum ar mai putea fi indicată de schimbări majore în politicile curente față de principalii competitori și adversari ai SUA – China și Rusia.

În cazul Rusiei, care își consolidează – cu ajutorul unora din statele europene membre NATO și UE – capacitatea de influențare a europenilor prin creșterea dependenței acestora de resursele energetice rusești, situația capătă un caracter de urgență pe fondul dezvoltărilor recente privind atacurile cibernetice asupra unui număr de agenții guvernamentale și companii private americane. Atribuite public Rusiei, de secretarul de stat și de procurorul general al SUA, acțiunile de spionaj cibernetic rusesesc au vizat – cu succes – Departamentul Energiei, Departamentul de Stat și Departamentul Securității Interne.

În timp ce este imperativ, un răspuns din partea SUA va fi foarte dificil de calibrat, ținând cont de lipsa unei definiții clare, comun acceptate a termenului de război cibernetic, precum și de asigurarea unui echilibru între restabilirea credibilității (Americii) și prevenirea escaladării.

SITUAȚIA INTERNAȚIONALĂ

Interviu cu profesorul Ioan Mircea Pașcu: „Forța sistemului american nu stă în comiterea de cât mai puține greșeli, cât mai ales în capacitatea sa de a se autocorecta”

Alegerile prezidențiale din SUA continuă să fie indicatorul cel mai important privind traiectoria relațiilor internaționale pentru o perioadă de timp care depinde atât de culoarea politică a câștigătorului competiției, cât și de personalitatea acestuia, așa cum a dovedit-o mandatul lui Donald Trump. Iar una din întrebările la care observatorii, analiștii, experții și liderii din diverse domenii, inclusiv factorii de decizie politică din majoritatea statelor lumii au căutat răspunsuri, până la aflarea numelui viitorului președinte al SUA, a fost **în ce măsură va avea loc o resetare a orei geopolitice și, dacă va fi cazul, în ce va consta aceasta.**

Semnificația și implicațiile victoriei lui Joe Biden în alegeri din perspectiva ordinii internaționale curente, dominată de competiția între mari puteri, dar mai ales din perspectiva relației transatlantice, a fost abordată de către profesorul Ioan Mircea Pașcu, om politic și universitar cu o carieră de excepție, în cadrul unui interviu pentru *Pulsul Geostrategic*.

Pulsul Geostrategic: Domnule profesor, cunoașteți Statele Unite ale Americii și relația transatlantică de mulți ani și din posturi diverse - la nivel național ați contribuit la procesul de reformă instituțională necesar integrării României în structurile Euro-Atlantice (în calitate de consilier prezidențial, secretar de stat pentru politica de apărare, ministru al apărării, președintele Comisiei pentru Apărare din Camera Deputaților etc.), iar la nivel european

ați reprezentat Parlamentul European - unde ați îndeplinit inclusiv funcția de vicepreședinte - în relațiile cu SUA și NATO.

Din această perspectivă, dar și prin prismă academică, ar fi foarte apreciată opinia dumneavoastră privind nivelul neașteptat de mare al sprijinului popular față de Donald Trump și ce reprezintă acesta pentru americanii care l-au votat în pofida comportamentului și stilului de leadership ca președinte. Astfel, numărul voturilor pro-Trump pare să nu mai poată fi explicat doar prin războiul partizan și ideologic în curs din SUA.

Este nivelul de nemulțumire și neîncredere al americanilor față de instituții, procesul politic și elite atât de ridicat încât să justifice deciziile - absolut libere și democratice, de altfel - de a vota o personalitate precum cea a lui Trump?

Ioan Mircea Pașcu: Este adevărat că președintele Trump a câștigat în 2016 cu o platformă anti-sistem, dar nu cred că putem extrapola, spunând că toți cei care l-au votat - și în 2016 și în 2020 - sunt anti-sistem. Multora le-a surâs stilul său și/sau s-au simțit băgați în seamă, mulți au câștigat economic ș.a.m.d.

Ce este însă adevărat, este că instituțiile americane au cunoscut o eroziune marcantă în timpul președinției sale, fapt care îl și determină pe președintele ales, dl. Biden, să pună pe prim-plan refacerea autorității și credibilității democrației americane și a instituțiilor sale, anunțând pași importanți în această direcție încă din primele zile de mandat.

Ce lecții „de învățat” oferă alegerile prezidențiale din SUA europenilor în general și românilor în particular?

Cred că principala „lecție” este funcționarea sistemului în condiții de pandemie și contestare (chiar din partea unuia dintre candidați). Până la urmă, sunt mai mult de două secole de când acest sistem funcționează, făcând din America liderul lumii democratice. Forța sistemului american nu stă

în comiterea de cât mai puține greșeli, cât mai ales în capacitatea sa de a se auto-corecta, în caz că acest lucru are loc (vezi Watergate). Sunt convins că acest lucru se va întâmpla și acum.

Victoria lui Joe Biden a venit într-un moment în care SUA este divizată și destabilizată intern, precum și slăbită economic de efectele pandemiei de COVID-19.

În ce măsură va reuși noul președinte să asigure depășirea problemelor interne (în special să-i unifice pe americani) și să readucă SUA în poziția de lider global apt să influențeze decisiv și pozitiv stabilitatea și securitatea internațională, date fiind cele de mai sus și complexitatea provocărilor curente și previzibile?

Într-un articol programatic publicat în *Foreign Affairs* în primăvară, candidatul pe atunci, Joe Biden, a menționat expres dorința ca, în timpul administrației sale, America să preia din nou conducerea ("Why America Must Lead Again"), plecând de la premisa că Statele Unite sunt ancora sistemului internațional făurit în principal de ele după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial. Ori, dezangajarea din această misiune, petrecută în timpul președinției Trump, ne-a adus pe toți astăzi în fața unei lumi imprevizibile, marcată de pericole mai mari sau mai mici, care pot fi din ce în ce mai greu stăpânite; drept urmare, Statele Unite trebuie să preia din nou inițiativa și, pe baza unei autorități și credibilități refăcute, să restabilească echilibrul în sistem, împreună cu celelalte țări democratice. Iar pentru aceasta, noua administrație Biden își propune, printre altele, ca primi pași pe plan intern, refacerea instituțiilor democratice și a bazei de putere a Statelor Unite, investiții în educație și sistemul de sănătate, precum și în menținerea avansului militar.

Legătura transatlantică a fost supusă la o serie de provocări, în cei patru ani de președinție Republicană care se încheie curând, iar în capitalele Europene s-a sperat mult într-o revenire a Democraților la Casa Albă. Totodată, criza determinată de COVID-19 a venit în contextul unor dezbateri intense pe tema relevanței și viitorului NATO, precum și a relației transatlantice. Pe această bază:

Ce ne puteți spune despre modul în care va fi văzută și abordată la Washington relația transatlantică în anii de administrație Democrată, raportat la poziția administrației Trump față de UE și NATO?

În privința relației transatlantice, mă aștept ca noua administrație să revină la sentimente mai bune față de europeni și instituțiile de pe continent - NATO și UE. Dl. Biden a și declarat clar că NATO reprezintă ancora securității naționale a Statelor Unite, că o alianță reprezintă mai mult decât „dolari și cenți”, deschizând perspectiva mult așteptată ca SUA să abandoneze viziunea actuală, în care europenii sunt considerați mai mult competitori comerciali, decât aliați. Ca atare, mă aștept la o refacere rapidă a bunelor raporturi transatlantice existente înainte de 2016 și o conclucrare mai strânsă în rezolvarea marilor probleme ale continentului și ale lumii.

Cum evaluați impactul implementării conceptului de autonomie strategică a UE asupra relațiilor transatlantice?

Cât timp am fost în Parlamentul European - și am fost destul timp - am fost pur și simplu bombardat cu acest concept de „autonomie strategică”, fără ca cei care îl promovau cel mai mult să îl și definească cât de cât, în afara unor generalități de tipul „Europa trebuie să fie capabilă să își apere singură cât mai mult interesele, să fie capabilă să inițieze acțiuni singură în această direcție etc, etc, etc.” Recent, însă, lucrurile s-au lămurit: într-un discurs rostit de președintele Franței, dl. Macron, în fața studenților unei universități dintr-o țară baltică a lămurit „misterul”, susținând că europenii trebuie să renunțe să mai cumpere armament din Statele Unite și să înceapă să cumpere mai mult armament european (știută fiind ponderea mare a Franței în industria europeană de apărare ...). Cam la asta pare a se reduce, în final, „autonomia strategică” a Europei, atât de des invocată ...

Ne putem aștepta la schimbări majore în privința misiunii Alianței? Ce mutații vedeți dumneavoastră în conceptualizarea securității (la nivel european, aliat, internațional)?

În condițiile în care alegerile au fost câștigate de dl. Biden, nu cred că mai trebuie să ne așteptăm nici la schimbarea misiunilor Alianței, nici chiar la aneantizarea ei, perfect posibilă în cazul în care la Casa Albă rămânea tot Administrația Trump. Aceasta pleca de la premisa - în continuare valabilă - că principalul competitor al Statelor Unite a devenit China; ori NATO, concepută exclusiv pentru contracararea amenințării URSS/Rusiei, risca astfel să devină irelevantă pentru interesul american dacă nu accepta un viraj strâns dinspre Rusia spre China, ca principal adversar. Acum,

lucrurile s-au lămurit și așteptarea noastră este să revenim la timpurile de dinainte de 2016, când atmosfera dominantă era de conlucrare politico-militară între aliați, nu de confruntare comercială. Sigur, China, cum spuneam, va rămâne principalul competitor al Statelor Unite, însă noua administrație își propune o atitudine mai sofisticată față de aceasta, care să îmbine fermitatea cu cooperarea, abandonând confruntarea permanentă pe toate palierele promovată de administrația Trump față de China.

Care ar putea fi rolul statelor situate pe flancul estic al NATO în această ecuație?

Rolul aliaților de pe flancul de est al NATO nu se va modifica: vom rămâne cu aceleași amenințări, posibil amplificate de dimensiunea energetică (depozitele mari de gaz recent descoperite atât în Marea Neagră, cât și în Mediterana de Est), cu aceleași probleme izvorâte din activismul rusesc, cu conflictele latente care pot izbucni în orice moment (vezi Nagorno-Karabah). Într-un cuvânt: *business as usual!*

Anexarea de către Rusia a Crimeii, situația complexă din Ucraina, conflictele înghețate sau reactivitate din regiunea extinsă a Mării Negre, tensiunile apărute între statele cu interese majore în această zonă, toate acestea ne determină să privim cu și mai multă îngrijorare mediul de securitate regional.

Cum este perceput, în SUA, procesul continuu de dezvoltare a unor capacități militare ofensive rusești în proximitatea României (Peninsula Crimeea)?

Eu cred că noua administrație americană știe foarte bine despre ce este vorba în zona noastră. Să nu uităm că oamenii-cheie - ca dl. Jim Townsend, de pildă - care au răspuns de zonă înainte de 2016, vor prelua lucrurile din mers, ei fiind cei care au fost confrunțați doi ani cu consecințele acțiunilor Rusiei în Marea Neagră și Mediterana de Est, între 2014 și 2016.

Poate conduce procesul de dezvoltare a FA ale României, la care SUA are o contribuție determinantă, la o atitudine mai agresivă din partea Federației Ruse?

Nu mă aștept ca, prin modernizarea forțelor armate ale României și sporirea astfel a capacității noastre defensive, Rusia să se simtă mai „descurajată” decât a fost până acum. Până la urmă,

noi am intrat în Alianță tocmai pentru că am realizat că singuri nu ne putem apăra în fața puterii Rusiei, în cazul în care aceasta ar fi decis să inițieze o acțiune militară contra noastră (sigur, nu fără costuri militare, chiar și pentru ea). Însă, împreună cu ceilalți aliați care ne sprijină fără rezerve, sperăm să atingem un nivel de echilibru, care să facă o asemenea acțiune contra noastră tot mai puțin probabilă.

Pe această bază și în condițiile în care segmente importante ale granițelor României reprezintă și frontiera estică a NATO și UE, considerați că sunt necesare priorități suplimentare, în plus față de angajamentele existente, care să aducă un spor de securitate și stabilitate?

Când am fost întrebat, pe vremea când negociam aderarea la NATO, cu ce putea contribui România la apărarea Alianței, am dat invariabil același răspuns: în primul rând, să fie capabilă să se apere singură cât mai mult și cât mai bine, pentru a diminua costurile ajutorului NATO pentru noi. Același răspuns îl dau și acum ... Un singur adagio: ar trebui să fim mai activi diplomatic, inclusiv în zona extinsă a Mediteranei de Est, unde mai avem încă un număr de contacte și intrări, pentru a ne spori profilul și vizibilitatea, ceea ce tot în contul creșterii securității noastre ar intra.

Iar deciziile recente ale Washingtonului de a reduce efectivele militare americane dislocate în Germania și de a opera unele redistribuiri pe teritoriul european, aparent inclusiv în regiunea noastră, ar putea fi subsumate unor abordări și angajamente de securitate sporite ale SUA față de țările de la flancul estic în general și țara noastră în particular?

Pe vremea când eram ministru al apărării, țin minte că secretarul apărării al SUA, dl. Rumsfeld, a făcut multe „valuri” cu împărțirea aliaților între „vechea” și „noua” Europă ... iar mai recent știm cu toții că administrația Trump a decis reducerea trupelor americane staționate în Germania și reamplasarea unei părți din acestea în zona mai amenințată, adică a noastră. Personal, cred că această „diviziune” este o realitate, numai că nu mai este o chestiune preponderent politică, cum era la începutul anilor 2000, ci a devenit între timp o realitate strategico-militară: flancul de est este mai amenințat decât „centrul” Alianței. În rest, aștept să văd dacă noua administrație va menține sau nu decizia de reducere a forțelor din Germania, luată de administrația anterioară și, dacă da, care vor fi

până la urmă cifrele.

Președintele Vladimir Putin sublinia, în cadrul intervenției sale - prin videoconferință - la sesiunea plenară finală a celei de a 17-a adunări anuale a Clubului de Discuții Internaționale Valdai care a avut loc în perioada 20-22 octombrie 2020, că vremea bipolarismului americano-rus a trecut de mult și se înaintează cu pași rapizi spre o ordine internațională multipolară, cu actori precum China și Germania în plină afirmare.

În opinia dumneavoastră, care este perspectiva ordinii internaționale curente? A trecut deja vremea unipolarismului (american) post Războiul Rece? Cum ar putea arăta ordinea internațională multipolară anticipată de V. Putin?

Odată cu căderea comunismului, destrămarea URSS și încetarea Războiului Rece, sistemul internațional a trecut din „ordinea bipolară”, într-un moment al „unipolarismului” (dacă se poate spune așa) american, angajându-se, totodată, pe făgașul multiplicării centrelor de putere și trecerii, astfel, spre o „ordine multipolară”. O asemenea tranziție - declanșată de ieșirea imposibil de prevenit a URSS din scenă - ar fi trebuit să fie, de preferință, controlată, pentru a preveni apariția unor derapaje. Acest lucru nu s-a întâmplat decât marginal (Statele Unite au ajuns să fie „prinse” în conflictele din Afganistan și Iraq, iar mai recent, au renunțat de bunăvoie la onorarea angajamentelor curente - vezi retragerea intempestivă din Siria, de pildă). Acest lucru a sporit confuzia și a determinat tot felul de forțe anti-sistem să preia inițiative în diverse zone, contribuind la dezordinea generală. Că ne îndreptăm inexorabil spre o ordine multipolară este incontestabil, problema este că trebuie să recâștigăm controlul asupra dezvoltărilor actualmente haotice din anumite zone, pentru a încerca o tranziție cât de cât controlată. Ori, în acest sens, noua administrație americană poate contribui substanțial, alături de aliații tradiționali ai SUA.

În cei patru ani de administrație Trump a fost relansată și intensificată competiția dintre SUA și China, cu antrenarea Europei și cu efecte la nivel global.

Ce ne puteți spune în privința perspectivei acestei competiții, ținând cont că direcția pe care a fost pusă SUA în ultimii ani, dar mai ales complexitatea și profunzimea angajării vor face schimbările foarte dificile?

China și SUA vor continua să fie competitori strategici pentru multă vreme de acum încolo. Ceea ce se va schimba, probabil, este modul în care cele două superputeri vor „administra/manageria” competiția respectivă. Cum spuneam, candidatul Joe Biden a promis că va fi în continuare ferm față de China în privința practicilor comerciale și a drepturilor omului, însă va adopta o deschidere spre cooperare în domenii ca schimbarea climatică, neproliferarea și securitatea sănătății.

Viitorul președinte al SUA a anunțat, deja, că în prima zi de mandat va dispune re-aderarea țării sale la Acordul de la Paris privind clima din 2015.

Ce alte măsuri de resetare a orei geopolitice putem aștepta de la Washington pe durata președinției Biden?

Mi-e greu să răspund de pe acum. Administrația Biden are deja „farfuria plină”, cum spun americanii, ca să planifice în detaliu ce își propune să mai facă în plan strategic. Mă aștept însă ca, odată ce se va apuca de lucru, să se deschidă oportunități noi, greu de anticipat acum, după cum mă aștept ca unele schimbări produse după 2016 să nu mai poată fi „întoarse” la starea de dinaintea inițierii lor ...

Interviu cu E.S. Ion Jinga, Ambasadorul României la ONU: „Viteza de propagare a pandemiei a pus la încercare reziliența ONU și a statelor, deopotrivă”

Ajustarea mecanismelor de răspuns la noile provocări și amenințări - aflate în continuă dinamică la nivel global - în contextul pandemiei de COVID-19, împreună cu coordonarea și sprijinirea eforturilor statelor membre pentru a înțelege și identifica dimensiunile crizei economice, sociale și politice în orizont post-pandemie, constituite obiective prioritare pentru Organizația Națiunilor Unite.

Ion Jinga, ambasador extraordinar și plenipotențiar, Re prezentantul Permanent al României la Organizația Națiunilor Unite, a oferit o evaluare a procesului de consolidare, protejare și valorificare a rezilienței ONU în raport cu provocările pe care pandemia de COVID-19 le-a adus în prim-plan, în interviul acordat revistei *Pulsul Geostrategic*.

Pulsul Geostrategic: La nivel global, pandemia de COVID-19 a modificat în mod semnificativ agenda publică și preocupările statelor afectate. Teme precum terorismul, proliferarea nucleară, gestionarea fluxurilor migratorii, respectiv amenințările la adresa securității și integrității teritoriale, au trecut (cel puțin aparent) în plan secund, principala atenție fiind îndreptată asupra eforturilor de gestionare și de combatere a pandemiei.

Raportându-vă la imaginea de moment pe care o regăsim în statele afectate, considerați că abordarea amenințărilor și provocărilor din domeniul medical/sanitar a generat o schimbare fundamentală de paradigmă, sau ne menținem

în aceeași logică a abordării de tip secvențial și temporar?

Ion Jinga: În mediul internațional, pandemia de COVID-19 întrunește caracteristicile unei *lebede negre* - un eveniment cu raritate deosebită și impact sever care, privind înapoi, ar fi putut fi anticipat. Dar ea nu reprezintă o noutate absolută prin natură și formă de manifestare, deoarece nu este nici prima *lebedă neagră* și nici prima pandemie cu care umanitatea se confruntă.

Actuala criză prezintă, însă, două caracteristici specifice. Prima, este aceea că efectele sale nu pot fi înlăturate doar prin acțiunea individuală a unui stat. Fiind un rezultat al interconectării globale, consecințele pandemiei pot fi gestionate doar prin fructificarea unor avantaje pe care însăși interconectarea globală le oferă: corelarea politicilor de răspuns, maximizarea beneficiilor apartenenței la diferite grupări și organizații internaționale, colaborarea tehnologică, schimbul de cunoștințe și bune practici, distribuirea pe scară largă a vaccinurilor și tratamentelor, consolidarea lanțurilor globale de producție și aprovizionare etc. A doua caracteristică o reprezintă durata relativ lungă a manifestării consecințelor pandemiei, dar și a măsurilor pentru revenirea la normal - o normalitate pe care, personal, o văd diferită, în anumite privințe, de cea cu care eram obișnușiți înaintea apariției acestei crize.

Nu cred, însă, că pandemia va genera o schimbare fundamentală de paradigmă în relațiile internaționale, în ciuda dificultăților inițiale în anticiparea și gestionarea întregii game de consecințe. În același timp, severitatea sa a determinat maniera în care statele își stabilesc domeniile prioritare de acțiune. Altfel spus, plasarea în plan secund a unor teme precum cele menționate de dumneavoastră (terorismul, proliferarea nucleară, gestionarea fluxurilor migratorii, amenințările la adresa securității și integrității teritoriale) este doar aparentă și se datorează percepției că, prin comparație cu pandemia, acestea nu par să producă în prezent consecințe la fel de severe și imediate.

Dacă analizăm, de exemplu, fenomenul migrației, înțelegem și mai bine de ce o astfel de temă nu are

cum să treacă în plan secund. Migrația a devenit o problemă globală, aflată într-o relație biunivocă cu proliferarea conflictelor, terorismul, sărăcia, schimbările climatice, încălcarea gravă a drepturilor omului, iar lista ar putea continua. Conform datelor Organizației Internaționale a Migrației, un miliard de oameni (din cele 7,8 miliarde ale planetei) au migrat din locurile de origine. Aproape un sfert de miliard trăiesc într-o altă țară decât cea în care s-au născut. Deși deplasările de populație au fost afectate de închiderea granițelor, vulnerabilitatea la pandemia de COVID-19 a persoanelor strămutate intern, migranților și refugiaților a accentuat dimensiunea umanitară a crizei. La mijlocul anului 2020, aproape 80 de milioane de persoane își părăsiseră domiciliul în mod forțat, 21 de milioane dintre acestea fiind refugiați. Acești oameni trebuie incluși în planurile naționale și globale de răspuns la pandemie - campanii de informare publică, măsuri de împiedicare a răspândirii virusului, vaccinare - iar solicitările de asistență umanitară adresate ONU anul acesta însumează 40 miliarde de dolari.

Pe de altă parte, mulți migranți care lucrează în economia informală și-au pierdut locurile de muncă și sursele de venit, iar acest lucru are impact și asupra familiilor lor din țările de origine, care nu mai primesc remitențe. În fine, cei nevoiți să se întoarcă în comunitățile de origine, fără a avea acces la servicii de sănătate și posibilitatea de a fi testați medical, pot contribui la răspândirea virusului. Toate aceste fenomene mențin subiectul pe agenda priorităților ONU.

Pandemia a demonstrat, totodată, valoarea muncii migranților, care erau „invizibili” până acum, mulți dintre ei fiind lucrători esențiali sau în prima linie a eforturilor anti-COVID-19.

Modificările pe care actuala pandemie le produce în acțiunea statelor vor urma, probabil, tiparul specific unor *lebede negre* anterioare, vizând prevenirea repetării unor astfel de situații prin consolidarea sectoarelor implicate în gestionarea crizei și reducerea vulnerabilităților – inclusiv cele exploatate de alți actori, care profită de această ocazie pentru promovarea propriilor interese. Vom asista, de aceea, la implementarea unor standarde sanitare mai stricte, includerea domeniului medical în palierul de securitate națională, consolidarea cooperării internaționale în domeniu, dar și la identificarea de soluții la probleme conexe, relevate de contextul prezentei pandemii, cum ar fi contracararea acțiunilor de influență instrumentate în spațiul cibernetic.

Nevoia stringentă de menținere a securității pe plan intern a impus o gestionare mult mai riguroasă a resurselor alocate pentru implicarea în conflictele la nivel internațional, a căror intensitate și întindere teritorială au scăzut, de altfel, în timp.

În aceste condiții, eforturile și demersurile statelor afectate nu sunt integrate și coordonate în cadrul unei abordări globale, solidaritatea și coeziunea fiind dependente de angajamentele asumate în cadrul acordurilor și parteneriatelor bilaterale, respectiv multilaterale.

Cum credeți că se explică nivelul scăzut de interconectare a acestor abordări?

Identificați, în același timp, premise pentru conturarea unei competiții pentru identificarea și distribuirea vaccinului anti-COVID, astfel încât să consolideze sau să modifice raporturile de putere la nivel global?

Într-adevăr, pandemia a făcut vizibile, cel puțin într-o primă fază, curențe în domeniul colaborării internaționale. În același timp, a expus necesitatea imperioasă a unei astfel de colaborări. Formatele bilaterale și regionale și-au dovedit utilitatea dar și limitele, iar aceste limite pot fi compensate doar printr-o cooperare internațională la nivel global.

Eforturile pentru a face vaccinul anti-COVID accesibil tuturor sunt din ce în ce mai pregnante, iar la ONU statele promovează tot mai frecvent formula „*vaccinul, un bun public*”, care s-a regăsit, de altfel, și în dezbaterile Sesiunii Speciale a Adunării Generale a ONU pe tema răspunsului la pandemie desfășurată la New York în perioada 3-4 decembrie a.c. Cu acest prilej, Secretarul General al Organizației, domnul Antonio Guterres, a solicitat ca vaccinurile pentru COVID-19 să fie puse la dispoziția tuturor, iar statele dezvoltate să le ajute pe cele în curs de dezvoltare să depășească această criză. El avertiza, totodată, că: „*Dacă statele merg în direcții diferite, atunci virusul merge în toate direcțiile. Este timpul pentru o resetare a abordării. Dacă dorim o redresare rapidă, atunci trebuie să folosim oportunitatea de a produce o schimbare în acțiunea noastră. Avem nevoie de unitate, solidaritate și acțiune globală coordonată*”.

Modelul adoptat de Uniunea Europeană, de încheiere a unor angajamente prealabile pentru achiziționarea de vaccinuri pentru cetățenii europeni, reprezintă un exemplu de acțiune colectivă în sprijinul binelui comun. Este, însă, nevoie de o mai mare concertare a eforturilor la nivel global. Potrivit UE și ONU, există un deficit de finanțare de 4,5 miliarde dolari pentru anul 2020

în cadrul programului destinat să garanteze accesul echitabil la vaccinuri, care reprezintă o parte extrem de importantă a răspunsului internațional la pandemie, iar acest răspuns trebuie să fie unul multi-dimensional. ONU a reușit să mobilizeze un răspuns colectiv care abordează atât aspectele de ordin sanitar, cât și pe cele privind dezvoltarea, drepturile omului și asistența umanitară.

Nu în ultimul rând, trebuie menționat apelul Secretarului General al ONU la încetarea focului în conflictele internaționale lansat la 23 martie 2020, pentru ca omenirea să se poată focaliza pe lupta împotriva COVID-19, precum și rezoluția 2532, adoptată de Consiliul de Securitate al ONU la 1 iulie a.c., care reia acest apel și îndeamnă toate părțile să stopeze ostilitățile timp de cel puțin 90 de zile consecutive, pentru a facilita accesul umanitar.

În acest context, care sunt instrumentele de care dispune ONU pentru a se implica pro-activ în sprijinirea și coordonarea eforturilor statelor membre, prevenind, totodată, escaladarea tensiunilor în perspectiva adâncirii crizei economice, sociale și politice determinate de pandemia de COVID-19?

Este o întrebare complexă. Aș începe prin a spune că ONU și-a adaptat funcționarea, pentru a oferi un răspuns rapid și eficient la criză. Secretarul General Antonio Guterres a dat dovadă de un leadership exemplar, mobilizând resursele materiale și umane ale sistemului, discutând cu liderii mondiali și lansând inițiative pentru adoptarea unor măsuri de limitare a pandemiei care afectează 218 țări și teritorii.

În luna martie, ONU a lansat Planul Global de Răspuns Umanitar COVID-19, pentru a strânge două miliarde de dolari, bani destinați combaterii virusului, fiind creat Fondul de Răspuns și Recuperare COVID-19. În luna mai, ONU a organizat o video-conferință a donatorilor, în urma căreia s-au anunțat 7,4 miliarde de dolari pentru finanțarea descoperirii unui vaccin și dezvoltarea de tratamente. Planul Global de Răspuns Umanitar a fost apoi actualizat, cu obiectivul de a identifica 6,7 miliarde de dolari - față de cele două miliarde din evaluarea inițială - și a fost acordată asistență umanitară unui număr de 63 de state afectate de pandemie.

ONU a reușit, totodată, să asigure apă și săpun pentru taberele de refugiați (merită amintit că, în întreaga lume, trei miliarde de oameni nu au acces la apă curentă), a ajutat spitale și clinici, a derulat campanii de informare pentru milioane de oameni și a organizat transporturi de echipamente medicale

în 120 de țări, cu o frecvență de circa 700 zboruri lunar.

Viteza de propagare a pandemiei a pus, însă, la încercare reziliența Organizației și a statelor, deopotrivă. Dacă la începutul lunii mai în întreaga lume se înregistrau patru milioane de cazuri, la mijlocul lunii decembrie, când realizăm acest interviu, vorbim de 69 de milioane de persoane infectate, dintre care 48 de milioane s-au vindecat, însă peste 1,5 milioane au decedat din cauza COVID-19.

Datele furnizate de Organizația Mondială a Sănătății și Programul Alimentar Mondial arată că, dacă înainte de debutul pandemiei 135 milioane de oameni se aflau la limita sărăciei, astăzi numărul acestora s-a dublat. Impactul economic al pandemiei a generat o creștere cu 40% a numărului persoanelor care necesită ajutor umanitar, 30 milioane de oameni primesc mâncare doar prin intermediul ONU, iar dacă lanțul de aprovizionare se întrerupe, vom avea de-a face cu o catastrofă umanitară, „o foamete de dimensiuni biblice” – cum spunea directorul Programului, într-o reuniune a Consiliului de Securitate.

Răspunsul ONU a fost conceput din perspectiva Nexus-ului pace – securitate – dezvoltare (fiecare din aceste dimensiuni aflându-se într-o relație de interdependență și intercondiționare în raport cu celelalte) și se bazează pe trei piloni. Primul pilon are în vedere un răspuns pe scară largă, cuprinzător și coordonat în domeniul sănătății, condus de OMS și dublat de acordarea de sprijin operațional la nivel global, regional și de țară, pentru consolidarea capacității de răspuns (*Strategic Preparedness and Response Plan*).

Al doilea se referă la efortul de soluționare a aspectelor umanitare și de drepturile omului - menținerea accesului la serviciile vitale, ajutarea familiilor lipsite de adăpost, salvarea economiilor, funcționarea liniilor de aprovizionare, consolidarea instituțiilor, asigurarea serviciilor publice, respectarea drepturilor omului (*Global Humanitarian Response Plan*). Aici intră și apelul Secretarului General pentru un pachet de stimulente la nivelul de cel puțin 10% din Produsul Intern Brut global, sprijinul masiv pentru țările în curs de dezvoltare, scutirea de datorii, restructurarea datoriilor, creșterea ajutorului acordat prin intermediul instituțiilor financiare internaționale, prevenirea și răspunsul la creșterea violenței împotriva femeilor și fetelor.

În fine, al treilea pilon este reprezentat de *Cadrul ONU pentru un răspuns socio-economic imediat*

pentru recuperare și redresare rapidă, lansat de către Secretarul General în sprijinul statelor cu venituri mici și mijlocii, în baza căruia majoritatea programelor pentru dezvoltare sustenabilă au fost ajustate pentru combaterea pandemiei. Ieșirea din criză este văzută ca o oportunitate pentru soluționarea problemelor climatice, a inegalităților, excluziunii, lipsurilor din sistemele de protecție socială și in justiției, care au fost agravate de pandemie. Acest răspuns include tranziția la energie regenerabilă, sisteme alimentare durabile, egalitate de gen, rețele de siguranță socială mai puternice, acoperire universală de sănătate și un sistem internațional aliniat cu obiectivele Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă.

Este de așteptat ca actuala criză să conducă la schimbări permanente în peisajul economic internațional, în forme care încă nu pot fi anticipate în întregime. COVID-19 reprezintă un test de stres pentru globalizare, forțând o reevaluare majoră a economiei interconectate. Sunt afectate lanțurile globale de producție și distribuție, iar țările în curs de dezvoltare riscă să fie cele mai lovite din punct de vedere economic și social, șocul resimțit de acestea putând afecta procesul global de relansare, estimat de FMI să înceapă în anul 2021, în timp ce banca J.P. Morgan anticipează redresarea la nivelul perioadei pre-criză în 2023.

Economia mondială actuală este construită pe lanțuri de aprovizionare și producție bazate pe furnizorii cei mai ieftini, aflați la distanțe mari și funcționând pe baza sistemului *just-in-time* (pentru a evita cheltuielile de stocare), ceea ce face sistemul vulnerabil la întreruperi, în cazul apariției unor crize, inclusiv din cauză că specializarea excesivă a dus la existența unor furnizori unici. Realitatea este că globalizarea economică a avansat mult mai rapid decât globalizarea politică, iar economia mondială post-pandemie va trebui să fie mai rezilientă la șocuri. Deoarece pandemia a arătat fragilitatea lanțurilor de aprovizionare lungi, este probabil să asistăm la o relocare a companiilor spre țările de origine, sau spre zone apropiate geografic. De aceea opinăm, în răspunsul la prima dumneavoastră întrebare, că normalitatea post-criză va fi diferită de ceea ce știam înainte de izbucnirea pandemiei.

Dar, așa cum spun englezii (John Milton, 1634), „*every cloud has a silver lining*” - în orice situație dificilă se ascunde o oportunitate. Trăim în *Epoca Google*, în care coexistă și se întrepătrund două luni complementare: cea reală, fizică și cea virtuală, pe care o vedem prin intermediul computerului. Specialiștii consideră că pandemia accelerează

procesul de înlocuire a forței de muncă umană cu automatizarea și creșterea ponderii muncii la distanță - *teleworking*. Omenirea a intrat într-o etapă a dezvoltării caracterizată de folosirea pe scară largă a inteligenței artificiale, interconectării, nanotehnologiei, biologiei sintetice, computerelor cuantice, vehiculelor autonome. Când vom ieși din această criză, s-ar putea să fim în mijlocul celei de-a Patra Revoluții Industriale. Dacă vom ști să ne adaptăm la această lume nouă, vom avea parte de o viață mai bună și mai curată, pentru că protecția mediului și combaterea schimbărilor climatice țin de securitatea planetei și, așa cum nu exista un *Plan B* pentru oprirea încălzirii globale, nu exista nici o *Planetă B* pe care să ne mutăm.

Considerați oportună, în actualul context, reformarea ONU pentru a extinde prerogativele și capacitățile organizației în funcție de provocările cu care se confruntă statele membre? Un eventual proces de reformă ar trebui să urmărească inclusiv redefinirea conceptului de diplomație?

ONU a cunoscut, de-a lungul celor 75 de ani de existență, o serie de reforme, necesare pentru a se adapta permanent noilor provocări la nivel internațional. Schimbările nu au fost întotdeauna spectaculoase, pentru că trebuie armonizate pozițiile țărilor membre, iar o eventuală modificare a Cartei ONU necesită votul a 2/3 din cele 193 state membre, dintre care cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate (CS) au drept de *veto*. În ultimii ani s-au înregistrat o serie de progrese în revitalizarea activității Adunării Generale (AG), prin adoptarea unor rezoluții succesive în acest sens. A fost creat un cod de etică pentru Președintele Adunării Generale, reguli stricte pentru păstrarea memoriei instituționale și a fost introdusă o procedură transparentă de alegere a Secretarului General. De asemenea, metodele de lucru ale celor șase comisii principale ale Adunării Generale, ale Consiliului Economic și Social (ECOSOC) și comisiilor sale funcționale sunt revizuite periodic.

Pandemia de COVID-19 a evidențiat odată în plus că, pentru asigurarea eficienței, credibilității și relevanței Organizației, precum și pentru coordonarea răspunsului la nivel internațional, acest proces de adaptare la realitățile și prioritățile globale este esențial.

Cea mai recentă reformă a ONU a fost lansată în anul 2017, la inițiativa actualului Secretar General, fiind structurată pe trei paliere: *Pace și securitate* – pentru asigurarea coerenței tuturor activităților din

acest domeniu, prioritizarea măsurilor de prevenire a conflictelor, sporirea eficacității și coerenței operațiunilor de menținere a păcii și a misiunilor politice speciale; *Dezvoltare* - prin crearea unor echipe ONU de țară, care coordonează eforturile tuturor agențiilor ONU ce acționează pe teritoriul unui stat, conduse de *coordonatori rezidenți* cu putere de decizie, precum și a unui Cadru strategic de asistență pentru dezvoltare; *Management* - la nivelul Secretariatului și al ONU în general - pentru responsabilizarea managerilor și a personalului, creșterea transparenței și îmbunătățirea condițiilor de îndeplinire a mandatelor.

În ceea ce privește gestiunea resurselor umane, actuala reformă a dus la accelerarea procedurilor de recrutare, crearea unui ghișeu unic pentru servicii de consultanță specializată, elaborarea unui ghid de proceduri pentru mișcările de personal, lansarea unei noi strategii în favoarea diversității geografice etc. Au fost publicate, totodată, un nou manual pentru achizițiile ONU și o procedură simplificată pentru furnizori. Toate acestea au făcut ca perturbările generate de pandemia de COVID-19 să aibă un impact redus asupra activității Organizației, ONU continuându-și activitatea aproape fără întrerupere, on line, în sistem de tele-muncă și prin prezența fizică parțială a personalului, cu respectarea normelor sanitare și de distanțare impuse de pandemie.

În ceea ce privește ultima parte a întrebării dumneavoastră, despre o eventuală redefinire a conceptului de diplomație, scriam, într-un articol publicat la 8 iulie 2020 în *Pulsul Geostrategic*, că izbucnirea epidemiei COVID-19 a schimbat brusc stilul de viață diplomatică existent de zeci de ani. La ONU și peste tot în lume, diplomația se desfășoară acum în mare parte prin telefon, e-mail și reuniuni online. Teleconferințele și comunicațiile video securizate au devenit activitate cotidiană, făcând, însă, mai dificile activitățile ce presupun negocieri sau discuții confidențiale.

Diplomația digitală a devenit o certitudine și, în competiția cu cea tradițională, are toate șansele să se impună. Reversul medaliei îl reprezintă riscul de a pierde o parte a sentimentului de discreție ce caracterizează profesia de diplomat. Chimia interpersonală și talentul de a-ți crea relații în mediile politice, diplomatice, de afaceri sau mass media din țara-gază, ori pe lângă organizația la care ești acreditat, joacă un rol important pentru succesul în această profesie. O discuție *tête-à-tête* poate influența rezultatul unor negocieri, încheierea unui acord de cooperare, sprijinul reciproc în alegeri

internaționale, sau organizarea unei vizite la nivel înalt.

Dar, așa cum spunea președintele american John F. Kennedy: „*Schimbarea reprezintă legea vieții, iar cei care privesc doar către trecut sau prezent vor rata, cu siguranță, viitorul*”. Un viitor care va aparține conectivității, rețelelor flexibile și colaborării, în care înțelegerea modului de optimizare a inter-relaționării umane va deveni tot mai importantă pentru state, organizații internaționale sau companii.

Bill Gates făcea, recent, câteva predicții privind organizarea vieții post-pandemie: reuniunile on line vor deveni o normalitate; domeniul *software* va cunoaște progrese spectaculoase; efectuarea on line, de acasă, a activităților profesionale va reduce cererea pentru spații de birouri; oamenii vor prefera să locuiască în afara marilor aglomerări urbane scumpe, alegând în schimb case mai mari, situate în comunități mai mici, la țară; deoarece vom avea mai puține ocazii să socializăm la locul de muncă, o vom face mai des în comunitățile în care locuim. În ceea ce privește revenirea la viața cu care eram obișnuiți, aceasta va fi posibilă doar atunci când pandemia de COVID-19 va fi sub control în întreaga lume, pentru că, așa cum spunea domnul Antonio Guterres, „*suntem la fel de puternici ca cea mai slabă verigă a sistemului mondial de sănătate*”.

Putem anticipa și că viitoarele pandemii vor fi mai puțin distructive, deoarece omenirea va învăța din experiența dificilă prin care trece acum. Îmi place să cred că, în această nouă realitate, diplomația va rămâne un instrument-cheie pentru înțelegerea pozițiilor diferitelor părți care nu poate fi înlocuit nici de tehnologie, nici de revoluțiile *Twitter* ori *Facebook*.

Recent, președintele Adunării Generale a ONU, Volkan Bozkir, denunța ineficiența Consiliului de Securitate (la deschiderea unei dezbateri pe tema reformării acestei instanțe), criticând „interesele concurente” ale membrilor săi. Criticile fostului ministru turc se adaugă celor formulate de președintele francez Emmanuel Macron, care a susținut că instituția nu mai poate produce soluții utile chiar și în cazul unora dintre cele mai urgente crize umanitare.

Din perspectiva diplomatului cu o carieră, experiență și expertiză de excepție, care sunt principalele așteptări, curente de opinie și paliere/direcții de acțiune privind reformarea ONU în general și a Consiliului de Securitate în

particular, dar mai ales care este perspectiva reală a unor progrese relevante?

Așa cum am menționat, reforma ONU este una dintre prioritățile mandatului actualului Secretar General, având drept piloni *pacea și securitatea, dezvoltarea și managementul instituțional*, cu scopul de a îmbunătăți performanța și transparența Organizației.

Separat de aceste priorități, dar reflectând dorința unei mari majorități a statelor membre, o altă temă de interes este reforma Consiliului de Securitate. Vorbim de un proces eminent politic care, atunci când va fi finalizat, va avea consecințe geopolitice, de aceea orice soluție va trebui să se bazeze pe cea mai largă posibilă acceptare politică. Dacă implică modificarea Cartei ONU, o astfel de reformă va trebui ratificată de către cel puțin 2/3 din țările membre ONU, inclusiv de cei cinci membri permanenți.

În 1945, la momentul creării Organizației Națiunilor Unite, cele 51 state fondatoare au agreeat ca cinci dintre ele (Statele Unite ale Americii, Franța, Marea Britanie, Federația Rusă și China) să aibă un mandat permanent în cadrul Consiliului de Securitate, iar alți șase membri să fie aleși prin rotație, pe perioade limitate la doi ani.

Reforma Consiliului de Securitate reprezintă o temă aflată în atenția statelor membre încă din primii ani de după înființarea Organizației. Pe măsura creșterii numărului de membri ai ONU, numeroase voci au subliniat nevoia reformării CS, astfel încât acesta să reflecte mai bine noile realități geo-politice și componența grupurilor regionale. Interesele divergente ale statelor și rațiuni geopolitice majore au făcut, însă, ca modificările de substanță în structura Consiliului să fie puține. Cea mai importantă schimbare a avut loc în 1965, când numărul membrilor nepermanenți a crescut de la șase la zece, aleși din cele cinci grupuri regionale și având mandate de doi ani. Actuala configurație a CS datează, deci, de 55 de ani.

În 1992, la inițiativa Secretarului General Boutros Boutros-Ghali, Adunarea Generală a înființat un Grup de lucru interguvernamental (*Open-Ended Working Group*) pentru reforma Consiliului de Securitate, iar în 1993 a fost adoptată o rezoluție privind *„Reprezentarea echitabilă în Consiliul de Securitate și creșterea numărului de membri ai acestuia”*. În 2005, Secretar General Kofi Annan a prezentat un plan de reformă a Consiliului care, însă, nu a fost implementat.

Interesul pentru acest proces a înregistrat o creștere în intensitate după adoptarea, în 2008, de

către Adunarea Generală, a deciziei 62/557 *„de începere a negocierilor interguvernamentale (IGN) în format de reuniune plenară informală a Adunării Generale”*. Decizia 62/557 a identificat cinci teme prioritare ce trebuie abordate în cadrul unei astfel de reforme a Consiliului de Securitate: categoriile de membri (permanenți/nepermanenți), dreptul de veto, reprezentarea regională, dimensiunea unui CS extins și relația dintre SC și AG. De atunci, Adunarea Generală prelungește anual mandatul Grupului interguvernamental de negociere a reformei Consiliului.

Cunosc bine acest dosar, deoarece în sesiunea a 71-a a Adunării Generale am fost desemnat, alături de omologul tunisian, co-președinte al procesului de negocieri interguvernamentale privind reforma Consiliului de Securitate, considerată cea mai complexă componentă în cadrul general de reformă a sistemului Națiunilor Unite.

Am fost primul ambasador al unei țări din Europa Centrală și de Est care a primit această responsabilitate. Documentul pe care l-am redactat la finalul mandatului, și care a fost acceptat de către toate statele membre ONU – *„Elements of Commonality and Issues for Further Consideration on the question of equitable representation and increase in the membership in Security Council and related matters”* – constituie și astăzi baza continuării negocierilor.

Cele mai intense discuții legate de reforma CS vizează extinderea Consiliului și dreptul de veto. Posibilitatea tragerii la răspundere a membrilor, reforma metodelor de lucru, inclusiv în contextul digitalizării accelerate a activității ONU, sau problema implementării/ absența implementării rezoluțiilor CS ONU sunt, de asemenea, subiecte aflate pe radarul statelor membre.

Orice progres depinde, însă, de gradul de susținere din partea țărilor membre și orice modificare de fond trebuie să beneficieze *„de cea mai largă acceptare politică”* din partea acestora (formula este preluată din Decizia 62/557). Lumea de astăzi este mai complexă decât cea de acum 75 de ani, provocările sunt mai sofisticate, iar globalizarea le face imposibil de soluționat altfel decât într-o abordare holistică și într-un cadru multilateral. Reforma sistemului ONU, cu atât mai mult cea a Consiliului de Securitate, trebuie să țină cont de această realitate.

Președintele Vladimir Putin sublinia, în cadrul intervenției sale - prin videoconferință - la sesiunea plenară finală a celei de a 17-a adunări anuale a Clubului de Discuții Internaționale

Valdai, care a avut loc în perioada 20-22 octombrie 2020, că multilateralismul nu ar trebui înțeles ca inclusivitate absolută, ci mai degrabă ca nevoia de a implica părțile cu adevărat interesate în soluționarea unei probleme. El a dat drept exemple Organizația pentru Cooperare de la Shanghai - care a contribuit timp de peste 20 de ani la soluționarea disputelor teritoriale și la consolidarea stabilității în Eurasia Centrală, formatul Astana - care a avut un rol crucial în scoaterea procesului politic și diplomatic din impas, sau OPEC Plus - care este un instrument eficient, chiar dacă foarte complex, de stabilizare a piețelor globale de petrol. Totodată, sublinia liderul rus, există provocări care cer mai mult decât capacitatea combinată a câtorva state, chiar foarte influente; probleme cu o astfel de magnitudine cer atenție globală, iar în rândul lor se numără stabilitatea internațională, securitatea, combaterea terorismului și soluționarea conflictelor regionale urgente, promovarea dezvoltării economice globale, combaterea sărăciei, extinderea cooperării în domeniul sănătății.

În opinia dumneavoastră, cele de mai sus pot fi interpretate drept un apel la reformarea ONU, sau mai degrabă o justificare a unilateralismului unora din marile puteri (nu întâmplător, V. Putin a evidențiat formatul Astana, unde Rusia a impus formatul și termenii discuțiilor privind viitorului Siriei, după cum nu întâmplător Rusia a dictat, mai recent, termenii armistițiului dintre Armenia și Azerbaidjan - printre altele, Azerbaidjanul a autorizat staționarea pe termen lung a forțelor „de menținere a păcii” rusești)?

Multilateralismul constituie o opțiune rațională care vizează stabilitatea, predictibilitatea și securitatea sistemului general de relații internaționale. Multilateralismul este creator de norme, atât în ceea ce privește comportamentul actorilor statali în relațiile dintre ei, cât și în ceea ce privește abordarea acestora față de popoarele pe care le reprezintă. Setul de norme agreeate în plan multilateral relevă, în mod obiectiv, existența unor standarde privind demnitatea umană și drepturile de natură politico-socială ale indivizilor, iar aceste standarde trebuie respectate de către toți actorii internaționali.

Așa cum am menționat, soluționarea provocărilor globale implică un răspuns global, deoarece trăim într-o lume profund interconectată, în care o problemă locală poate deveni în scurt timp una cu impact planetar, dar necesită și capacitate de reacție

la nivel local și regional, rolul soluțiilor locale la probleme locale fiind incontestabil.

Din această perspectivă, aș aminti faptul că prima rezoluție adoptată de către Consiliul de Securitate privind cooperarea dintre ONU și organizațiile regionale, Rezoluția 1631 din 17 octombrie 2005, a fost o inițiativă a României. Astăzi, rolul organizațiilor regionale și importanța cooperării acestora cu ONU sunt unanim acceptate, ca modalitate de asigurare a coerenței demersurilor în vederea promovării păcii, securității și dezvoltării globale. Recent, România, în calitate de președinte în exercițiu al Organizației de Cooperare Economică la Marea Neagră, a promovat o rezoluție pe tema cooperării acestei organizații regionale cu ONU, care a fost adoptată prin consens de către Adunarea Generală, la 23 noiembrie a.c.

Istoria arată că, în relațiile internaționale, nu există soluții durabile impuse prin forță. Orice soluție trebuie să se bazeze pe dialog și pe angajarea cu bună credință în discuții și negocieri, din partea tuturor părților implicate într-o situație conflictuală, sau cu potențial conflictual. Un rol esențial revine activităților de prevenire a conflictelor, precum și gestionării adecvate a evoluțiilor în etapa fragilă post-conflict, pentru a preveni reluarea ostilităților, a genera încredere și a permite demararea unui proces inclusiv de reconstrucție politică, instituțională, economică.

În final, însă nu în ultimul rând, care ar fi principalele provocări pentru un ambasador la ONU – la modul general și din perspectiva dumneavoastră, în particular?

Organizația Națiunilor Unite rămâne singura organizație internațională cu adevărat globală, iar cel mai bun argument în favoarea relevanței sale îl reprezintă creșterea constantă a numărului de state membre – de la 51 în 1945, la 193 în prezent. Edificatoare este și competiția dintre țări pentru ocuparea unor poziții importante în arhitectura ONU. De exemplu, pentru cele zece locuri de membru nepermanent în Consiliul de Securitate au fost anunțate candidaturi până în anul 2047, iar pentru postul de Președinte al Adunării Generale, până în 2077. Explicația acestui interes nediminuat trebuie căutată în încrederea pe care statele lumii o au în principiile și valorile promovate de Organizație. Apartenența la Organizația Națiunilor Unite oferă recunoaștere internațională, legitimitate și prestigiu, iar folosirea inteligentă a tribunei acesteia poate multiplica influența unei țări dincolo de dimensiune geografică, capacități militare sau forță economică.

Această realitate este marcată, în prezent, de multiple provocări majore, unele recurente, altele noi. O parte dintre ele le-am amintit anterior: proliferarea conflictelor armate, recrudescența terorismului, sărăcia, foametea, adâncirea inegalităților, pandemia de COVID-19 (pe lângă impactul major asupra sănătății și funcționării sistemelor medicale, aceasta a generat și cea mai mare criză economică de la Marea Depresie din 1929-1933), creșterea alarmantă a numărului de refugiați, încălzirea globală, distrugerea pe scară largă a biodiversității, poluarea masivă a mărilor și oceanelor, despăduriri de dimensiuni fără precedent (în fiecare an, suprafața de pădure care dispare la nivel planetar este echivalentă cu suprafața Danemarcei). Răspunsurile la aceste probleme vor defini rolul ONU în secolul XXI și constituie tot atâtea provocări pentru Organizație și statele sale membre, fiind reflectate în obiectivele pe care acestea din urmă și le stabilesc la ONU.

Obiectivele Misiunii Permanente a României la ONU se circumscriu mandatului stabilit în fiecare an de către conducerea Ministerului Afacerilor Externe și aprobat de Președintele României, pentru sesiunea respectivă a Adunării Generale. Reprezentând vocea diplomatică a țării la Organizația Națiunilor Unite, rolul nostru este, în primul rând, acela de a reda poziția României în cadrul structurilor ONU de la New York. Gama foarte largă de subiecte de politică externă de care ne ocupăm, precum și responsabilitățile crescânde asumate de România în arena internațională, se regăsesc în priorități precum creșterea eficienței ONU în abordarea amenințărilor la adresa păcii și securității internaționale, menținerea Consiliului de Securitate ca forum principal al cooperării internaționale pentru menținerea păcii, utilizarea diplomației preventive și a soluționării pașnice a disputelor, continuarea procesului de reformă a ONU, implementarea Agendei 2030 pentru dezvoltare durabilă, promovarea dialogului și a cooperării mai strânse între ONU și organizațiile regionale - având în vedere experiența și prestigiul acumulate de România în calitate de promotor la nivel regional și sub-regional al securității și stabilității.

A fi vocea României la ONU onorează și obligă în cel mai înalt grad. Onorează, pentru că te înscrie într-o lungă tradiție de diplomați români care și-au servit țara cu profesionalism, loialitate și dăruire, la cea mai importantă organizație internațională, ONU fiind cheia de boltă a multilateralismului și cooperării internaționale. Obligă, deoarece promovarea intereselor naționale în cadrul

Organizației Națiunilor Unite contribuie la prestigiul și respectul de care se bucură România în lume. Prin forța ideilor sale, prin inteligență, dăruire și efort, diplomația română a reușit nu de puține ori acest lucru. Este, în primul rând, o muncă de echipă, iar eu cred că profesiunea de credință a oricărui diplomat trebuie să fie aceea de a-și servi țara, onorându-și statutul încredințat și identitatea națională. Ca ambasador, simți această responsabilitate aproape fizic pe umerii tăi și te motivează în tot ceea ce faci.

În cei peste cinci ani ca Reprezentant Permanent al României la ONU, am avut privilegiul să prezidez opt comisii și formate de cooperare internațională, cele mai multe în premieră pentru țara noastră, iar unele timp de mai mulți ani. Este vorba despre Procesul de reformă a Consiliului de Securitate (despre care am vorbit anterior), Comisia pentru Consolidarea Păcii (esențială pentru reconcilierea internă, reconstrucția post-conflict și menținerea păcii; din această poziție, am avut șansa să cunosc la fața locului realitățile Africii, problemele dar și imensul potențial al acestui continent care, după părerea mea, va influența major viitorul planetei), Comisia pentru Dezarmare și Securitate Internațională (adesea un teren de confruntare cu mize majore), Comisia pentru Dezvoltare Socială, Comisia pentru Populație și Dezvoltare, Grupul experților guvernamentali privind transparența cheltuielilor militare, Grupul ambasadorilor francofoni la ONU și Comitetul Premiului ONU pentru Populație (acest premiu se acordă unor personalități și organizații cu contribuții importante în problematica populației și a dezvoltării; la 10 decembrie a.c., am prezidat ceremonia de acordare a premiilor pentru 2020, laureații din acest an fiind Regina Mamă din Regatul Bhutan și organizația HelpAge din India; între laureații anteriori s-au aflat Indira Gandhi, Bill și Melinda Gates, șefi de stat, miniștri etc.).

Un catalizator esențial pentru performanța din ultimii ani a Misiunii l-a constituit participarea Președintelui României, domnul Klaus Werner Iohannis, la Segmentul de Nivel Înalt din cadrul sesiunilor anuale ale Adunării Generale a ONU. Prezența Șefului Statului, mesajele transmise de la tribuna ONU și întrevederile pe care acesta le-a avut la New York cu alți lideri marcanți, au consolidat și amplificat profilul României în cadrul Organizației - o Românie puternică și prosperă, care își afirmă și căreia îi este recunoscut locul său în concertul națiunilor democratice.

NOTĂ: Opiniile exprimate în acest interviu nu angajează poziția oficială a autorului.

Debutul pandemiei în retrospectivă: China și cooperarea central - est europeană („17+1”)

Radu SAVA

Comparabil cu alte regiuni ale lumii, pandemia generată de noul coronavirus (COVID-19) a fost întâmpinată cu teamă și nepregătire în Europa Centrală și de Est. Cooperarea inter-statală în stadiile incipiente ale crizei fusese absentă, pentru că nu existau canale adecvate care să faciliteze comunicarea eficientă în situații de crize sanitare, dar și din cauza unor cerințe de discreție ale guvernelor implicate (în special ale Beijingului, unde gestionarea s-a considerat a fi mai eficientă în acest mod). De aceea, discursul regional generat de pandemie a rămas modelat de mass-media, care s-a bazat pe presupuneri și anticipări, în încercarea de a furniza informații valabile cât mai mult posibil. Pe lângă această constatare, însăși lipsa unei baze științifice robuste în ceea ce privește coronavirusul a îngreunat recepția de către public a veștilor privind primele cazuri din regiune.

Ca regulă generală, țările din Europa Centrală și de Est au propus soluții bazate predominant pe politici unilaterale în momentul debutului pandemiei; statele au încercat să gestioneze în mod unilateral criza sanitară, fiind mai ales în situația de a fi presate de varii segmente ale societăților lor și de necesitatea de a proteja și oferi securitate cetățenilor. De exemplu, Ungaria a înțeles ca măsurile de contracarare a virusului, în momentul de debut al COVID-19, să fie bazate pe o înțelegere tradițională a conceptului de securitate. Mai exact, Guvernul de la Budapesta a propus soluții ce au fost construite pe o înțelegere amplificată de realismul clasic în care structura internă a puterii reflectă o distribuție hegemonică (nepermițând cetățenilor străini să intre în Ungaria nici măcar pentru scopuri tranzitorii numai după intervenții diplomatice). În contrast cu Ungaria, Estonia a reușit să producă soluții bazate pe o serie de principii ce privesc securitatea ca pe o structură de putere internă mai simetrică și care prezintă un grad mai ridicat de interdependență (închiderea insulelor Hiiumaa, Saaremaa, Muhu, Vormsi, Kihnu și Ruhnu din vestul Estoniei).

În ultimele etape de debut ale pandemiei, guvernele central-est europene au luat măsuri mai serioase, iar cooperarea chino-europeană a devenit nu doar „reciprocă”, ci și mai eficientă în măsura în care schimburile comerciale cu/de materiale

medicale au devansat volumul materialelor medicale umanitare, după cum susține John Seaman [1]. De aceea, acest articol își propune să analizeze succint impactul pandemiei generate de coronavirus la nivelul cooperării politico-diplomatice dintre China și țările Europei Centrale și de Est, mai ales din perspectiva platformei „17+1”. De aceea, se urmărește în mod activ trasarea unor comparații de ordin general între țările din regiune și modurile de combatere a coronavirusului adoptate de către guvernele acestora în etapa de debut a pandemiei. Abordarea propusă - de la general spre particular și viceversa - poate oferi o perspectivă de ansamblu asupra combaterii COVID-19 concretă, sustenabilă și foarte apropiată de adevăr, având în vedere determinanții spațio-temporali propuși.

Platforma „17+1” a Chinei în reflectorul coronavirusului

Platforma „17+1” a Chinei - organizată sub forma unui mecanism ori format, este un model de cooperare între 17 state din Europa Centrală și de Est (atât state membre ale Uniunii Europene, cât și state cu perspective de aderare), respectiv China („+1”) - a avut un rol determinant în debutul crizei la nivel regional. Astfel, China a reușit, chiar de la începutul pandemiei, să organizeze o teleconferință cu 17 țări (la care a participat și Malta „în mod interesant”, după cum observă John Seaman), cu scopul de a schimba o serie de „informații... legate de aspectele medicale și științifice ale combaterii virusului” [1]. Și, într-adevăr, din punctul de vedere al Chinei, întâlnirea a avut un rezultat categoric: Guvernele țărilor central-est europene au remarcat că abordarea chineză de combatere a coronavirusului este un „standard de aur” declarat. Din acest motiv, este important a preciza faptul că cele mai mari avantaje ale cooperării chino-europene s-au concretizat prin intermediul modelelor bilaterale, nu și prin cel al modelului multilateral. Ori, platforma „17+1” a Chinei nu poate fi considerată în sine un model bun de cooperare multilaterală în demersurile de combatere a virusului, având în vedere următoarele argumente.

În primul rând, reacțiile statelor la debutul pandemiei au fost foarte diferite, la fel și modurile de implementare a soluțiilor necesare combaterii răspândirii virusului. În acest fel, în contrast cu

tradițiile de similitudine ale regiunii, guvernele țărilor din Europa Centrală și de Est au propus soluții ce prezentau câteva particularități, incluzând aici și vectori de politică externă, cum ar fi expunerea deteriorării relațiilor chino-americe în România [1]. Acest fapt este strâns legat de noțiunile de alianță transatlantică existente în Europa și de poziționarea geopolitică a alianței în contextul Europei Centrale și de Est. Inter-subiectivitatea acestui prim punct „a alimentat discordia politică internă în unele țări [în ceea ce privește China], evidențiind în același timp diviziune[a] în Europa”, Cehia fiind „ilustrativă” de asemenea în acest sens [1]. Mai mult, practica inegală a diplomației chineze și „diversitatea” diplomației proactive [1] au contribuit la modificarea sferei de cooperare și a scopului acestei cooperări la debutul pandemiei, în special din perspectiva mesajelor transmise în spațiul public. Evident, o parte dintre acești vectori externi au fost inevitabil independenți de soluțiile particulare propuse de guvernele statelor central-est europene, astfel încât dinamica geopolitică generată de criza sanitară a evoluat în paralel cu implementarea soluțiilor de combatere a răspândirii virusului.

Figura 1. Platforma „17+1” a Chinei în Europa Centrală și de Est

Sursa: <https://beltandroad.ventures/beltandroadblog/2017/12/18/is-china-taking-over-central-and-eastern-europe-fact-check>

În al doilea rând, platforma „17+1” a reprezentat un motiv de discordie politică anterior pandemiei de coronavirus. Drept urmare, această criză sanitară

globală a pus în pericol platforma însăși și perspectivele sale de cooperare ulterioare, deoarece a existat o singură componentă „livrabilă” îmbunătățită care afișa un „tratament preferențial pentru regiunea Europei Centrale și de Est”, așa cum crede Una Bērziņa-Čerenkova [3] - o chestiune pe care Uniunea Europeană încearcă să o schimbe, pentru a influența modul chinez de abordare, adică de la cooperare micro-regională la cooperare macro-regională. Această poziție poate fi explicată prin angrenarea unor concepții specifice europene privind normele și tiparele politice create de norme. În fine, în anul 2012, când au fost pus bazele platformei „17+1”, China a luat în calcul fosta sferă de influență a Rusiei (Belarus, Republica Moldova, Ucraina sau, de altfel, regiunea Caucazului) fără ezitare. Prin urmare, Uniunea Europeană este conștientă de viziunea geostrategică chineză și insistă asupra faptului că o abordare unificată în ceea ce privește continentul european va fi mai benefică pentru ambele părți. În plus, argumentul Chinei potrivit căruia „17+1” cuprinde aspecte ale cooperării tradiționale dintre China și Europa Centrală și de Est a devenit invalid odată cu aderarea Greciei în 2019, atunci când platforma s-a extins.

În cele din urmă, dezbaterile referitoare la transparența Chinei, la Organizația Mondială a Sănătății, precum și deteriorarea relațiilor dintre Statele Unite ale Americii și China au provocat îngrijorări continue și în Europa Centrală și de Est. De exemplu, evaluarea publică extrem de pozitivă a Serbiei față de ajutorul oferit de către China a ridicat o mulțime de suspiciuni în ceea ce privește amploarea reală a diplomației chineze, fiind un moment inițial în care suspiciunile privind motivațiile reale ale Chinei din/în regiune sunt supuse unui test de transparență și moralitate în spațiul Europei Centrale și de Est. Problemele legate de transparență au fost ridicate în mod congruent în România [4] sau Slovacia [5], iar o serie de aspecte geopolitice de dinaintea pandemiei sunt acum în prim-planul agendelor politice, devenind strâns legate de concepția și înțelegerea mijloacelor de operare ale Chinei de la începutul pandemiei de COVID-19. Două exemplificări puternice în acest sens sunt reprezentate de proiectele de infrastructură din Muntenegru [6] sau de clasificarea detaliilor legate de calea ferată dintre Belgrad și Budapesta de către Ungaria [7], ambele alimentând suspiciunile inițiate prin exemplul Serbiei. Cu toate acestea, în acest set corelat de interogații, este important de remarcat poziția echilibrată a Poloniei cu privire la aceste aspecte de

ordin geopolitic, în special în ceea ce privește deteriorarea relațiilor dintre Statele Unite și China expusă la Varșovia [8].

Așadar, platforma „17+1” a Chinei mai degrabă a îngreunat eforturile chino-europene generale de combatere a virusului dintr-o perspectivă comună, multilaterală, favorizând cooperările de tip bilateral - care au dat rezultate mult mai palpabile în etapa de debut a pandemiei. În această ordine de idei, trebuie precizat că obișnuita abordare bilaterală a Chinei în contextul politicilor Uniunii Europene nu este o noutate pentru diplomația chineză și cea europeană, ci un mod de a avansa agendele multilaterale extinse. Desigur, dezbaterea privind înțelegerea conceptelor ce gravitează în jurul diplomației bilaterale și a diplomației multilaterale chineze sunt bine cunoscute de către sinologi, fiindcă aceștia sunt familiarizați cu acele contexte istorice, politice și filosofice care dau sens atitudinii chineze în/din sistemul de relații internaționale, mai ales în noua ordine mondială. Această perspectivă poate fi înțeleasă printr-o studiere sistematică a trecutului chinez. Ori, rolul studierii și analizării politicilor de investiții, de pildă, precum și a altor aspecte de nișă, tehnico-programate, le revine pekinologilor. Astfel, cooperarea sub auspiciile extinse ale platformei „17+1” a dat roade, însă doar în cazul acelor țări care și-au asumat o cooperare mult mai de nișă cu China, punctuală și concretă, fără determinanți generali.

În loc de concluzie...

Reacțiile venite din partea țărilor Europei Centrale și de Est la debutul pandemiei de COVID-19, cu toate că au fost similare, rămân diferite la nivel național. Cu alte cuvinte, geopolitica a jucat un rol major în conturarea percepțiilor și reacțiilor, după cum demonstrează formele de cooperare subsumate platformei „17+1” și a deteriorării relațiilor chino-americe. Prin urmare, procesul de modelare a acestor percepții și reacții limitează așteptările fiecărei țări în ceea ce privește procesele politice și rezultatul sau - mai restrâns - proporția daunelor cauzate de pandemie. Acest proces este amplificat în țările din Europa Centrală și de Est prin variabile, o astfel de particularitate fiind apartenența unei țări la Uniunea Europeană sau perspectiva de aderare a unei țări la Uniunea Europeană. Ulterior debutului pandemic înregistrat la începutul lunii martie 2020, cooperarea chino-europeană și asistența reciprocă au crescut în intensitate și a devenit mult mai echilibrată, reciprocă și de substanță. De aceea, se poate considera că noua intensitate ce s-a conturat în lunile de după debut ar putea deschide un nou

capitol pentru relațiile dintre Uniunea Europeană și China. După caz, această analiză oferă o perspectivă diferită în comparație cu acele analize care descriu răspunsurile, reacțiile individuale ale țărilor din Europa Centrală și de Est față de criza generată de pandemie. În consecință, este important să se (re)evalueze factorii pandemici care aparțin rezoluțiilor și care oferă sens dinamicii de cooperare, mai degrabă decât evaluarea structurilor interne de putere sau a modificărilor domeniului și scopului dinamicii geopolitice. Dintr-o perspectivă mai amplă a relațiilor chino-europene, criza sanitară a reușit să aducă în prim-plan necesitatea diminuării ponderii platformei „17+1” în cooperarea dintre Uniunea Europeană și China.

În orice caz, implicațiile post-pandemie par a fi mai des dezbătute acum decât însăși pandemia, datorită saturației cauzate în ultimele luni, mai ales în perspectiva definitivării unor vaccinuri corespunzătoare și sigure pentru colectivitățile umane. Din acest punct de vedere, este important de evidențiat și tendința optimistă de relansare economică la nivelul Uniunii Europene, pandemia generată de COVID-19 reprezentând un moment istoric de regândire a modului de viață. Deși anumite problematice curente și recurente de ordin geopolitic privind China rămân, în continuare, pe agenda Uniunii Europene, este important a remarca faptul că Europa, per ansamblu, „nu dorește” o angajare „într-o luptă geopolitică” [2] cu marele gigant asiatic, ambele părți fiind reciproc dependente din multe puncte de vedere.

De asemenea, este de remarcat faptul că modelul chinez de combatere a virusului și-a demonstrat eficiența (prin carantinare totală, testări în masă ș.a.), însă nevoia de adaptare contextuală condiționează explorarea acestui model în Europa. Totuși, Slovacia pare a se fi apropiat cel mai mult de acest model în Europa Centrală și de Est, având în vedere campania de testare în masă pe care guvernul de la Bratislava a inițiat-o. Prin urmare, coronavirusul a evidențiat - încă de la debut - mai degrabă abordări diferite nu doar dintr-o perspectivă intrinsecă, ci și extrinsecă în regiunea Europei Centrale și de Est.

Despre autor

Radu Sava este doctorand în istorie la Universitatea din București. S-a format ca sinolog la Universitatea din Tsinghua, în calitate de bursier al statului român. Domeniile sale de interes sunt istoria și relațiile româno-chineze, politica externă a Uniunii Europene și diplomația chineză. Contact: radussava@gmail.com

Referințe

1. John Seaman. *Introduction: China as Partner, Competitor and Rival amid COVID-19*. French Institute of International Relations. s.l.: European Think-Tank Network on China, 2020. pp. 5-10.
2. Richard Q. Turcsányi. *Poll: The EU Has Solid Common Ground when It Comes to China*. The Diplomat. 16 noiembrie 2020. [https://thediplomat.com/2020/11/poll-the-eu-has-solid-common-ground-when-it-comes-to-china/?fbclid=IwAR2ca3MWgt7ZXPuu5gllCahTMb0mbkgsIN1IJ2a7JsSWlhEHQN0wDtT05SA].
3. Una Bērziņa-Čerenkova. *Latvia: Mask Diplomacy in Minor Key*. Latvian Institute of International Affairs. s.l.: European Think-Tank Network on China, 2020. pp. 40-42.
4. Iulia-Monica Oehler-Șincai. *Romania: China's Actions amid COVID-19 Generate Contradictory Opinions*. Institute for World Economy, Romanian Academy. s.l.: European Think-Tank Network on China, 2020. pp. 57-59.
5. Richard Q. Turcsányi și Matej Šimalčík. *Slovakia: Changing Views of China during the COVID-19 Pandemic*. Central European Institute of Asian Studies. s.l.: European Think-Tank Network on China, 2020. pp. 60-62.
6. *Do Beograda i dalje: Kina izvozi svoj model upravljanja koronavirusom [To Belgrade and beyond: China Exports Its Coronavirus Management Model]* [Online] April 13, 2020. [November 17, 2020]
7. Tamas Matura. *Hungary: Business as Usual with China amid COVID-19*. Corvinus University of Budapest. s.l.: European Think-Tank Network on China, 2020. pp. 32-34.
8. Justyna Szczudlik. *Poland: Mutual 'Charm Offensive' with China amid COVID-19*. Polish Institute of International Affairs. s.l.: European Think-Tank Network on China, 2020. pp. 51-53.

Între laicitate și separatism: criza islamului?

Ambasador profesor Dumitru CHICAN

La 2 octombrie 2020, în localitatea Mureaux-Yvelin din vestul Parisului, președintele francez Emmanuel Macron a ținut un discurs care avea să declanșeze în lumea islamică un val de reacții individuale, colective și instituționale de condamnare a „anti-islamismului” și „rasismului francez”. Reacțiile au mers de la manifestări de stradă, chemări la boicotarea comercială a mărfurilor franțuzești, până la îndemnuri extreme precum cel al unui fost prim-ministru asiatic care proclama „dreptul musulmanilor de a ucide milioane de francezi” și până la asasinatelor executate, sub lozinca „Allahu akbar” - precum cel executat la doar două săptămâni de la discursul prezidențial, când un învățător de gimnaziu, Samuel Paty, a fost decapitat de un fanatic de origine cecenă pentru vina de a fi folosit, în mod mai puțin inspirat, „caricaturi înjositoare” ale profetului drept material didactic pentru a explica elevilor sensul „libertății de exprimare”. Ce a putut să spună Emmanuel Macron atât de ofensator încât să provoace ceea ce unii jurnaliști au denumit prin

sintagma „al doilea Jihad împotriva Franței” sau „primul val al ciocnirii civilizațiilor”?

Un prim răspuns este oferit chiar de textul discursului sus-pomenit, din care cităm:

„Peste tot în lume Islamul se află în criză...”

Dar nu laicitatea este problema. Laicitatea înseamnă libertatea de a crede sau a nu crede, posibilitatea fiecăruia de a-și practica propria credință religioasă, în deplina respectare a ordinii publice. Laicitatea înseamnă neutralitatea statului în raport cu religia și nu excluderea credinței din spațiul public. Problema vine de la separatismul islamist, iar separatismul este un proiect politico-religios concretizat în distanțarea constantă de valorile Republicii și exprimată, nu de puține ori, prin acțiunea de construire a unei contra-republici¹. Problema se află în această ideologie care afirmă că propriile sale legi sunt superioare celor ale Republicii... Eu nu cer nimănui să nu creadă, să creadă mai puțin sau moderat, ci să respecte absolut toate legile Republicii. Legea care se aplică în Franța nu este legea Islamului, ci legea poporului francez suveran”.

În esența sa, pledoaria dezvoltată de președintele

1. În discursul francez și european, separatismul este înțeles ca atitudine a unei minorități de auto-excludere și auto-marginalizare, tendința de a trăi după legile proprii, în vreme ce termenul mai vechi de multilateralism se referă, punctual, la fragmentarea societății în grupări etno-confesionale opuse și ireconciliabile.

Franța nu este nouă, dimpotrivă ea se înscrie în sialul unei vechi dezbateri politice, sociologice, juridice și etice care nu s-a limitat la granițele Hexagonului ci a fost, cu adaptări impuse de specificitățile naționale și culturale, susținută la nivelul întregului Occident. S-a extins, cu deosebire, în statele care - de-a lungul istoriei - au primit și au găzduit un semnificativ multiculturalism și multiconfesionalism reprezentat de migrația externă și cea a musulmanilor, cu deosebire. Ceea ce particularizează demersul oratoric al lui Emmanuel Macron se regăsește în acuratețea cu care expune aprecierile și calificativele referitoare la cei șase milioane de francezi practicanți ai credinței islamice, pe de o parte, și în aceea că supune dezbaterii publice și politice un program punctual de acțiune pentru eliminarea unor asemenea „tare” inacceptabile din partea concetățenilor fideli ai Islamului.

Constatarea generică pe care o anunță Emmanuel Macron este aceea că „pretutindeni în lume, islamul se află, astăzi, în criză”, într-o criză identitară ale cărei coordonate definitorii de manifestare sunt, cu deosebire:

- revitalizarea și extremismul islamiste, exprimate prin radicalizarea comportamentală violentă și conflictuală;
- comunitarismul și separatismul în raport cu mediul social de adopție;
- ignorarea și refuzul valorilor și principiilor laicismului, adeziunea predominantă la sistemul de legi și comportamente sociale de inspirație religioasă islamică - Sharia.

Laic și secular

Aflându-se, conceptual și pragmatic, într-o relație de relativă sinonimie, termenii de laic/laicism/laicitate și secular/secularist au apărut în sfera religiei creștine medievale, inspirate fiind din misiunea cristică referitoare la separarea între sfera sacralului și cea a profanului, sintetizată prin porunca „dați Cezarului ce este al Cezarului și lui

Dumnezeu ceea ce este al lui Dumnezeu”. Abia în modernitatea occidentală termenii au căpătat o dimensiune politică, păstrată de-a lungul secolelor cu sensul de separare între religie și cetate, între temporal și spiritual, între Stat și Biserică. Este interesant de remarcat că, din perspectivă etimologică, în majoritatea societăților occidentale termenul de laicism își are originile în sfera clasicismului lingvistic european, în vreme ce aria limbilor semitice și, îndeosebi, a limbii arabe (care este și depozitară a scripturilor fondatoare ale credinței islamice) cuvântul echivalent pentru laicism și laicitate este ‘ILMANIYA, derivație a rădăcinii trilitere ‘ILM din care au luat naștere ‘alam - lume, lumea temporală, ‘ilm, știință, ca expresie a cunoașterii prin rațiune, în opoziție cu cunoașterea prin recursul la sacralitatea atemporală. Astfel exprimată lexical, laicitatea islamică marchează, chiar mai accentuat decât forma occidentală, separația explicită între sfera religiei și Stat ca formă de existență „lumească și tranzientă” a comunității umane.

S-a glosat și se vorbește insistent de întâietatea cronologică a culturii și sociologiei franceze în elaborarea și punerea în circulație a conceptului de laicitate. „Modelul francez” al laicității și secularismului a fost codificat printr-o importantă lege din 1905, dar se ignoră, în același timp, că paradigma separatismului între stat, pe de o parte, și religie și instituțiile sale reprezentative, pe de altă parte, s-a născut în formă legiferată în Statele Unite ale Americii, cu un secol și jumătate în urmă - când primul Amendament al Constituției Federale din 1791 stipulează „obligativitatea Congresului de a nu adopta nicio lege privind libertatea de expresie, existența, structura unei religii și libera practică a acesteia”. Mai târziu, în 1802, Thomas Jefferson afirma în scris că, „prin adoptarea Constituției americane”, a fost construit un zid de separare între Stat și Biserică”.

Revenind la controversatul discurs al lui Emmanuel Macron, se cuvine a fi făcută o clarificare cât privește referirile acestuia la criza islamului în raporturile cu laicismul, cu valorile și principiile Republicii. Dacă vorbitorul ar fi evitat caracterul generalizator al reproșurilor sale la adresa Islamului și ar fi observat că „separatismul” și „comunitarismul” musulman nu sunt aplicabile, tale-quala, asupra unui islam în care există - și sunt chiar opuse unele altora - mai multe chipuri ale islamului contemporan, între care se evidențiază radicalismul militant de pe urma căruia francezii au avut atâtea de suferit, cu siguranță că „noul război musulman împotriva Franței” nu ar fi avut loc.

Islamismul și statul în textele teoreticienilor fondatori

Islamologia contemporană a adoptat destul de târziu termenul de „islamism” prin care se identifică acele curente, doctrine și platforme ideologice care instrumentalizează islamul pentru realizarea unui program politic care, de cele mai multe ori, se distanțează de esența codificată a islamului ca a treia religie monoteistă a istoriei. Textele de referință ale islamului medieval timpuriu nu fac referiri explicite la ideea de stat. Ideea în numele căreia s-au dezvoltat și marile cuceriri musulmane a fost aceea de realizare a „națiunii” islamice, „umma” concepută ca o comunitate a credincioșilor, pentru care credința în unicitatea divină propovăduită de Muhammad constituie liantul și elementul fundamental de coeziune. Retorica despre ideea de stat a prins contur după Primul Război Mondial, încheiat cu desființarea califatului musulman otoman și proclamarea de către Mustafa Kemal Atatürk a formei republicane de guvernare a Turciei și a fost instituționalizată prin crearea în 1929 a Mișcării egiptene a „Fraților Musulmani” - condusă de institutorul teolog Hassan Al-Banna (1906-1949) și având drept obiectiv fundamental eliberarea Egiptului de sub tutela britanică și reînființarea statală a califatului musulman. Era momentul de început al islamismului, cunoscut și sub denumirea de „islam politic”. Hassan Al-Banna, contemporanul și concetățeanul său, Sayyid Qutb și, mai aproape de zilele noastre, liderul rețelei jihadistice Al-Qaida, sauditul Osama Bin Laden, iordaniano-palestinianul Abu Muhammad Al-Maqdisi și alții sunt citați ca principali teoreticieni ai islamismului. Reproducem, din scrierile acestora fragmente referitoare la viziunea lor asupra conceptului de stat, preluată de curentele și entitățile islamiste din zilele noastre, inclusiv de efemerul „Stat Islamic din Irak și Siria - Daish”.

- Frații Musulmani cred că islamul, ca religie universală în care sunt integrate toate componentele vieții, la toate națiunile și la toate popoarele, în toate epocile istorice, oferă principiile universale care guvernează latura pământescă... Se poate spune, pe drept cuvânt, că Frații Musulmani reprezintă ... o entitate politică pentru că ei urmăresc asanarea și asumarea puterii pe plan intern și internațional. Ei îndeamnă la „educarea poporului în spiritul mândriei și apărării naționalismului său” (**Hassan El-Banna**, în *Dirasat Arabiya (Studii Arabe)*, Pontificio Istituto di Studi Arabi e Islamici, Roma, 1988).

- „Pentru a putea să acționeze, islamul trebuie să

conducă. Această religie nu a coborât pe pământ pentru a se ascunde în schituri și temple, nici pentru a se refugia în inimi și conștiințe. Islamul a venit pentru a-și exercita puterea asupra vieții, pe care trebuie să o controleze pentru a forma societatea și statul în conformitate cu concepția globală despre viață a acestei credințe. Iar acest scop nu poate fi atins doar prin sfaturi și rugăciuni, ci și prin puterea legislativă și administrativă de care islamul trebuie să dispună. Islamul a înțeles că acest lucru nu se poate realiza, atâta vreme cât vor exista ființe inferioare care cer separarea religiei de instituția Statului, sub pretextul că religia trebuie să se consacre exclusiv problemelor spirituale și să se supună legilor pământești” (**Sayyid Qutb**: „Lupta dintre islam și capitalism”, în „*Studii Arabe*”, Pontificio Istituto di Studi Arabi e Islamici, Roma, nr. 61, anul 1981, p.79).

- „Eliberarea națiunii islamice, combaterea celor ce sunt dușmani ai islamului și Jihadul împotriva acestora presupun și impun existența unei autorități musulmane... Acest obiectiv se traduce prin restaurarea califatului global și alungarea invadatorilor de pe pământul islamului... Pentru atingerea idealurilor noastre se va declanșa războiul total între puterile credinței și puterile necredinței globale. Iar acest război va începe imediat ce statul islamic va fi proclamat și va beneficia de întregul potențial uman al islamului. Va veni vremea în care noi vom conduce Statele Unite, Marea Britanie, Franța, în lumea întreagă care va trăi sub conducerea noastră” (**Osama Bin Laden**: „*Declaration of Jihad*”, în *Foreign Affairs*, nr. 27, noiembrie-decembrie 1998).

Islamism versus democrație

Una dintre valorile fundamentale ale sistemului și stilului de viață occidental este încorporată în conceptul de democrație. Iar singura valoare pe care laicitatea o revendică poartă numele de „democrație” - și aceasta nu numai în Franța, ci și în totalitatea spațiului non-islamic care se revendică a fi rezultat și promotor al democrației ca valoare identitară fundamentală. Am văzut care sunt reperele atitudinii islamice și islamiste în raport cu laicismul în general și cu statul și societatea laicistă, îndeosebi. Se poate constata că discursul asupra gradului de compatibilitate între islamism și laicitate își pierde utilitatea și funcția, mai ales atunci când acceptarea laicității devine o condiție sine qua non și se intersectează cu sfera legii și a juridicului. Cu mențiunea că în statele și societățile proclamate drept laice, singura laicitate care se cere - tuturor, indiferent de identitățile confesionale și

etnice - este, exclusiv, laicitatea juridică. Dacă pentru societățile apusene democrația reprezintă pilonul fundamental al organizării și funcționării, o cu totul abordare a conceptului democrației este promovată de doctrinele și analizele teoreticienilor islamiști și diseminată în instituțiile educative gestionate de teologi ai radicalismului islamist atât în spațiul musulman, cât și în mediile comunităților islamice din spațiul occidental. Alături de doctrinarii islamiști deja menționați, nu sunt puțin nici predicatorii, teologii, scriitorii musulmani care au dezvoltat coordonatele ideatice și conceptuale ale islamului politizat. Este vorba despre palestinianul Abdullah Azzam, pakistanezul Abu Ala Al-Maududi, egipteanul Yusuf Al-Qaradawi, egipteanul Ayman Al-Zawahiri - fost locotenent al lui Osama Bin Laden - și alții, care în scrierile lor au abordat, din perspectiva mondialistă a militantismului jihadist, chestiunea democrației, prezentată - la unison - drept element distrugător și subminant al „purității” și unicității învățaturii islamice și a instituțiilor temporale și spațiale ale acesteia. O lectură sintetizatoare a textelor elaborate de autori din orientarea celor sus-amintiți este grăitoare în acest sens.

„Unul dintre cele mai nocive produse ale secularismului, spunea Abu Muhammad Al-Maqdisi, este democrația - care abolește supremația legii islamice Sharia asupra societății. Coranul spune că nimeni în afară de Dumnezeu nu poate să poruncească, dar democrația impune dreptul majorității de a comanda celorlalți... Democrația este fructul stricat și bastard al secularismului, pentru că acesta din urmă este o școală ermetică prin care se urmărește ca religia să fie izolată de viață și de instituțiile statale... Democrația este bazată pe ideea de libertate a religiei, ceea ce înseamnă că o persoană are dreptul să creadă în ceea ce dorește, după bunul plac individual, chiar dacă aceasta duce la apostazie și la nesupunere față de poruncile lui Dumnezeu unicul... Democrația se bazează pe libertatea de vorbire și exprimare, chiar dacă aceasta presupune și insulta sau blasfemia la adresa Celui de Sus și a canoanelor și simbolurilor credinței... În democrație nimic nu este sacru și intangibil, totul poate fi umilit și înjosit în numele libertății de exprimare... Democrația laică are la bază separarea religiei de politică și de viață. Prin aceasta, religia este redusă la simplul act al rugăciunii și al ritualului, neavând dreptul să fie prezentă în aspectele politice, economice, sociale... Democrația pune semnul egalității între toți oamenii, între musulmani și non-musulmani, între bărbați și femei, între cei educați și cei ignoranți.

Ori, legea lui Dumnezeu nu îi consideră pe toți oamenii ca fiind egali între ei.” (citat în: Dumitru Chican, Jihad sau drumul spre Djanna, Editura Corint, București, 2011, pp.257-258).

În loc de concluzii. Limitele reacției

Cititorul va fi observat că în rândurile de față au fost folosite referirile la „islamism” și „islam politic” evitând abordarea mai vastă și mai complexă a islamului ca religie monoteistă care în 2010 avea, la nivel global, cca. 1,7 miliarde de credincioși ce nu pot fi considerați ca un tot, monolit, omogen, atunci când vorbim de probleme sensibile precum „criza islamului” sau relația dintre acesta și concepte fundamentale precum laicismul, multiculturalismul, comunitarismul, democrația sau statul modern.

Începând cu data de 7 ianuarie 2015, când a avut loc sângerosul atac la revista pariziană „Charllie Hebdo” și până la începutul lunii noiembrie 2020, când un atac similar a avut loc în centrul capitalei austriece, Franța și continentul european au fost scenă a unor noi atentate letale executate pe un fundal de inspirație religio-jihadistă. Reacția cea mai explicită și directă a venit, la 2 octombrie a.c., prin deja amintitul discurs rostit de președintele Emmanuel Macron în suburbia Les Mureaux-Yvelin. Acesta a marcat un decisiv, dar și criticat moment de început al unei profunde și durabile regândiri și reproblematicizării a ierarhiei valorice a asumării și reformei identitare, precum și de „reazăzare” și „restructurare” a relațiilor din interiorul societăților - al celor europene, cu deosebire - în contextul multiculturalismului și al valorilor tradiționale și sacralizate în virtutea unor edicte depășite de realitățile vremii contemporane. În Franța, dar nu numai, nu sunt puține mijloacele de informare în masă care exprimă, la unison, opinii critice la adresa numeroaselor și repetatelor concesiilor făcute, de-a lungul anilor, în favoarea islamismului radical.

Citatele din textele teoreticienilor islamizanți inserate în rândurile de față aduc mărturii grăitoare asupra faptului că, în contemporanitatea noastră, lumea se află în fața unui radicalism islamist puternic tradiționalist, dificil de penetrat și contracarat doar prin mijloace ideologice și reglementări de ordin juridic. Problema la care nu s-au făcut și, probabil, nu se vor face referiri serioase (adică, netributare apartenențelor politice sau mercantile ale referențelor) se regăsește în lipsa dorinței de dialog sau din diferențialele care definesc ideea însăși de dialog. Un mai vechi *adagio* afirmă că în detaliile oricărei fațete ale

existenței trebuie să fie căutat și, eventual, alungat, îngerul decăzut. Măsurile tactice aplicate sau anunțate în statele cu democrații consolidate - interzicerea vâului musulman, închiderea lăcașurilor și așezămintelor cultice și formativ-educative islamice, pregătirea de teologi guvernamentali care să îi înlocuiască pe predicatorii radicalizați - sunt fără îndoială utile, fără a fi în același timp și suficiente cât privește rezultatele obținute. Închiderea unor canale de diseminare a radicalizării nu împiedică funcționarea altora. Cum poate fi considerat, bunăoară, refuzul unui musulman pios de a da mâna cu o femeie - atitudine care, în fața legii, nu constituie un delict, dar întreține și încurajează separatismul și comunitarismul la marginea societății seculare și public proclamată ca fiind deschisă multiculturalismului.

A nu ține seama de aceste realități și a nu repara lacunele imputabile instituțiilor statale -

marginalizarea, ghetoizarea, inegalitatea de șanse și demnitate identitară - se dovedește a fi o opțiune prea puțin sau deloc productivă. În aceeași măsură, a supralicita autoritarismul și mijloacele represive în detrimentul statului de drept și al valorilor sale înseamnă a ignora întreaga istorie modernă a lumii arabo-islamice care, să nu uităm, a fost leagăn și teren de germinare și diseminare a islamismului radical.

Geografia politică a Occidentului se află într-un moment de răscruce, în care va avea de ales între sanctificarea virtuților laicismului și o viziune holistică a situației, inclusiv prin garantarea particularismelor care nu prejudiciază statului și societății.

Iar aceasta înseamnă, sintetic, identificarea și crearea unui echilibru stabil între brațul de fier și înțelegerea non-invazivă a alterității într-o lume globală.

Anunțuri - Publicitate

Anunțuri și publicitate în cadrul revistei pot fi inserate în spațiul disponibil sau pe pagină/pagini separate.

Pentru detalii și condiții vă rugăm să ne contactați la office@pulsulgeostrategic.ro.

Dirijorul de la Washington. Spectacol și incertitudine

Vladimir - Adrian COSTEA¹

Alegerile prezidențiale americane au generat, de fiecare dată, reverberații puternice la nivel global, reprezentând o (re)setare a orei geopolitice, precum și o (re)afirmare a modului în care sunt percepute și definite decalajele și echilibrele raporturilor de putere, din perspectiva unui actor capabil să dirijeze și să impună, în mod direct, traiectoria și intensitatea abordărilor celorlalți actori.

NASHVILLE, TENNESSEE – 21 octombrie 2020: *Declarația de Independență a SUA este proiectată pe un perete în spatele podiumului dezbaterii prezidențiale care va avea loc în sala din cadrul Centrului de Evenimente „Curb” al Universității Belmont. Dezbaterea care va avea loc în 29 octombrie este ultima de acest gen dinaintea alegerilor prezidențiale din 3 noiembrie.*² (Photo by Justin Sullivan/Getty Images)

America, din nou la răscruce

Recunoașterea, în mod vizibil, a statutului de dirijor pe plan global, a plasat (indirect) o responsabilitate uriașă pe umerii celui care poate să dispună cele mai importante decizii, cu impact atât asupra poziției SUA, cât și asupra echilibrelor și dezechilibrelor de putere existente la nivel global. În consecință, în jurul președintelui SUA a planat, mai de fiecare dată, aura unui lider puternic, rațional, responsabil, capabil de a lua cele mai potrivite decizii (în special pentru SUA) și nu în ultimul rând, respectat. Încarnarea unui lider așa cum a fost portretizat de Machiavelli a reprezentat principalul tipar în jurul căruia a fost conturat portretul președintelui american.

Peisajul politic este astăzi complet schimbat, imaginea fiind mai degrabă răsturnată în orizontul valorilor în care sunt percepuți Donald Trump și

Joe Biden, competiție politică care accentuează percepția unei crize acute a *leadershipului* american, incapabil să pună la dispoziția alegătorilor politicienii doriți de cetățeni.

Trump vs. Biden – Bart van Leeuwen, PoliticalCartoons.com, 30.08.2020 ([© CagleCartoons.com](https://www.caglecartoons.com))

Post-democrația într-o lume aflată în continuă schimbare³

Pentru Colin Crouch, alegerea lui Donald Trump la Casa Albă în 2016 a evidențiat consecințele dezvoltării post-democrației ca urmare a influenței exercitate de elita economică în cadrul instituțiilor democratice, cu impact direct inclusiv asupra rezultatelor electorale în situațiile în care transferul de putere dinspre sfera economică înspre sfera politică se suprapune peste un discurs eminentamente populist.⁴ Politologul Colin Crouch observă că schimbările apărute în cadrul societăților occidentale, în contextul globalizării economice, au contribuit la formarea unor noi identități sociale și politice.⁵ Producerea unor evenimente menite să plaseze alegătorii în afara unor sfere familiare determină apariția unor noi decizii și artefacte culturale care alimentează teama de „Ceilalți”.⁶ În acest context, naționalismul reinterpretează vechea axă de conflict predominantă în jurul valorii de inegalitate și redistribuire, motiv pentru care identitatea națională a devenit o sursă de mobilizare a electoratului.⁷

Raportându-ne la sistemul electoral american, identificăm o altă caracteristică specifică post-democrației, reprezentată de distorsiunea instituționalizată a principiului democratic fundamental „o singură persoană, un singur vot”.⁸

Inegalitatea rezultată în urma convertirii opțiunilor alegătorilor în mandate atribuite electorilor, în funcție de dimensiunea colegiului electoral ilustrează, în esență, filosofia de tipul „învingătorul ia totul”, atribuind astfel o miză suplimentară doar pentru unele circumscripții. *Expressis verbis*, în cadrul alegerilor din 1876, 1888, 2000 și 2016 din SUA, președintele și vice-președintele aleși au câștigat majoritatea votului electorilor în pofida faptului că au obținut mai puține voturi decât principalul lor contracandidat în rândul alegătorilor participanți la scrutin.⁹ Într-un clasament al integrității alegerilor în cadrul democrațiilor și autocrațiilor realizat de Pippa Norris, Statele Unite ale Americii ocupă poziția a 52-a din totalul celor 153 de țări analizate, în timp ce Germania se află pe locul al 7-lea. În cadrul acestui clasament, țări precum Croația, Grecia, Argentina, Mongolia sau Africa de Sud se află deasupra SUA. Explicația identificată de Pippa Norris privind nivelul scăzut al integrității alegerilor din Statele Unite ale Americii constă în influența donatorilor privați în cadrul campaniilor și programelor electorale.¹⁰

America lui Trump – Marian Kamensky, Austria, 28.09.2020
(© CagleCartoons.com)

Având în vedere complexitatea și dimensiunea procesului electoral, competiția politică îi exclude, din start, pe cei care nu dispun de resursele necesare pentru a susține costurile campaniei electorale. Pornind de la teza lui Charles Tilly, potrivit căruia funcționarea democrației se află în strânsă legătură cu reducerea inegalităților categorice prin intermediul proceselor politice,¹¹ Ronald F. Inglehart și Pippa Norris consideră că perspectiva nesiguranței economice explică ascensiunea populismului pe fondul schimbărilor profunde survenite în cadrul economiilor post-industriale.¹² O altă explicație pe care Inglehart și

Norris o identifică vizează formarea reacției culturale împotriva schimbărilor culturale progresive. Având ca punct de reper teoria „revoluției tăcute” a schimbării valorii, autorii constată faptul că în cadrul societăților occidentale dezvoltate generațiile au început să se îndrepte spre valori post materialiste precum cosmopolitismul și multiculturalismul.¹³

Dinamica alegerilor prezidențiale americane¹⁴

Succesul electoral al candidatului republican Ronald Reagan în competiția cu fostul președinte democrat James Earl „Jimmy” Carter Jr. s-a tradus prin obținerea majorității votului popular,¹⁵ dar mai ales printr-o uriașă victorie obținută în cadrul votului electoral.¹⁶ Rezultatul votului electoral reflectă, de fapt, numărul mic al statelor în care „Jimmy” Carter a reușit să obțină victoria în fața lui Ronald Reagan: Georgia, Hawaii, Maryland, Minnesota, Rhode Island, West Virginia, respectiv D.C.. În celelalte 44 de state, campania lui Ronald Reagan și-a dovedit pe deplin eficiența. Sloganul *Make America Great Again* a reușit să mobilizeze electoratul republican necesar pentru obținerea majorității votului popular în fiecare dintre aceste state. Alegerile prezidențiale americane din 1980 ne oferă un exemplu elocvent cu privire la distorsiunea instituționalizată a principiului democratic fundamental „o singură persoană, un singur vot”, ca urmare a obținerii unei majorități de 90,90% în rândul colegiului electoral pe baza obținerii unei majorități de 50,75% în rândul votului popular.

În schimb, în pofida faptului că Donald Trump a câștigat alegerile prezidențiale americane din 2016 ca urmare a obținerii majorității în rândul colegiului electoral,¹⁷ trebuie să fim precauți atunci când interpretăm rezultatul acestor alegeri din perspectiva mobilizării electoratului pe baza discursului populist construit în jurul sloganului utilizat de Ronald Reagan în 1980. Un exemplu elocvent în acest sens este reprezentat de faptul că contracandidatul democrat, Hillary Clinton, a obținut cu peste 2,800,000 de voturi mai mult decât Donald Trump.¹⁸

Identificăm, din nou, distorsionarea instituționalizată a principiului democratic fundamental „o singură persoană, un singur vot”. De data aceasta, așa cum am precizat anterior, alegerile prezidențiale americane din 2016 completează lista scrutinurilor desfășurate în 1876, 1888, respectiv 2000, în urma cărora președintele și vice-președintele aleși au câștigat majoritatea votului electorilor în pofida faptului că au obținut mai puține voturi decât principalul lor

contracandidat în rândul alegătorilor participanți la scrutin.

Comparând rezultatul alegerilor prezidențiale americane desfășurate în perioada 1996-2016, constatăm faptul că Donald Trump a reușit să mobilizeze cea mai mare masă a electoratului republican, depășind cu aproape 900.000 numărul voturilor obținute de George W. Bush în 2004. Comparativ cu ceilalți candidați republicani, rezultatul obținut de Trump este surprinzător, în contextul în care victoria obținută de George W. Bush în 2004 îl plasează pe acesta drept singurul candidat republican care a reușit să obțină majoritatea voturilor alegătorilor, depășindu-și contracandidatul democrat cu peste trei milioane de voturi. În același timp, Donald Trump este singurul candidat republican (din 1996 până în prezent) care a reușit să obțină un rezultat mai mare de 300 de voturi în rândul colegiului electoral.

Detalii în Tabelul nr. 1

În schimb, Hillary Clinton, în pofida faptului că a obținut cu 2.800.000 voturi peste numărul voturilor obținute de Donald Trump, a înregistrat un rezultat mai slab decât cel înregistrat de Barack Obama la alegerile din 2008 și 2012, fapt ce evidențiază erodarea capacității politicilor promovate de Barack Obama (și ulterior de Hillary Clinton) în privința mobilizării electoratului democrat. Cu toate acestea, rezultatul obținut de H. Clinton este mult mai bun față de rezultatele candidaților democrați din perioada 1996-2004. În mod paradoxal, soțul acesteia a fost ales președinte în 1996 cu peste 47 milioane voturi, în timp ce Hillary Clinton nu a reușit să-și adjudece victoria cu toate că a obținut peste 65 milioane voturi în rândul alegătorilor prezenți la vot. În ceea ce privește numărul voturilor obținute în cadrul colegiului electoral de către candidații democrați în perioada 1996-2016, situația se prezintă în mod diametral opus: Hillary Clinton a obținut cele mai puține voturi (227), în timp ce soțul acesteia a obținut cele mai multe voturi (379), adică o majoritate de peste 70%.

Detalii în Tabelul nr. 2

Coroborând rezultatele obținute de candidații democrați și republicani pentru fiecare scrutin în parte, constatăm o creștere a mobilizării electoratului acestora, singura excepție fiind la scrutinul din 2012, unde numărul alegătorilor prezenți la vot a fost cu peste 2,5 milioane mai mic decât la scrutinul din 2008 (marea majoritate dintre aceștia fiind democrați). Totodată, alegerile prezidențiale din 2000 și 2004 au generat mobilizări fără precedent ale electoratului american (cu

precădere republican), prezența la vot înregistrând o creștere cu peste 14 milioane de alegători față de scrutinul precedent. În schimb, identificăm o scădere a mobilizării electoratului democrat pentru alegerile din 2012 și 2016, concomitent cu o creștere a mobilizării electoratului republican. În timp ce Barack Obama a obținut cu peste 3,5 milioane voturi mai puține în 2012, comparativ cu 2008, Donald Trump a reușit să obțină cu peste 2 milioane de voturi mai mult decât a obținut Mitt Romney în 2012.

Detalii în Tabelul nr. 3

În raport cu distribuția voturilor și a electorilor la nivelul statelor, observăm faptul că în perioada 1996-2016 Partidul Republican și-a adjudecat în mod constant 118 electori,¹⁹ în timp ce Partidul Democrat și-a adjudecat de fiecare dată un număr de 194 de electori.²⁰ Astfel, în state precum Alabama, Georgia, Oklahoma, South Carolina, respectiv Texas, republicanii au câștigat de fiecare dată majoritatea voturilor, obținând numărul maxim de electori pentru fiecare stat în parte, în timp ce în California, Illinois, Maryland, Massachusetts, New Jersey, respectiv New York, victoria le-a fost atribuită democraților.

Începând din 2000, republicanii au câștigat în mod constant 59 de electori în urma obținerii majorității în Arizona, Arkansas, Kentucky, Louisiana, Missouri, Tennessee și West Virginia. De asemenea, cu excepția alegerilor din 2008, Partidul Republican a obținut voturile a 26 de electori din Indiana și North Carolina. De cealaltă parte, democrații au obținut voturile a patru electori în New Hampshire (cu excepția alegerilor din 2000), precum și voturile a cinci electori în New Mexico (cu excepția alegerilor din 2004).

Analizând rezultatele din perioada 1996-2016 înțelegem mult mai bine rezultatul ultimelor alegeri, prin prisma faptului că Democrații nu au reușit să câștige majoritatea în cadrul niciunui stat unde Republicanii și-au adjudecat în mod constant victoria după 1996, în timp ce Republicanii au obținut pentru prima dată din 1996 victoria în Michigan (16 electori), Pennsylvania (20 electori) și Wisconsin (10 electori). Fără a pierde majoritatea în cadrul statelor în care au înregistrat victorii consecutive în ultimii douăzeci de ani, Republicanii au obținut voturile a 46 de electori în state în care Partidul Democrat a dominat începând din 1996. Victoria lui Donald Trump nu o identificăm doar în Michigan, Pennsylvania sau Wisconsin, ci și în Iowa (șase electori, stat în care republicanii au câștigat majoritatea doar în 2004), respectiv Florida

(29 electori) și Ohio (18 electori), state în care Republicanii au câștigat majoritatea în 2000 și 2004.

Grosso modo, victoria obținută de Donald Trump în 2016 o putem explica pe de o parte prin creșterea mobilizării electoratului republican, concomitent cu demobilizarea electoratului democrat, iar pe de altă parte prin victoriile obținute în Michigan, Pennsylvania, Wisconsin, Florida, Ohio și Iowa.

În Michigan, victoria lui Trump a fost posibilă ca urmare a promisiunilor făcute în timpul campaniei electorale privind crearea locurilor de muncă și revenirea la prosperitatea economică în stat.²¹ Discursul candidatului republican s-a axat în 2016 pe denigrarea imaginii lui Hillary Clinton – investigația FBI asupra celor 650.000 de mail-uri trimise de pe contul personal, decizia luată de Bill Clinton privind semnarea NAFTA, acord susținut și de către Hillary Clinton, în urma căruia, potrivit lui Trump, locurile de muncă din fabrici s-au redus cu peste 25% în Michigan.²² În același timp, campania lui Trump în Michigan s-a concentrat cu precădere asupra afro-americanilor, promisiunile acestuia vizând realizarea unui plan de reînnoire urbană (*A New Deal For Black America*) și măsuri de reducere a impoziturilor, oferind ca exemplu măsurile luate de Ronald Reagan.²³ Victoria obținută de candidatul republican în Michigan este surprinzătoare, dacă avem în vedere faptul că democrații au reușit să obțină majoritatea voturilor în acest stat în mod constant din 1988 până în 2012.²⁴ În plus, victoria lui Hillary Clinton în fața lui Donald Trump era considerată drept sigură de către majoritatea sondajelor de opinie. În acest sens, sondajul realizat în august 2016 în Michigan de către EPIC-MRA prezenta o diferență de 10 procente între cei doi candidați (46% pentru H. Clinton și 36% pentru D. Trump).²⁵ Nu trebuie să oțitem, însă, că Hillary Clinton nu a reușit să câștige în Michigan în fața democratului Bernie Sanders în cadrul alegerilor primare, obținând cu aproximativ 20.000 voturi mai puțin decât Sanders.²⁶

Detalii în Tabelul nr. 4

În timpul campaniei electorale Donald Trump a venit cu noi propuneri privind învățământul în Pennsylvania, în contextul în care educația reprezintă principala problemă în cadrul statului, dar și cu un discurs privind protejarea afro-americanilor în fața demonstrațiilor violente. Atacurile la adresa senatoarei Clinton nu au lipsit nici aici, aceasta fiind acuzată de D. Trump pentru faptul că în Pennsylvania trăiesc în sărăcie peste 70

de milioane de femei și copii.²⁷ La fel ca în Michigan, victoria lui Donald Trump a fost surprinzătoare, având în vedere faptul că democrații au câștigat în mod constant începând din 1992.²⁸ În ceea ce privește sondajele realizate în timpul campaniei electorale, identificăm aceeași tendință de a-i atribui candidatului democrat un avantaj considerabil. În cadrul unui sondaj prezentat de publicația The New York Times, realizat pe 824 de respondenți în perioada 23-25 octombrie 2016, Clinton dispunea de un avantaj de 7% (46% pentru H. Clinton, respectiv 39% pentru D. Trump). Cu toate acestea, raportându-ne la dimensiunea statului Pennsylvania, o explicație privind discrepanța dintre rezultatul sondajului și rezultatul înregistrat la alegerile prezidențiale, o oferă dimensiunea restrânsă a eșantionului sondajului de opinie.²⁹

Detalii în Tabelul nr. 5

Campania lui Donald Trump în Wisconsin, stat în care democrații au câștigat toate alegerile prezidențiale desfășurate în perioada 1988-2012, a avut în vedere „restabilirea legii și ordinii”, pentru a reduce rata omuciderii, aflată în creștere cu 10 % la nivel național.³⁰ La fel ca și în celelalte discursuri ale sale, candidatul republican considera, în 2016, un singur vinovat responsabil pentru problemele identificate în cadrul fiecărui stat în parte – Hillary Clinton! Retorica lui Trump, pe care o reîntâlnim în cadrul discursurilor susținute în statele americane, a urmărit același tipar: *Corupta Hillary Clinton este responsabilă pentru orice problemă, în timp ce Donald Trump reprezintă imaginea Salvatorului, singurul candidat capabil să readucă America în epoca sa glorioasă.*

În schimb, în tabăra democraților, identificăm aceeași strategie de a pune în prim plan avantajul candidatei Clinton în cadrul sondajelor de opinie. În acest sens, pe pagina de internet a lui Clinton au fost publicate numeroase articole preluate din mass media care o prezintă pe aceasta, pe baza rezultatelor diverselor sondaje de opinie, drept câștigător detașat. Spre exemplu, unul dintre sondajele făcute în Wisconsin pe un eșantion de 600 de respondenți în perioada 10 – 12 mai 2016 evidențiază o diferență de 12 procente între cei doi candidați (43% intenție de vot pentru Hillary Clinton, respectiv 31% intenție de vot pentru Donald Trump).³¹

Detalii în Tabelul nr. 6

Spre deosebire de celelalte state, Florida reprezintă un caz particular, prin prisma faptului că a devenit unul dintre statele puternic disputate între Republicanii și Democrații, fiecare obținând trei

victorii în cele șase scrutinuri prezidențiale desfășurate în perioada 1996-2016. În plus, comparativ cu alegerile din 2012, în 2016 ambii candidați au reușit să mobilizeze un număr mai mare de alegători, motiv pentru care a fost marcată o nouă premieră prin faptul că cele două partide au reușit să obțină cel mai mare număr de voturi comparativ cu rezultatele obținute în ultimii 20 de ani.

În acest context, mobilizarea suplimentară a electoratului american reprezintă un factor explicativ pentru incapacitatea sondajelor de opinie de a evalua în mod corespunzător intenția de vot. Cu toate acestea, promovarea sondajelor de opinie a reprezentat un punct important al strategiei de campanie a candidatei Hillary Clinton. În acest sens, sondajul realizat de Monmouth University, în cadrul căruia Clinton dispunea de un avans de cinci procente în fața lui Trump în privința intenției de vot a electoratului american în statul Florida, a fost puternic promovat de echipa de campanie a acesteia pentru a minimaliza șansele candidatului republican.³²

Principalul mesaj transmis de Trump cu ocazia vizitei în Florida s-a axat pe criticarea planului *Obamacare*, acesta promițând că va pune din nou America pe prima poziție și măsuri similare celor promovate în timpul mandatului lui Ronald Reagan cu privire la reducerea impozitelor. Scandalul email-urilor trimise de Clinton a fost din nou reluat în cadrul discursului candidatului republican, cu scopul de a decredibiliza imaginea acesteia în rândul electoratului american.³³

Detalii în Tabelul nr. 7

La fel ca în 2004, Democrații au pierdut în mod surprinzător în Iowa, iar acest lucru nu a fost determinat neapărat de mobilizarea electoratului republican, cât mai ales de demobilizarea bruscă a electoratului democrat. Discursul lui Donald Trump în Iowa a fost asemănător cu cel ținut în Wisconsin – *Follow the Money*. Scopul principal urmărit a fost etichetarea contracandidatei Clinton drept părtinitoare cu interesele corupților, care ar sprijini-o în cursa pentru Casa Albă.³⁴ De asemenea, la începutul anului 2016 Donald Trump a fost protagonistul unui moment mai puțin întâlnit în campaniile electorale – a recitat versurile cântecului *The Snake* scris în 1968 de Al. Wilson, cu scopul de a surprinde consecințele reprezentate de criza refugiaților sirieni.³⁵

În tabăra democraților, noutatea pe care o identificăm constă în admiterea faptului că Donald Trump este mai bine plasat în intenția de vot a

electoratului american din Nevada și Iowa (comparativ cu poziția lui Romney din 2012).³⁶

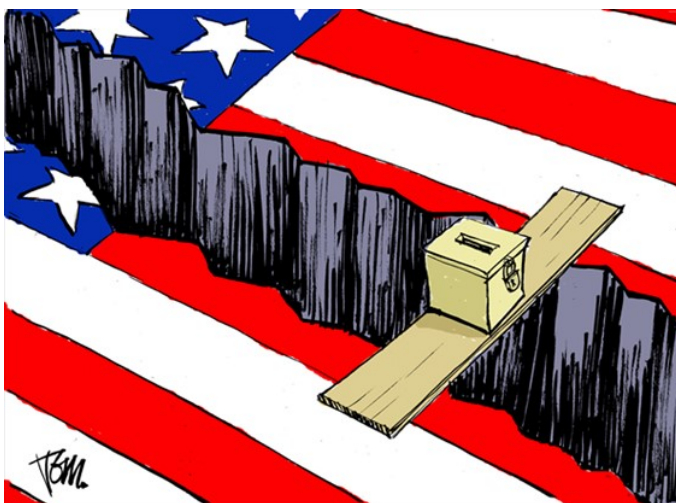
Detalii în Tabelul nr. 8

O evoluție interesantă a celor două partide o întâlnim și în Ohio, stat în care fiecare partid și-a adjudecat trei victorii în ultimii 20 de ani, rezultatele înregistrând variații pe parcursul acestei perioade. Rezultatul din 2016 a fost cu atât mai surprinzător, dacă ținem cont de faptul că Donald Trump a pierdut alegerile primare în fața lui John Kasich la o diferență de peste 200.000 voturi.³⁷

Detalii în Tabelul nr. 9

Per ansamblu, o caracteristică generală a majorității discursurilor lui Donald Trump constă în redefinirea raportului dintre președinte și cetățean prin intermediul unui angajament de tip „contractualist”, dar al cărui efect se rezumă doar la „sanțiuni” electorale.³⁸ Contractul lui Donald Trump (din 2016) cu votantul american a reprezentat, de fapt, transferul simbolic de putere în mâinile cetățenilor americani, pe fondul neîncrederii în elita politică.

Din acest motiv, în cadrul discursului lui Donald Trump identificăm două aspecte principale ale populismului: pe de o parte, poporul „redobândește” puterea și beneficiile de la elita politică,³⁹ motiv pentru care i se oferă o motivație principală pentru susținerea lui Donald Trump ca urmare a poziționării acestuia împotriva clasei politice „reprezentată” de Hillary Clinton. Pe de altă parte, în mod paradoxal, deciziile sunt luate și asumate de o singură persoană – Donald Trump! Din acest motiv, transferul real de putere este cel de la o administrație la alta, de la un partid la altul, chiar dacă Trump a afirmat contrariul la discursul de investire la Casa Albă.⁴⁰

Alegeri în SUA – Tom Janssen, Olanda, 08.11.2016
(© CagleCartoons.com)

O altă caracteristică principală a campaniei lui Donald Trump din 2016 a fost reprezentată de transformarea acesteia într-un spectacol prin intermediul mass media.⁴¹ La fel ca și Reagan, Trump a teatralizat scena politică cu scopul de a converti audiența obținută la reality show-uri, în intenție de vot. De data aceasta, imaginea lui Trump a fost cea a unei super celebrități,⁴² a unui „Macho Superman”,⁴³ beneficiind de popularitate de pe urma show-ului *The Apprentice* (apărut în ianuarie 2004), în cadrul căruia a fost evidențiat spiritul hipercapitalist al lui Donald Trump în cadrul unei competiții.⁴⁴

2020, o campanie atipică

În contextul dinamicii pandemiei de COVID-19, campaniile electorale din statele afectate au fost marcate, *sine dubio*, de anumite schimbări specifice măsurilor de distanțare și de prevenire a răspândirii virusului.⁴⁵ Pe de o parte, scenariile dedicate întâlnirilor dintre candidați și alegători au fost redimensionate, printre cele mai importante schimbări fiind cele reprezentate de reducerea și selectarea numărului de participanți, excluderea sau marginalizarea grupurilor vulnerabile, creșterea vizibilității în mediul online – cu precădere în cadrul rețelelor de socializare. Pe de altă parte, agenda electorală a suferit schimbări radicale în privința tematicii: accentul a fost pus preponderent asupra politicii interne, în timp ce politica externă a ocupat mai degrabă un loc marginal. Tematicile privind asigurarea accesului la servicii medicale adecvate, redresarea economică și facilitarea accesului la internet au constituit principalele subiecte dezbătute în majoritatea democrațiilor afectate de dinamica răspândirii virusului.⁴⁶

SAN FRANCISCO, CALIFORNIA 22 Octombrie: Poporul american asistă la dezbaterile finale din cadrul campaniei electorale prezidențiale din SUA, între președintele Donald Trump și contracandidatul democrat, Joe Biden. Aceasta a avut loc în fața Teatrului Cowell.⁴⁷ (Photo by Liu Guanguan/China News Service via Getty Images)

Simultan, identificăm o schimbare de paradigmă inclusiv în rândul alegătorilor, pe care o putem observa pe două paliere: (1) așteptări mult mai bine conturate în raport cu provocările specifice pandemiei de COVID-19, reflectate, cu prioritate, în exigențele asupra leadership-ului, abordările populiste și fanteziste fiind considerate (mai degrabă ca fiind) rupte de realitate; (2) o demobilizare relativă, ca reacție la învinovățirea întregii clase politice pentru carențele structurale existente în domeniul strategic de funcționare a instituțiilor statului, devenite mult mai vizibile.⁴⁸

Per ansamblu, la mai bine de șapte luni de la instaurarea restricțiilor, tendința generală de nemulțumire (în rândul persoanelor afectate în mod direct sau indirect) generează o presiune suplimentară asupra competenței și inspirației liderilor politici, depășiți de pandemia de COVID-19. În pofida acestei reacții de respingere, acceptarea unor noi experimente devine condiționată de încrederea și imaginea atribuite principalului contracandidat, schimbarea leadership-ului fiind astfel ultima soluție la care apelează alegătorii în situația în care leadership-ul actual întruchipează imaginea „răului absolut”.

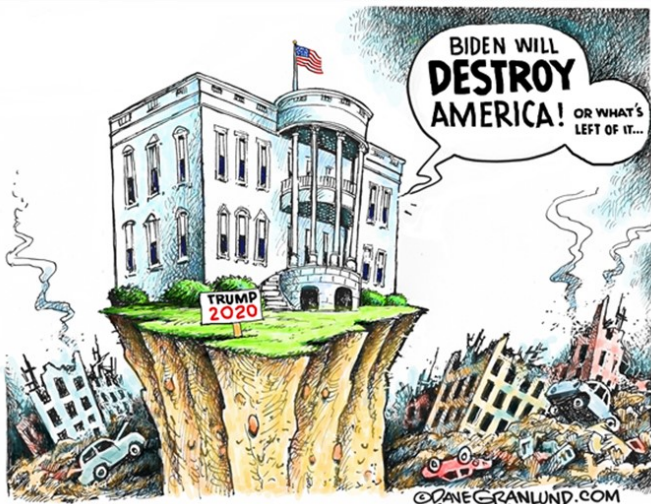
COVID preia controlul – Rick McKee, 05.10.2020 (© CagleCartoons.com)

Observațiile menționate mai sus le identificăm și în spațiul american, alegerile prezidențiale pierzându-și parcă spectacolul de altădată. Atenuarea emoției sociale, împreună cu modificările survenite în așteptările electoratului, aduce în prim-plan imaginea neputinței, dar în jurul căreia planează totuși o speranță tăcută, simultan cu accentuarea clivajelor și tensiunilor sociale. În același timp, nevoia de izolare a contribuit și mai mult la sedimentarea atitudinilor și sentimentelor de ură manifestate față de cei care încarnază figura „Străinului”, a „Celuilalt”, a celui care este diferit de majoritatea alegătorilor.

Contrastele specifice spațiului american se reflectă inclusiv în opțiunile electorale, motiv pentru care, pe lângă reprezentările atribuite principalilor doi candidați, un element important care explică ascensiunea lui Trump (precum și o relativă conservare a capacității de fascinare a propriului electorat) este reprezentat de specificul discursului, care în mod intenționat se delimitează vizibil de retorica „limbajului de lemn”, percepută ca fiind specifică mai degrabă administrației și diplomației. Imaginea de personaj extrem de controversat, ieșit din tiparele jocului politic, a fost menținută în mod intenționat de președintele Trump, fără a exista tentative din partea contestatarilor de a pune sub semnul întrebării această imagine.

NASHVILLE, TENNESSEE – 22 OCTOMBRIE: Președintele american Donald Trump și Joe Biden nominalizat din partea Democraților pentru alegerile prezidențiale participă la ultima dezbateră electorală, în cadrul Universității Belmont. Aceasta este ultima dezbateră dintre cei doi candidați înainte de alegerile din 3 noiembrie. (Photo by Jim Bourg-Pool/Getty Images)

Trump despre Biden 2020 – Dave Granlund, PoliticalCartoons.com, 28.08.2020 (© CagleCartoons.com)

Paradoxul alegerilor din acest an este reprezentat de menținerea aproape intactă a imaginii candidatului Trump, aflat la final de mandat prezidențial, după numeroase scandaluri și prea puține realizări, dar care nu este perceput ca fiind parte a sistemului politic. Într-un mod populist, Trump nu a renunțat la retorica folosită în 2016, prin care s-a erijat în singura voce a poporului american, identificând de fiecare dată (în mod previzibil) „tapi ispășitori” pentru a justifica amânarea „temporară” a măsurilor salvatoare.⁴⁹

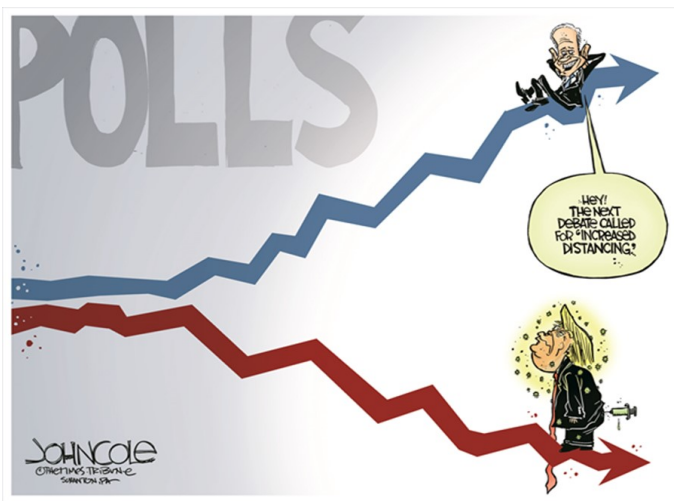
„Biden nu este Obama!”⁵⁰ a susținut pe final de campanie de fostul președinte american,⁵¹ tandemul Obama-Biden a fost exploatat mai degrabă de către Donald Trump, care a reluat atacurile folosite în campania din 2016. În schimb, echipa lui Biden a încercat să plaseze în plan secund experiența lui Biden alături de Barack Obama, principala preocupare fiind reprezentată de încercarea de a construi o nouă imagine în jurul lui Biden.

Pendularea între continuitate și ruptură îl plasează însă pe candidatul democrat într-o ipostază care avantajează poziția fermă arborată (în exces) de către contracandidatul republican. Spre deosebire de Trump, care și-a păstrat o imagine aproape intactă, mai degrabă accentuată din perspectiva criticilor formulate, Biden rămâne un candidat comun în imaginarul electoral democrat, care reia teze de campanie utilizate în ultimele campanii de Obama și Clinton: *America trebuie să rămână puternică, prosperă și unită! America are nevoie de un Președinte responsabil! America are nevoie de un profesionist, de un lider cu vocație!*⁵² Dar, mai presus de toate, *America nu are nevoie de un Donald Trump...* Lipsit de carisma, retorica și capacitatea de mobilizare a lui Obama, care a pus mai mult accentul pe propria imagine, fostul vicepreședinte este perceput în antiteză cu actualul președinte de la Casa Albă. Simplificând, putem sintetiza campania democraților sub sloganul „Biden nu este Trump!”

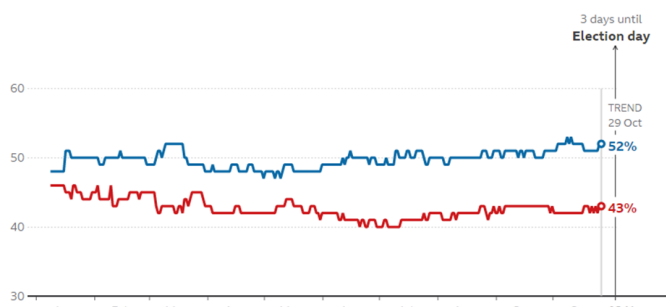
O victorie previzibilă?

Majoritatea sondajelor de opinie anunță o victorie detașată a candidatului democrat, cu un avans de nouă procente, dublu față de diferența dintre Clinton și Trump prezentată în sondajele din 2016.⁵⁴ Potrivit sondajelor, Biden ar urma să își adjuce victoria în cele mai importante și disputate state precum Michigan, Pennsylvania, Wisconsin, Florida, Iowa sau Ohio, câștigate de Trump în 2016 în fața lui Clinton – rezultate care au înclinat balanța în favoarea candidatului republican. Trump ar urma să câștige doar în două state disputate (în Arizona și în Texas).⁵⁵ Spre deosebire de suspiciunile și acuzațiile de corupție care au planat asupra lui Hillary Clinton în campania din 2016,

laptopul lui Hunter Biden invocat de Trump în a doua dezbatere cu Biden⁵⁶ nu a generat schimbări semnificative în tendințele măsurate de sondajele de opinie.

Trump și Biden în sondaje – John Cole, The Scranton Times-Tribune, PA, [09.10.2020](https://www.scrantontimes.com/story/news/politics/2020/10/09/trump-biden-polls-10/7000000000) (© CagleCartoons.com)

BBC, Sondajele electorale din SUA, Cine este în frunte – Trump sau Biden?

Post alegeri

Într-un context marcat de incertitudine și de efectele crizei economice și sociale determinate de pandemia de COVID-19, rezultatul alegerilor prezidențiale va ilustra dimensiunea crizei politice în rândul elitei politice populiste, precum și capacitatea acestora de a-și conserva legitimitatea la finalul unui mandat marcat de numeroase provocări și tensiuni. În același timp, opțiunile alegătorilor americani ne vor indica dacă în următorii patru ani retorica de la Casa Albă va continua să divizeze societatea americană, cu efecte inclusiv asupra întregii lumi. Indiferent de rezultatele înregistrate în cele 50 de state, principala provocare rămâne aceea de a înțelege ascensiunea și decăderea populismului.

Bibliografie

Ball, Molly, *How COVID-19 Changed Everything About the 2020 Election*, Time, 06.08.2020.

Blake Aaron, *Donald Trump's Full Inauguration Speech Transcript, Annotate*, The Washington Post, 20.01.2016.

Bump, Philip, *Why is Trump Doing Better in Nevada and Iowa Than Other Places?*, The Washington Post, August 29, 2016.

Carrigan, Mark, *Viewpoint: Post-Democracy, Post Brexit – An Interview with Colin Crouch*, 01.11.2016.

Cohn, Nate, *Hillary Clinton Leads by 7 Points in Pennsylvania Poll*, New York Times, 27.10.2016.

Costea Vladimir-Adrian și Chapelan Alexis, *Beyond Conservatism: how the crisis of the American Right shaped Trumpism and the Trump Vote in the 2016 Election*, i, Vol XVII, Nr. 1, 2020, pp. 138-152.

Crouch, Colin, *The familiar axes of politics are changing, with momentous consequences*, Political Reform, IPPR, edition 23.2 of Juncture, 22.09.2016.

Elliott Philip, Abramson Alana, Vesoulis Abby, *The Biggest Moments in the Final Presidential Debate*, TIME, 22.10.2020.

Hackman, Michelle, *Hillary Clinton Holds 5-Point Lead in Florida Poll*, The Wall Street Journal, 20.09.2016.

Hohmann, James, *The Daily 2002: Six Explanations for Bernie Sanders's Surprise Win in Michigan*, 9.03.2016.

Inglehart Ronald F. și Norris Pippa, *Trump, Brexit, and the Rise of Populism: Economic Haves and Cultural Backlash*, Paper for the Roundtable on Rage Against the Machine: Populist Politics in the U.S., Europe and Latin America, 10.00-11.30 vineri, 02.09.2016, annual meeting of the American Political Science Association, Philadelphia, Harvard Kennedy School, august 2016.

International Institute for Democracy and Electoral Assistance (International IDEA), *Managing Elections during the COVID-19 Pandemic. Considerations for Decision-makers*, Policy Brief, iulie 2020.

Kellner, Douglas, *American Nightmare: Donald Trump, Media Spectacle, and Authoritarian Populism*, Sense Publishers, Rotterdam, Boston, Taipei, 2016.

Klein, Ezra, *Joe Biden is not Barack Obama*, Vox, 16.09.2019.

Merkel, Wolfgang, *Trump and Democracy in*

- America, traducere din limba germană - *Revistă de Științe Politice*, Volum VII, Nr. 3 (25), Seongcheol Kim, în *Minda de Gunzburg, Center for European Studies Harvard*, 14.11.2016.
- Mihalik Lily, Pesce Anthony and Welsh Ben, *Live results from the Ohio primary, Los Angeles Times*, 15.03.2016.
- Morris, Dick, *Noul Principe*. [traducere Gaetan Victor], Ed. Ziua, București, 2003 [1999].
- Morrow, Brendan, *Wisconsin General Election Polls: State Favors Hillary Clinton Over Donald Trump*. Heavy, 10.06.2016.
- Neale, Thomas H., *When the Electoral Vote and the Popular Vote Differ*, Departamentul de Stat al SUA, Volumul 13, Nr. 9, septembrie 2008.
- Negoia Ciprian și Costea Vladimir-Adrian, *Criza democrațiilor occidentale: între post-democrație, extremism și ascensiunea populismului*, Polis,
- Revistă de Științe Politice*, Volum VII, Nr. 3 (25), Serie nouă, iunie – august 2019, pp. 67-82.
- Norris Pippa și Inglehart Ronald, *Cultural Backlash. Trump, Brexit, and Authoritarian Populism*, New York, Cambridge University Press, 2018.
- Strauss, Daniel, *Why Clinton is trouncing Trump in Michigan, Politico*, 19.08.2016.
- Tilly, Charles, *Democracy*, Cambridge University Press, Cambridge, New York, 2007.
- Vitali, Ali, «The Snale»: *Trump Poetry Slams Syrian Refugees with Allegorical Song*, NBC News, 12.01.2016.
- Zeleny Jeff, Stracqualursi Veronica, *Obama to Join Biden on Campaign Trail for Final Weekend Push*, CNN, 28.10.2020.

Tabele comparative

Tabelul nr. 1, pag. 26

An	Candidat Republican	Nr. voturi alegători	Voturi alegători (%)	Nr. voturi electori	Voturi electori (%)
1996	Robert Joseph Dole	39.197.469	40,71	159	29,55
2000	George Walker Bush	50.456.002	47,87	271	50,37
2004	George Walker Bush	62.040.610	50,73	286	53,16
2008	John McCain	59.948.323	45,65	173	32,16
2012	Mitt Romney	60.933.504	47,20	206	38,29
2016	Donald Trump	62.979.879	45,95	304	56,51

Tabelul nr. 2, pag. 26

An	Candidat Democrat	Nr. voturi alegători	Voturi alegători (%)	Nr. voturi electori	Voturi electori (%)
1996	William Jefferson Clinton	47,401,185	49,24	379	70,45
2000	Albert Arnold Gore Jr.	50,999,897	48,38	266	50,37
2004	John Forbes Kerry	59,028,444	48,27	251	46,65
2008	Barack Obama	69,498,516	52,93	365	67,84
2012	Barack Obama	65,915,795	51,06	332	61,71
2016	Hillary Clinton	65,848,954	48,04	227	42,38

Tabelul nr. 3, pag. 26

An	Mob. Rep. + Mob. Dem.	Dif. Rep. + Dif. Dem.	Dif. Rep.	Dif. Dem.
1996	86.598.654	-	-	-
2000	101.455.899	14.857.245	11.258.533	3.598.712
2004	121.069.054	19.613.155	11.584.608	8.028.547
2008	129.446.839	8.377.785	-2.092.287	10.470.072
2012	126.849.299	-2.597.540	985.181	-3.582.721
2016	128.828.833	1.979.534	2.046.375	-66.841

Mob. Rep. + Mob. Dem. = Mobilizare în anul respectiv electorat democrat și republican;

Dif. Rep. + Dif. Dem. = Diferență mobilizare electorat democrat și republican față de scrutinul anterior;

Dif. Rep. = Diferență mobilizare electorat republican față de scrutinul anterior;

Dif. Dem. = Diferență mobilizare electorat democrat și republican față de scrutinul anterior;

Tabelul nr. 4, pag. 27

Michigan	1996	2000	2004	2008	2012	2016
Partidul Democrat	1.989.653	2.170.418	2.479.183	2.872.579	2.564.569	2.268.839
Partidul Republican	1.481.212	1.953.139	2.313.746	2.048.639	2.115.256	2.279.543

Tabelul nr. 5, pag. 27

Pennsylvania	1996	2000	2004	2008	2012	2016
Partidul Democrat	2.215.819	2.485.967	2.938.095	3.276.363	2.990.274	2.926.441
Partidul Republican	1.801.169	2.281.127	2.793.847	2.655.885	2.680.434	2.970.733

Tabelul nr. 6, pag. 27

Wisconsin	1996	2000	2004	2008	2012	2016
Partidul Democrat	1.071.971	1.242.987	1.489.504	1.677.211	1.620.985	1.382.536
Partidul Republican	845.029	1.237.279	1.478.120	1.262.393	1.407.966	1.405.284

Tabelul nr. 7, pag. 28

Florida	1996	2000	2004	2008	2012	2016
Partidul Democrat	2.546.870	2.912.253	3.583.544	4.282.074	4.237.756	4.504.975
Partidul Republican	2.244.536	2.912.790	3.964.522	4.045.624	4.163.447	4.617.886

Tabelul nr. 8, pag. 28

Iowa	1996	2000	2004	2008	2012	2016
Partidul Democrat	620.258	638.517	741.898	828.940	822.544	653.669
Partidul Republican	492.644	634.373	751.957	682.379	730.617	800.983

Tabelul nr. 9, pag. 28

Ohio	1996	2000	2004	2008	2012	2016
Partidul Democrat	2.148.222	2.186.190	2.741.167	2.940.044	2.827.709	2.394.164
Partidul Republican	1.859.883	2.351.209	2.859.768	2.677.820	2.661.437	2.841.005

Note de subsol

1. Vladimir-Adrian Costea a absolvit Școala Doctorală din cadrul Facultății de Științe Politice a Universității din București (FSPUB), coordonator științific Prof. Univ. Dr. Georgeta Ghebrea (email: costea.vladimir-adrian@fspub.unibuc.ro).

A publicat articole despre acordarea măsurilor de clemență și dinamica nivelului de ocupare al penitenciarelor în spațiul românesc, în *Studia. Romanian Political Science Review, Revista de drept constituțional, Revista Română de Sociologie și Revista Polis*.

Publicarea acestei lucrări a fost posibilă cu suport financiar oferit în cadrul proiectului „Educație antreprenorială și consiliere profesională pentru doctoranzi și cercetători postdoctorali în vederea organizării transferului de cunoaștere din domeniul științelor socio-umaniste către piața muncii (ATRiUM)”: POCU/380/6/13/123343, cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014-2020.

2. *The Declaration of Independence is displayed on a wall behind a podium in the debate hall inside the Curb Event Center ahead of the Presidential Debate at Belmont University on October 21, 2020 in Nashville, Tennessee. The debate, which will be held on Thursday, October 29, is the final debate before the November 3rd election.*

3. A se vedea Vladimir-Adrian Costea și Alexis Chapelan, *Beyond Conservatism: how the crisis of the American Right shaped Trumpism and the Trump Vote in the 2016 Election, Romanian Review of Political Sciences and International Relations*, Vol XVII, Nr. 1, 2020, pp. 138-152; Ciprian Negoită și Vladimir-Adrian Costea, *Criza democrațiilor occidentale: între post-democrație, extremism și ascensiunea populismului, Polis, Revistă de Științe Politice*, Volum VII, Nr. 3 (25), Serie nouă, iunie – august 2019, pp. 67-82.

4. Colin Crouch in Mark Carrigan, „*Viewpoint: Post-Democracy, Post Brexit – An Interview with Colin Crouch*”, 01.11.2016, <http://discoversociety.org/2016/11/01/viewpoint-post-democracy-post-brexite-an-interview-with-colin-crouch/>.

5. *Ibidem*.

6. *Ibidem*.

7. Colin Crouch, *The familiar axes of politics are changing, with momentous consequences*, Political Reform, IPPR, edition 23.2 of Juncture, 22.09.2016, <http://www.ippr.org/juncture/tilted>; Colin CROUCH, *Post-Democracy*, Cambridge, Polity, 2004.

8. Wolfgang Merkel, *Trump and Democracy in America*, tradus din limba germană de Seongcheol Kim, în *Minda de Gunzburg, Center for European Studies Harvard*, 14.11.2016, p. 3.

9. Thomas H. Neale, *When the Electoral Vote and the Popular Vote Differ*, în Departamentul de Stat al SUA, Volumul 13, Nr. 9, septembrie 2008, p. 17.

10. Wolfgang Merkel, “Trump and Democracy in America”, translated from German by Seongcheol Kim, in *Minda de Gunzburg, Center for European Studies Harvard*, November 14, 2016, p. 3.

11. Charles Tilly, *Democracy*, Cambridge University Press, Cambridge, New York, 2007, p. 111.

12. Ronald F. Inglehart și Pippa Norris, “Trump, Brexit, and the Rise of Populism: Economic Haves and Cultural Backlash”, Paper for the roundtable on “Rage against the Machine: Populist Politics in the U.S., Europe and Latin America”, 10.00-11.30 on Friday 2 September 2016, annual meeting of the American Political Science Association, Philadelphia, Harvard Kennedy School, August 2016, p. 1.

13. *Ibidem*, pp. 2-3.

14. Rezultatele alegerilor prezidențiale americane desfășurate în perioada 1789-2016 sunt disponibile la: <http://www.presidency.ucsb.edu/elections.php>.

15. 43.903.230 (50,75 %) voturi obținute de Ronald Wilson Reagan, față de 35.480.115 (41,01%) voturi obținute de James Earl „Jimmy” Carter Jr.

16. 489 electori au votat pentru Ronald Reagan (90,98%), în timp ce pentru Jimmy Carter au votat 49 (9,11%) electori.

17. 304 electori au votat pentru Donald Trump (56,51%), în timp ce pentru Hillary Clinton au votat 227 (42,38%) electori.

18. 65.844.954 (48,04 %) voturi obținute de Hillary Clinton, față de 62.979.879 (45,95%) voturi obținute de Donald Trump.

19. Ne referim la Alabama, Alaska, Georgia, Idaho, Kansas, Mississippi, Montana, Nebraska, North Dakota, Oklahoma, South Carolina, South Dakota, Texas, Utah și Wyoming.

20. Ne referim la California, Connecticut, Delaware, Hawaii, Illinois, Maine, Maryland, Massachusetts, Minnesota, New Jersey, New York, Oregon, Rhode Island, Vermont, Washington + D.C.

21. Donald J. Trump Campaign, *In Michigan, Donald Trump Outlines his Urban Renewal Agenda & Promises to Bring Back Jobs*, 31.10.2016,

- <https://www.donaldjtrump.com/media/in-michigan-donald-trump-outlines-his-urban-renewal-agenda-promises-to-bring>.
22. *Ibidem*.
23. *Ibidem*.
- [24.] Daniel Strauss, *Why Clinton Is Trouncing Trump in Michigan*, 19.08.2016 <http://www.politico.com/story/2016/08/trump-clinton-michigan-election-227176>.
25. *Ibidem*.
26. James Hohmann, *The Daily 2002: Six Explanations for Bernie Sanders's Surprise Win in Michigan*, 9.03.2016, https://www.washingtonpost.com/news/powerpost/paloma/daily-202/2016/03/09/daily-202-six-explanations-for-bernie-sanders-s-surprise-win-in-michigan/56df2e58981b92a22d78d6d3/?utm_term=.747df46343f5.
27. Donald J. Trump Campaign, *Trump Remarks on New Education Proposals in Pennsylvania*, 22.09.2016, <https://www.donaldjtrump.com/media/trump-remarks-on-new-education-proposals-in-pennsylvania>.
28. The Pennsylvania Democratic Party, *History*, <http://www.padems.com/party/history/>.
29. Nate Cohn, *Hillary Clinton Leads by 7 Points in Pennsylvania Poll*, New York Times, 27.10.2016 https://www.nytimes.com/interactive/2016/10/27/upshot/pennsylvania-poll.html?_r=0.
30. Donald J. Trump Campaign, *Trump Remarks in Waukesha, Wisconsin: Follow the Money*, 28.09.2016, <https://www.donaldjtrump.com/media/trump-remarks-in-waukesha-wisconsin-follow-the-money>.
31. Brendan Morrow, *Wisconsin General Election Polls: State Favors Hillary Clinton Over Donald Trump*. Heavy, 10.06.2016, <http://heavy.com/news/2016/06/donald-trump-hillary-clinton-wisconsin-poll-polls-head-to-head-match-general-election/>.
32. Michelle Hackman, *Hillary Clinton Holds 5-Point Lead in Florida Poll*, The Wall Street Journal, 20.09.2016 <http://blogs.wsj.com/washwire/2016/09/20/hillary-clinton-holds-narrow-lead-in-florida-poll/>.
33. Donald J. Trump Campaign, *In Florida, Trump Blasts Obamacare and Proposes Real Change That Will Put America First*, 5.10.2016, <https://www.donaldjtrump.com/media/in-florida-trump-blasts-obamacare-and-proposes-real-change-that-will-put-am>.
34. Donald J. Trump Campaign, *Trump Remarks in Council Bluffs, IA: Follow the Money*, 28.09.2016, <https://www.donaldjtrump.com/media/trump-remarks-in-council-bluffs-ia-follow-the-money>.
35. Ali Vitali, «*The Snake*»: *Trump Poetry Slams Syrian Refugees With Allegorical Song*, NBC News, 12.01.2016, <http://www.nbcnews.com/politics/2016-election/snake-trump-poetry-slams-syrian-refugees-allegorical-song-n495311>.
36. Philip Bump, *Why is Trump Doing Better in Nevada and Iowa Than Other Places?*, The Washington Post, August 29, 2016, https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2016/08/29/why-is-trump-doing-better-in-nevada-and-iowa-than-other-places/?utm_term=.afaaf977e750.
37. Lily Mihalik, Anthony Pesce și Ben Welsh, *Live results from the Ohio primary*, Los Angeles Times, 15.03.2016, <http://graphics.latimes.com/election-2016-ohio-results/>.
38. A se vedea *Donald Trump's Contract with the American Voter*, https://assets.donaldjtrump.com/_landings/contract/O-TRU-102316-Contractv02.pdf.
39. *Today's ceremony, however, has very special meaning because today, we are not merely transferring power from one administration to another or from one party to another, but we are transferring power from Washington, D.C. and giving it back to you, the people*. In Aaron Blake, *Donald Trump's full inauguration speech transcript, annotate*, The Washington Post, 20.01.2016, https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2017/01/20/donald-trumps-full-inauguration-speech-transcript-annotated/?utm_term=.83cc1547c0db.
40. *Ibidem*.
41. Dick Morris, *Noul Principe*. [traducere Gaetan Victor], Ed. Ziua, București, 2003 [1999]; p 146, 243.
42. Douglas Kellner, *American Nightmare: Donald Trump, Media Spectacle, and Authoritarian Populism*, Sense Publishers, Rotterdam, Boston, Taipei, 2016, pp. 5-6.
43. *Ibidem*, pp. 26-27.
44. *Ibidem*, p. 7.
45. International Institute for Democracy and Electoral Assistance (International IDEA), *Managing Elections during the COVID-19 Pandemic. Considerations for Decision-makers*,

Policy Brief, iulie 2020, <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/managing-elections-during-covid-19-pandemic.pdf>.

46. Molly Ball, *How COVID-19 Changed Everything About the 2020 Election*, Time, 06.08.2020, <https://time.com/5876599/election-2020-coronavirus/>.

47. *People watch the final U.S. presidential debate between President Donald Trump and Democratic candidate Joe Biden outside Cowell Theater on October 22, 2020 in San Francisco, California.*

48. *Ibidem.*

49. Pippa Norris și Ronald Inglehart, *Cultural Backlash. Trump, Brexit, and Authoritarian Populism*, New York, Cambridge University Press, 2018.

50. Ezra Klein, *Joe Biden Is Not Barack Obama*, Vox, 16.09.2019, <https://www.vox.com/policy-and-politics/2019/9/16/20863343/joe-biden-barack-obama-2020-democratic-presidential-primary>.

51. Jeff Zeleny, Veronica Stracqualursi, *Obama to Join Biden on Campaign Trail for Final Weekend Push*”, CNN, 28.10.2020.

<https://edition.cnn.com/2020/10/28/politics/obama-biden-2020-joint-campaign-appearance/index.html>.

52. *Joe’s Vision! Battle for the Soul of the Nation*, <https://joebiden.com/joes-vision/>.

53. *U.S. President Donald Trump and Democratic presidential nominee Joe Biden participate in the final presidential debate at Belmont University on October 22, 2020 in Nashville, Tennessee. This is the last debate between the two candidates before the November 3 election.*

54. BBC, *US election poll tracker: Who is ahead – Clinton or Trump?*, 8.11.2016, <https://www.bbc.com/news/election-us-2016-37450661>.

55. BBC, *US election 2020 polls: Who is ahead - Trump or Biden?*, <https://www.bbc.com/news/election-us-2020-53657174>.

56. Philip Elliott, Alana Abramson, Abby Vesoulis, *The Biggest Moments in the Final Presidential Debate*, TIME, 22.10.2020, <https://time.com/5903061/presidential-debate-live-updates/>.

O lume multilaterală?

Ambasador profesor Dumitru CHICAN

La 26 iunie 2020, cu ocazia participării la reuniunea ministerială a Alianței pentru Multilateralism desfășurată pe marginea acțiunilor de aniversare a 75 de ani de la semnarea Cartei fondatoare a Organizației Națiunilor Unite, ministrul român de externe anunța că România a decis afilierea la Declarația de Principii ale Alianței pentru Multilateralism, inițiată și lansată de către Franța și Germania, în 2019. Ideea acesteia a fost de a propune o contrapondere la tentativele contemporane de șubrețire și chiar de contestare a bazei ordinii internaționale care a guvernat lumea de după cel de-al Doilea Război Mondial astfel încât, pe temelia dreptului internațional, să se asigure comunității internaționale pacea globală și dezvoltarea durabilă.

Rândurile de față abordează conceptul de multilateralism, semnificațiile sale fundamentale, coordonatele și funcțiile constructive, dar și limitele și constrângerile cu care - teoretic și pragmatic - este confruntată ideea multilateralistă, în încercarea de a supune dezbaterii întrebarea la care nu s-a dat, încă, un răspuns consensual: oferă multilateralismul paradigma ideală de construcție, securitate și performanță a ordinii mondiale de mâine?

Nu sunt nici puține și nici lipsite de bunul-simț introspectiv opiniile care susțin ideea unui multilateralism aflat în criză, a unui multilateralism care își pierde utilitatea și care anunță ceea ce Francis Fukuyama înțelegea prin „sfârșitul istoriei”, în măsura în care pacea perpetuă a umanității a devenit un obiectiv realizabil prin sine însuși, grație multiplicării și globalizării schimburilor materiale și spirituale, diseminării democrației și instituționalizării relațiilor și convergențelor internaționale.

Într-o exprimare sintetizată, multilateralismul este definit - conform Enciclopediei Britannica - drept „procesul de organizare și gestionare a relațiilor dintre un număr de state” pentru îndeplinirea consensuală a unor scopuri comune și unanim acceptate. Din această perspectivă, discuțiile și controversele privitoare la conceptul multilateralității se focalizează nu asupra obiectivelor urmărite, cât a principiilor, valorilor, instrumentelor și instituțiilor angajate în efortul de împlinire a respectivelor finalități obiective și pozitive.

Sursa: <https://cei.org/>

Începuturile instituționale ale mișcării multilateraliste s-au concretizat după ultimul Război Mondial, prin crearea Organizației Națiunilor Unite sau a unor altor aranjamente cu dimensiune pluralistă și vocație multilaterală precum Acordul General pentru Tarife Vamale și Comerț (GATT) și instrumentul clauzei națiunii celei mai favorizate, în măsura în care odată convenită activarea acestui avantaj aplicarea avea loc automat, la toate statele membre ale GATT. În mod progresiv, aplicabilitatea și interpretarea multilateralismului depășesc limitele aspectelor tehnice, pentru a defini drept multilateral orice sistem de asociere pluristatală în care coeziunea este dată de egalitatea obligațiilor și drepturilor pentru toate statele asociate care acționează pe baza unor reguli și norme unanim agreeate. În mod logic, o asemenea abordare a deschis perspectiva ca întregul eșafodaj al Organizației Națiunilor Unite și organizațiile și agențiile specializate ale acesteia să fie puse sub semnul și funcțiile atribuite multilateralismului.

Multilateralismul - elemente definitorii

Istoricul și experiențele precedente ale practicii multilaterale oferă temelia pe baza căreia pot fi identificate cel puțin patru elemente care articulează conceptul și permit o înțelegere mai obiectivă și cuprinzătoare a acestuia.

Și este vorba, în primul rând, de constatarea infailibilă că orice construcție cu vocație și dimensiune multilaterală este rezultatul și întruchiparea unui *contract sau pact social* codificat și consfințit în formă textualizată. Textul contractual și adeziunea tuturor semnatarilor la normele pe care acesta le stipulează produc o tranziție fundamentală pentru funcționarea relațiilor: de la legea naturală, instinctuală și haotică în care comunitatea este scindată între conducători și conduși se trece la o ordine între egali, care funcționează pe baza pactului codificat textual și unanim acceptat.

Această constatare pune în lumină o altă trăsătură a

multilateralismului care este, în același timp, o aspirație proclamată de etica Națiunilor Unite: aceea care vrea ca multilateralismul să se manifeste ca un proces inclusiv și nu unul exclusiv și exclusivist. Atâta vreme cât edificiul pretins a fi multilateral nu va reuși să includă și să-și afirme universalitatea, cei rămași pe dinafară, adică excluși, vor vedea în asemenea multilateralism o construcție injustă, mercantilă și, în consecință, inutilă sau inacceptabilă. Această clarificare conduce la un al treilea element definitoriu pentru fenomenul multilateralismului și anume *vocația sa egalitaristă și cuprinzătoare*. Iar această egalitate ideală între entitățile structurale ale sistemului, între îndatoririle și drepturile lor, conferă abordărilor multilateraliste dimensiunea democrației. Pe de altă parte, ideea de multilateralitate, așa cum a fost ea implementată în deceniile care au trecut de la încheierea ultimului Război Mondial, a pus indubitabil în evidență faptul că multilateralismul a fost, nu de puține ori, viciat de o doză de inegalitate generată din însăși discrepanțele obiective care există între entitățile comunitare și statale implicate în acest fenomen. Un asemenea aspect își găsește expresia elocventă în cazul unor acte și instrumente multilaterale precum Tratatul de Neproliferare a Armelor Nucleare și, în egală măsură, în cazul Consiliului de Securitate al ONU. Și într-un caz și în altul, un număr limitat de state sunt „mai egale decât” restul statelor, fie sub argumentul capacităților nucleare pe care le dețin, fie sub motivul statutului de învingătoare în cel de-al Doilea Război Mondial.

Mai trebuie spus, în sfârșit, că existența unui pact codificat în texte juridice nu este, prin însăși existența acestuia, o garanție a funcționării impecabile a multilateralismului. Dintr-un motiv conjunctural sau de perspectivă, unul din participanții la procesul multilateralist poate invoca drepturi sau revendicări care ar intra în conflict cu principiile și normele fundamentale ale pactului multilateral. Pentru evitarea sau soluționarea unor asemenea situații conflictuale, procesul multilateral va trebui să dispună, în afara granițelor sale propriuzise, de mecanisme independente de restabilire a echilibrelor funcționale ale pactului multilateral. Un exemplu elocvent în acest sens este oferit de către comunitatea europeană, prin Curtea Europeană pentru Drepturile Omului sau prin Curtea Europeană de Justiție.

Multilateralism sau multipolaritate

În literatura de specialitate sunt dezvoltate, frecvent, abordări care pun semnul egalității conceptuale între multilateralism și multipolarism, de unde și concluzia că între cei doi termeni există

un raport de substituție reciprocă în funcție de logica discursului dezvoltat. Altfel spus, cele două concepte se pot substitui reciproc, fără ca aceasta să altereze interpretarea realității. Ori, o asemenea retorică ignoră incongruențele existente în mod firesc între realitățile complexe ale actorilor statali și naționali, pe de o parte și logica egalitaristă, inclusivă și universalistă a multilateralismului, pe de altă parte.

Această sinonimie forțată nu rezistă la o analiză minuțioasă, care arată că fiecare dintre cele două sisteme este o emanație a unor judecăți și filosofii particulare și distincte referitoare la ceea ce politologia înțelege prin sintagma de ordine a lumii globale.

Multipolaritatea este o viziune posibilă și variabilă asupra menținerii unei forme funcționale de echilibru interstatal și pentru a bara calea către anarhie a relațiilor din interiorul ordinii mondiale. Din această perspectivă, este multipolară acea formă de configurare a ordinii interstatale care se bazează pe existența și acțiunea mai multor poli de putere între care există un echilibru mai mult sau mai puțin relativ. Iar un mod clasic de funcționare a unei asemenea lumi multipolare a fost oferit de relațiile dintre marile monarhii ale clasicismului european. Atunci când unul dintre capetele încoronate de pe continent a manifestat vizibil tendințe de a-și impune dominația și interesele proprii asupra celorlalte, acestea din urmă au format coaliții și alianțe pentru a stăvili ambițiile hegemoniste ale celui dintâi. În egală măsură, ordinea bipolară Vest-Est (Statele Unite-Uniunea Sovietică), sau ulterior ordinea tripolară (Statele Unite-Rusia Sovietică-China) oferă un alt exemplu de relaționare între principalii poli de putere. Indiferent de dimensiunea numerică a ordinii multipolare, aceasta, spre deosebire de multilateralism, se particularizează prin inexistența unui pact, a unui „contract codificat” permanent între polii puterii. Prin jocul echilibrelor dintre ele, acestea pot să coexiste sau se pot ignora, atunci când nu se ajunge la relații competitive și conflictuale. Dacă multilateralismul este o realitate construită, inclusivă și cooperantă, multipolarismul se distinge prin exclusivismul și elitismul său bazat pe elementul puterii. Multipolarismul reprezintă o ordine a aristocrației, în vreme ce multilateralismul propune o ordine a democrației.

Nevoia de reformă. Cazul Organizației Națiunilor Unite

Sesiunea din toamna acestui an a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite a marcat jubileul de diamant – împlinirea a 75 de ani de la crearea organizației universale de după ultimul

Război Mondial. Festivitatea, vădit marcată de contextul mondial al pandemiei COVID 19, a avut loc și în condițiile în care se înregistrează un discurs tot mai insistent despre nevoia lumii contemporane de cristalizare a unei noi ordini mondiale. O ordine care să reflecte cu mai multă fidelitate și acuratețe noile echilibre ale unei umanități martoră la apariția de noi puteri - India sau Brazilia, bunăoară, sau la asaltul asupra echilibrului „vechii echipe” a membrilor permanenți ai Consiliului de Securitate din partea altor piloni statali de putere - Japonia, Africa de Sud, Indonezia, vizând accesarea în clubul „permanenților” care își revendică gestionarea ordinii globale.

A 75-a aniversare a Organizației Națiunilor Unite a prilejuit readucerea în lumina reflectoarelor a unor considerații critice date, de mai multă vreme, uitării, dar care își păstrează actualitatea și importanța. Organizației i se impută, mai mult sau mai mult caustic, izul de vechime pe care îl emană, neputința sau lipsa voinței de adaptare și de aclimatizare la profunde transformări, echilibre și aspirații care au apărut în cele trei sferturi de secol trecute de la adoptarea Cartei fondatoare. La unison cu aceste aserțiuni, Secretarul General în funcție al organizației, Antonio Guterres, dar nu și puțini dintre liderii statelor și națiunilor care au vorbit sub cupola Adunării, au lansat apeluri vibrante la dinamizarea pluralismului, a multilateralismului în perspectiva apropiată a umanității de mâine care, prin acțiunea colectivă, poate lăsa generației viitoare o ordine mai conciliată cu sine, mai aplicată asupra egalității, a solidarității și a moralei umane.

În lumea noastră abia intrată în secolul XXI, în realitățile care impun coordonatele viitorului există, oricât am dori să negăm, o „ciocnire”, un șoc între multilateralism și multipolarism. Și în acest caz este vorba de contrapozitia între aspirațiile uneia dintre viziunile privind guvernarea egalitară și inclusivă a lumii, pe de o parte și, pe de altă parte, de pretențiile - învechite de trecerea vremii - de a menține o guvernare exclusivistă și elitistă a unei lumi în care, pe hârtie, toți sunt egali, dar, în practică, unii sunt mai egali decât ceilalți.

Multilateralismul: panaceul universal?

Gândirea multilateralistă este, în esența sa, unul dintre mai multele principii de sorginte occidentală construite pe ideea egalitarismului cu vocație universală. Egalitatea între actorii statali și organizațiile non-statale, codificarea acestei viziuni în forma unor tratate obligatorii și unanim acceptate, soluționarea pe cale pașnică a situațiilor conflictuale sunt doar câteva din aceste principii. Cu toate acestea, nu poate fi negată realitatea că, în pofida

dimensiunii etice și egalitare a multilateralismului, nu sunt puține vocile și condeiele care acuză unii actori - statali sau instituționali non-statali - că promovează o solidaritate de suprafață, în spatele căreia respectivele entități acționează, în realitate, în serviciul marilor puteri și blocuri de puteri tradiționale. Astfel, în cadrul Adunării Generale a ONU, multilaterală prin definiție, deciziile adoptate au doar simplul caracter de recomandări, în vreme ce Consiliul de Securitate reprezintă instanța oligarhică ce dispune de puterea juridică restrictivă, punitivă și obligatorie. În egală măsură, principiile „universale” pe care este constituit și funcționează Fondul Monetar Internațional nu sunt, în latura pragmatică, decât expresie a unei rigori financiar-monetare mercantile și variabile de la un stat la altul. Și, nu în ultimul rând, Organizația Mondială a Comerțului, proclamată drept entitate universală, are drept criteriu de conduită constrângerea statelor la supunere absolută față de un pachet de reglementări stabilite cu ignorarea suverană a diferențelor existente între statele dezvoltate și cele în curs de dezvoltare. Iar egalitatea între bogați și săraci invocată de Organizație este doar o cortină care ascunde preeminența de care beneficiază statele occidentale și dezvoltate. În toate aceste cazuri, dar și în altele similare, este vorba, în același timp, de entități birocratice care se pretind a fi purtătoare de cuvânt ale intereselor generale ale umanității, în vreme ce, în fapt, ele vorbesc și acționează în numele și în spiritul normelor și intereselor proprii.

În atare conjuncturi, se poate afirma că a vorbi de multilateralism înseamnă, încă, a vorbi de un proces aflat în formare și expansiune. Și tocmai din acest motiv multilateralismul trebuie considerat nu atât un panaceu universal și terapeutic pentru toate problemele și maladiile comunității internaționale, cât mai mult un instrument menit să contribuie la consolidarea a ceea ce ar putea fi caracterizat drept societate interstatală, apărută de amenințarea conflictelor și eliberată de violența atavică a războiului. Dar atâta vreme cât statele și instrumentele multilaterale vor continua să fie afectate de inegalități, de subdezvoltare, de logica celui mai puternic, de crize materiale și identitare, multilateralismul va rămâne cel mult la stadiul de instrument pentru eliminarea piedicilor și prefigurarea unei lumi mai prietenoasă și mai conciliată cu sine. Iar unui instrument nu i se poate pretinde mai mult decât poate da.

UNIUNEA EUROPEANĂ

Interviu cu Peter Stano, purtător de cuvânt principal pentru Afaceri externe și politica de securitate al Comisiei Europene: „Pandemia globală necesită soluții globale și regionale, iar în acest context cooperarea în cadrul inițiativei Sinergia Mării Negre este mai importantă ca niciodată”

Într-un context geopolitic instabil și pe fondul unor tensiuni din ce în ce mai intense și mai vizibile pe arena internațională, procesul de reformă a Uniunii Europene pune un accent deosebit pe regiunea Mării Negre.

Peter Stano, purtător de cuvânt principal pentru Afaceri externe și politica de securitate al Comisiei Europene, a prezentat perspectivele inițiativei *Sinergia Mării Negre* și provocările cu care aceasta se confruntă în cadrul cooperării regionale, într-un interviu pe care l-a oferit revistei *Pulsul Geostrategic*.

Pulsul Geostrategic: Extinderea granițelor maritime ale UE prin accesarea României și Bulgariei în Uniune a sporit importanța strategică a cooperării în regiunea Mării Negre, o regiune strategică legând Europa de Asia Centrală și de Orientul Mijlociu.

Întrevedeți o schimbare de paradigmă când vine vorba de exploatarea potențialului inițiativei *Sinergia Mării Negre*, principalul program de cooperare regională din zona Mării Negre?

Peter Stano: UE a ajuns la țărmurile Mării Negre odată ce Bulgaria și România i-au devenit membre, în 2007, ceea ce a impus o consolidare a politicii privind cooperarea în regiune. La acel moment a

fost pusă la punct inițiativa *Sinergia Mării Negre*, ca și cadru politic regional principal pentru cooperarea practică întărită între țările de la Marea Neagră, destinat abordării provocărilor comune în beneficiul cetățenilor și comunităților din regiune.

De atunci, cooperarea din regiunea Mării Negre a continuat să fie dezvoltată, cu scopul de a-și maximiza potențialul. În 2019, mulțumită unei munci asidue și unor eforturi enorme din partea actorilor regionali, sub îndrumarea UE, toate țările cu ieșire la Marea Neagră au adoptat două agende de referință: Agenda Maritimă Comună și Agenda pentru Cercetare și Inovare Strategică la Marea Neagră. Acestea își propun obiective pentru următorii zece ani, cu privire la „creșterea maritimă albastră” și „economia albastră” sustenabilă, la cercetare și inovare, precum și la protejarea ecosistemelor marine și de coastă. Implementarea acestor agende a fost deja demarată, de exemplu prin înființarea unui Centru virtual de informare ([Virtual Knowledge Centre](#)) - o platformă online referitoare la „economia albastră” care ajută acționarii din regiune să fie mai bine și mai ușor informați cu privire la oportunitățile de comunicare și cooperare în sectoarele „economiei albastre”.

Obiectivele politicii sunt sprijinite de acțiuni concrete. Începând cu 2015, UE a furnizat peste 100 de milioane de euro din diverse instrumente, pentru a sprijini cooperarea la Marea Neagră în următoarele domenii:

- 54 de milioane de euro, sprijin financiar pentru peste 56 de proiecte transfrontaliere în sprijinul dezvoltării afacerilor, protecției mediului, activităților de combatere a schimbărilor climatice și încurajării legăturilor dintre oameni;

- 36 de milioane de euro pentru cercetare și inovare, în cadrul programului *Horizon 2000*, care se axează pe sprijin pentru oamenii de știință din domeniul cercetării și inovării marine;

- 11 milioane de euro pentru sprijinul

obiectivelor politicilor maritime din bazinul Mării Negre, inclusiv cele referitoare la „economia albastră”. Activitățile includ: efectuarea de studii, consilierea de specialitate pe subiecte referitoare la domeniile marin și maritim, asistență tehnică pentru a implementa abordările de ecosistem, analiza funcționării arealelor maritime, promovarea inovațiilor și managementului cunoștințelor „economiei albastre”, mecanisme de asistență pentru implementarea Agendei Maritime Comune pentru Marea Neagră și a Centrului Virtual pentru Informare;

4,9 milioane de euro pentru a sprijini sectorul piscicol, având ca obiective: implementarea unei foi de parcurs pe o perioadă de zece ani, a unei noi administrări a sectorului piscicol din Marea Neagră prin Declarația Ministerială de la Sofia, prin stabilirea unor planuri de management multianuale; combaterea pescuitului ilegal și nereglementat; îmbunătățirea culegerii de date și a consilierii de specialitate, prin studii asupra bazinului regional.

Din păcate, pandemia de COVID-19 a afectat serios țările din regiunea Mării Negre. Pandemia globală necesită identificarea unor soluții globale și regionale și, în acest caz, cooperarea în cadrul inițiativei *Sinergia Mării Negre* este mai importantă ca niciodată. Regiunea Mării Negre a suferit daune economice severe, iar unele sectoare au înregistrat scăderi ale veniturilor de 60-90%, astfel că este nevoie de acțiuni comune pentru a diminua impactul coronavirusului asupra transportului maritim, turismului, pescuitului și acvaculturii. Pe de altă parte, pandemia a creat și oportunități. Un model de redresare sustenabil și rezilient, ecologic și digitalizat ar fi foarte important nu numai pentru Marea Neagră, dar și pentru UE.

Sinergia Mării Negre este conformă cu - și sprijină cu adevărat - Pactul Verde European și Agenda Digitală a UE. În ambele cazuri considerăm că este extrem de important să implementăm aceste priorități împreună cu țările partenere și să ne încurajăm colaboratorii să fie la fel de ambițioși. Doar printr-o cooperare strânsă putem combate provocări globale precum schimbările climatice și transformarea digitală.

În acest sens, Serviciul de Acțiune Externă Europeană și Comisia Europeană organizează, în 16 noiembrie, un eveniment virtual de diplomatie ecologică la nivel înalt având ca tematică *Promovarea Inițiativei Sinergia Mării Negre și a Pactului Verde European*. Acest eveniment interactiv va întruni experți de seamă,

savanți, specialiști, jurnaliști și public, pentru a discuta despre provocări actuale legate de mediu, despre dezvoltarea ecologică durabilă în regiunea Mării Negre, precum și despre rolul Uniunii Europene în fața acestor provocări și oportunități. Dumneavoastră și cititorii dumneavoastră sunteți invitați să vă conectați și să vă înregistrați [aici](#). Toate informațiile relevante și documentele referitoare la eveniment și scopul acestuia sunt disponibile pe site.

Cum se raportează țările cu acces direct la Marea Neagră la conceptul de cooperare regională?

Nu este nevoie decât să aruncăm o privire la Uniunea Europeană ca să ne dăm seama de beneficiile cooperării regionale și ale eficienței multilateralismului. Este la fel și în regiunea Mării Negre. Provocările sunt mai bine gestionate și oportunitățile mai bine valorificate atunci când se lucrează împreună. Rolul multilateralismului în regiune este simplu - să stabilească un mediu concurențial echitabil între țări, indiferent de poziția acestora în sistemul internațional, să stabilească norme și standarde durabile pe care să le respecte toți actorii. Pandemia actuală confirmă din nou nevoia unei astfel de abordări - virusul nu ține cont de granițe.

Cooperarea regională la Marea Neagră a fost dezvoltată pe bază de voluntariat și la niveluri diferite de angajare, de exemplu între autoritățile locale, societatea civilă și administrațiile guvernamentale. Țările au obiective comune - prosperitatea, reziliența și stabilitatea regională - dar și provocări comune - provocări legate de mediu, nevoia unei interconectări de calitate, schimbările climatice, chiar și migrația. Implementarea tuturor inițiativelor și activităților din regiune nu poate avea loc fără o cooperare eficientă a tuturor țărilor implicate.

Spre exemplu, menționez *Programul de Cooperare Transfrontalieră UE-Marea Neagră*, care a ajutat semnificativ economiile locale și dezvoltarea comunităților de la Marea Neagră. De asemenea, cu sprijinul UE, actorii regionali s-au implicat mai mult în proiectul de *Îmbunătățire a Monitorizării Mediului din Regiunea Mării Negre*, care, spre exemplu, a dus la crearea unei baze de date online privind calitatea apei din bazinul Mării Negre și care furnizează informații detaliate cu privire la starea mării. Aceste eforturi sunt esențiale, deoarece bazinul Mării Negre este unul dintre cele mai poluate bazine din lume, din cauza

activităților desfășurate aici de populație. Cooperarea regională este crucială pentru abordarea eficientă a acestei probleme.

În plus, societatea civilă, prin *Forumul ONG-urilor de la Marea Neagră*, sprijinit de UE, rămâne un actor principal și continuă să aducă un aport esențial la cooperarea regională.

În ce măsură vedeți posibilă cooperarea între UE, Federația Rusă și Turcia în regiune?

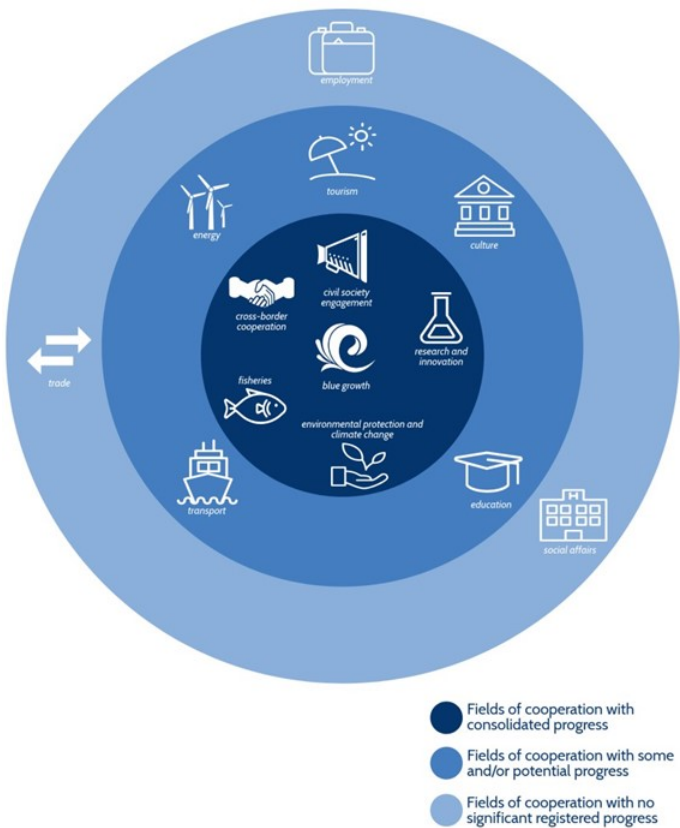
Inițiativa *Sinergia Mării Negre* se axează în primul rând pe cooperarea tematică și pragmatică destinată identificării unor soluții comune la provocările regionale și exploatarea oportunităților regionale. Este la îndemâna tuturor țărilor din regiune. Implicarea activă a tuturor celor șase state riverane în crearea Agendei Maritime Comune și a Agendei Strategice pentru Cercetare și Inovare la Marea Neagră sunt cele mai bune exemple de cooperare benefică, ceea ce contribuie foarte mult la consolidarea încrederii. Participarea activă în proiecte specifice, precum monitorizarea mediului sau cooperarea transfrontalieră are un impact pozitiv asupra bunăstării comunităților din regiunea Mării Negre.

Uniunea Europeană încurajează relațiile de bună vecinătate atât pentru Statele Membre, cât și pentru statele care nu fac parte din aceasta. Nu impunem opțiuni binare când vine vorba de cooperare. De aceea, dacă am putea implica țări precum Rusia și Turcia în proiecte specifice și în activități de cooperare ar fi foarte bine. În același timp, implicarea noastră în bazinul Mării Negre se bazează clar pe respectarea normelor dreptului internațional, incluzând principiile independenței, suveranității și integrității teritoriale, Convenția Națiunilor Unite privind dreptul mării, inclusiv libertatea de navigație, precum și politica UE privind nerecunoașterea anexării ilegale a Peninsulei Crimeea. Acest din urmă aspect a fost reconfirmat de miniștrii de externe ai UE în Iunie 2019.

Având în vedere contextul geopolitic complex al regiunii Mării Negre, care sunt elementele și inițiativele principale care stau la baza inițiativei *Sinergia Mării Negre*?

Structura inițiativei *Sinergia Mării Negre* a fost modificată conform nevoilor de-a lungul anilor, concentrându-se la acest moment pe zece sectoare și domenii de cooperare. Aceste domenii de

cooperare sunt organizate în trei cercuri concentrice:

1. Cercul interior include domeniile de cooperare din cadrul inițiativei *Sinergia Mării Negre* care au avut realizări cheie în: creșterea albastră, cu accent pe politica maritimă integrată; cercetare și inovare marină; piscicultură și acvacultură; protecția mediului și schimbări climatice; cooperare transfrontalieră și implicarea societății civile.
2. Cercul median ilustrează domeniile de cooperare din cadrul inițiativei care au înregistrat progrese în decursul anilor și include educația, știința și inovația (în afara celor marine), cultura și turismul, energia și transportul sub diverse forme.
3. Cercul exterior face referire la ariile de cooperare din cadrul inițiativei care au înregistrat progrese scăzute în ultimii ani, precum afacerile sociale și ocuparea forței de muncă. Aceste domenii au fost considerate de către UE și de unele state riverane Mării Negre ca priorități în mișcare, de asemenea în ceea ce privește gestionarea consecințelor coronavirusului.

În toate domeniile de cooperare, implicarea societății civile, a comunităților locale, a reprezentanților mediului academic și al celui de afaceri din regiunea Mării Negre este fundamentală.

În plus, sunt esențiale legăturile puternice dintre *Sinergia Mării Negre* și alte inițiative,

politici și strategii ale UE. Acest lucru este foarte important mai ales din perspectiva *Strategiei Europene pentru Regiunea Dunării*, a poziției geografice a fluviului și a legăturii acestuia cu marea, precum și pentru acțiunile comune vizând mediul, transportul și resurselor energetice.

Datorită poziției sale geografice, precum și din considerente geopolitice, regiunea prezintă potențial de interconectivitate, crucial pentru prosperitatea și trăinicia regiunii. De exemplu, bazinul Mării Negre ar trebui să joace un rol de legătură de amploare și să conecteze rute de transport importante ale Europei: de la est la vest (și cu posibilitatea utilizării fluviului Dunărea), de la nord la sud (de la Marea Baltică la Marea Neagră) și chiar mai departe în est, până în Asia Centrală. O legătură care să includă transportul maritim este primordială pentru consolidarea cooperării UE cu cei trei parteneri de la Marea Neagră cu care Uniunea are acorduri de asociere - Georgia, Ucraina și Republica Moldova.

În sfârșit, UE menține legături strânse cu alte organizații regionale și internaționale cu un rol activ la Marea Neagră. UE este observator permanent în cadrul Organizației de Cooperare Economică la Marea Neagră, se implică activ în cadrul Comisiei Generale pentru Pescuit în Marea Mediterană, care contribuie la asigurarea sustenabilității domeniului piscicol și la dezvoltarea acvaculturii și contribuie în permanență alături de Comisia pentru Protecția Mării Negre împotriva Poluării.

Ce ne puteți spune în legătură cu principalele obstacole care îngreunează cooperarea în regiunea Mării Negre și ce măsuri credeți că ar putea fi luate pentru a exploata la maximum potențialul bazinului?

Evident, cel mai important lucru pentru succesul cooperării regionale este implicarea țărilor. UE poate intermedia, furniza ajutor financiar, expertiză, platforme, însă fără voință politică și fără o cooperare eficientă a țărilor implicate nu putem avea rezultatele scontate. Din fericire, întrezărim voință și dorință pentru cooperare, care provin direct de la rezultatele pozitive pe care le are o astfel de colaborare regională.

Un alt obstacol semnificativ îl reprezintă aspectele legate de securitate. Suntem conștienți de faptul că regiunea a cunoscut, de-a lungul anilor, tensiuni geopolitice diverse, acțiuni destabilizatoare, chiar și încălcări ale dreptului internațional.

Inițiativa *Sinergia Mării Negre*, care respectă normele dreptului internațional, rămâne un cadru pentru cooperarea concretă și pragmatică, pentru gândirea creativă și pentru desfășurarea de acțiuni ample, profunde și sustenabile, care să facă față provocărilor transnaționale de azi și care să ducă la exploatarea potențialului Mării Negre.

Conchizând, actuala pandemie de COVID-19 a pus regiunea în fața unor noi provocări. Este nevoie să căutăm un model de redresare sustenabil și rezistent, care să se axeze în principal pe acțiuni de cooperare regionale ecologice și intens digitalizate.

În ce măsură credeți că este posibilă realizarea unui spațiu comun de securitate și prosperitate prin intensificarea cooperării regionale?

După cum spunea deseori Înaltul Reprezentant al UE pentru Relații Externe și Politici de Securitate/ Vicepreședintele Comisiei Europene, Josep Borrell, UE este un organism multilateral prin natura sa. Multilateralismul este singura metodă eficientă prin care putem combate amenințările cărora nicio țară nu le poate face față singură și în mod categoric este singura cale în actualul context epidemiologic.

Acțiunile și proiectele care au ca subiect principal nevoile și interesele comune, care valorifică potențialul neexploatat și propun soluții concrete pentru provocările regionale comune, ar trebui prețuite și întreținute. Este evident că este și cazul regiunii Mării Negre.

Interviu cu Ștefan Gligor, avocat și expert politic: „Impunerea unor condiționalități stricte Republicii Moldova (de către UE) a fost și este singura cale corectă - condiționalități cu privire la implementarea unor reforme de calitate”

Pentru Republica Moldova, reformele durabile în direcția democratizării și avansării parcursului european sunt vitale pentru consolidarea statului de drept și dezvoltarea întregii societăți. În continuare, parcursul european reprezintă singura opțiune viabilă pentru garantarea drepturilor sociale, economice și politice pentru toți cetățenii din Republica Moldova. În 1991, aspirațiile de libertate, independență și unitate națională au făcut posibilă consacrarea dreptului la autodeterminare. Astăzi, pentru frații de peste Prut, orientarea pro-europeană reprezintă singura garanție pentru a lupta împotriva corupției și intereselor Rusiei în Republica Moldova și în regiune.

România și-a arătat în repetate rânduri solidaritatea și interesul pentru sprijinirea Republicii Moldova, oferind asistența necesară avansării parcursului european prin realizarea de reforme durabile.

Ștefan Gligor, expert politic, avocat și fost candidat la funcția de procuror general al Republicii Moldova, a realizat o analiză amplă asupra provocărilor conturate de rezultatul alegerilor prezidențiale recente și perspectivelor parcursului european al Republicii Moldova, în interviul acordat pentru revista *Pulsul Geostrategic*.

Pulsul Geostrategic: Integrarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană poate contribui substanțial la stabilitatea și securitatea regiunii

noastre, care este totodată frontiera estică a Uniunii, dar și a Alianței Nord-Atlantice. Reformele durabile în direcția democratizării și avansării parcursului european al Republicii Moldova sunt vitale pentru consolidarea statului de drept și dezvoltarea întregii societăți. Parcursul european continuă să reprezinte singura opțiune viabilă de garantare a drepturilor sociale, economice și politice pentru toți cetățenii din Republica Moldova.

De aceea, în ce măsură considerați că orientarea pro-europeană a țării poate asigura succesul luptei împotriva corupției și limitarea influenței Rusiei în Republica Moldova și în regiune?

Ștefan Gligor: Acesta este un subiect pe cât de simplu, pe atât de complicat. Parcursul european al Republicii Moldova începe, cred eu așa, în pași mai concreți, oricât de straniu ar suna, odată cu refuzul de a semna memorandumul Kozak din 2003. Atunci Rusia ne-a penalizat geopolitic și economic pentru acel refuz și Partidul Comuniștilor, care pentru prima dată în istorie deținea majoritatea constituțională în parlament, de 71 de mandate a răspuns la această obstrucționare, pedepsă geopolitică și economică sub forma embargourilor introduse de Federația Rusă, prin schimbarea vectorului politicii externe, orientându-se spre Uniunea Europeană. Au schimbat și denumirea Ministerului de Externe de atunci în Ministerul de Externe și Integrare Europeană. Deci, din acel an, 2003-2004, mai bine zis 2004, cumva Republica Moldova și-a declarat intenția de a asocia și de a se integra în UE. Din păcate era o mare diferență între ce făcea regimul comunist și ce declara, atunci relația dintre Republica Moldova și UE era reglementată prin planuri de acțiuni prin care Republica Moldova se obliga să efectueze anumite reforme pe toate dimensiunile, inclusiv justiție, iar UE acorda un anumit suport financiar și tehnic, în ideea facilitării și încurajării Republicii Moldova să onoreze acele obligații asumate unilateral cu UE. Cu toate acestea, am ajuns în 2009 cu instituții

pline de corupție, cu încrederea populației foarte joasă în sistemul judecătoresc, procuratură, ministerul de interne și acel an a coincis și cu alegerile parlamentare care s-au terminat în 2010 cu venirea unui val de pro-europeni auto-declarați, care au declarat ferm și tare că „ne integrăm în UE și vom face pași rapizi în acest sens”.

În 2014 s-a semnat acordul de asociere cu UE, care a fost între timp ratificat și pus în aplicare. Din păcate, Alianța, așa numita Alianță pentru Integrare Europeană – AIE, în cele trei versiuni și componente ale sale, formată din „vestiții” politicieni Vlad Filat, Mihai Ghimpu, Vlad Plahotniuc, și Serafim Urecheanu în prima componentă, – această alianță a dezamăgit foarte mult, atât partenerii de dezvoltare, UE și SUA, cât și cetățenii. De ce? Pentru că și-au folosit puterea pentru a schimba legislația și pentru a se îmbogăți organizând trei mari scheme infracționale. Una a fost de spălare a peste 20 mld USD (conform unor estimări, până la 70 mld de USD) proveniți din Federația Rusă, prin intermediul sistemului judecătoresc și financiar bancar al Republicii Moldova, operațiune desfășurată cert în perioada 2010-2014 - exact suprapusă unei perioade în care la guvernare erau Filat și Leancă și așa numita Alianță pro-europeană. A doua operațiune a fost jaful rezervelor Băncii Naționale, fraudarea rezervelor Băncii Naționale prin falimentarea a trei bănci, două dintre ele foarte importante pentru sănătatea sistemului nostru financiar bancar - Banca de Economii și Banca Socială. A treia schemă a fost centralizarea și o mai bună organizare a contrabandei țigărilor, alcoolului, drogurilor și altor bunuri (de la electrocasnice până la produse alimentare). Pe parcursul anilor au fost mai multe scandaluri legate de contrabandă, în primul rând vorbim despre contrabandă de țigări din regiunea transnistreană, inclusiv în România și din România, ulterior în UE și până în Marea Britanie.

Cetățenii au avut o mare așteptare, o foarte mare așteptare, în sensul parcursului european. Au susținut și crezut politicienii care s-au declarat în 2010 ca fiind pro-europeni, însă spre 2014-2015 au înțeles că au fost mințiți și au fost induși în eroare. Acei politicieni s-au folosit de mandatul lor pentru a se îmbogăți prin acte de corupție nemaipomenite. Raportate *per capita*, eu cred că acestea sunt cele mai grave crime care au fost comise în Europa de Sud-Est în ultimele decenii. Și aceasta este o chestie care se suprapune inclusiv în mentalul populației noastre, cetățenilor noștri, asupra conceptului de integrare europeană. Este cert că UE a fost indusă în eroare și atâta timp cât se negocia

acordul de asociere, de fapt s-a scăpat din vedere că politicienii declarați pro-europeni aveau în paralel o agendă ascunsă de îmbogățire personală prin marea corupție. Spre anul 2015, parcursul european într-un fel a întărit politicienii populiști ca Igor Dodon și partidul socialiștilor. Deci, inevitabil, într-o societate post sovietică discreditarea unei idei duce la creșterea populismului, la un fel de debalansare socio-politică și de aceea am văzut cum în 2016, la alegerile prezidențiale, regimul oligarhic condus de Plahotniuc l-a ajutat pe Igor Dodon să câștige alegerile în pofida faptului că Plahotniuc se declara mare pro-european și pro-american. În realitate Plahotniuc l-a făcut pe Dodon în 2016 președinte și am ajuns din nou într-o perioadă de stagnare, care a durat până în 2019, *de facto* până în 2020.

În 2019 se reușește răsturnarea regimului oligarhic al lui Plahotniuc, dezoligarhizarea parțială a statului, eliberarea parțială a instituțiilor de stat uzurpate, inclusiv a Curții Constituționale. Pentru claritate, în acea perioadă nașa lui Plahotniuc și alți oameni asociați și servili lui Plahotniuc erau membri a Curții Constituționale, fiind numiți în funcție de Parlament, Guvern și Consiliul Superior al Magistraturii, toate subordonate unipersonal lui Vlad Plahotniuc. *De facto*, Republica Moldova a fost guvernată de mai multe grupuri criminale organizate începând cu 2010 și de un singur grup între 2015-2019, cel al lui Plahotniuc. Întregul aparat de stat a fost subordonat implementării marilor scheme de corupție – *laundromatul* rusesc de cca 30 miliarde USD, delapidarea rezervelor Băncii Naționale în valoare de 1 miliard USD și fluidizarea contrabandei țigărilor, alcoolului, drogurilor, anabolizantelor, etc.

În 2019 s-a reușit, prin mai multe eforturi, eliminarea nominală a lui Plahotniuc din politica noastră și inaugurarea unui nou guvern în frunte cu Maia Sandu, care avea viziuni certe pro-europene. Reformele structurale au fost, însă, sabotate de către partenerul de coaliție, Partidul Socialist și s-a ajuns la o răsturnare radicală a situației. Dodon și Partidul Socialiștilor s-a coalizat cu rămășițele sistemului lui Plahotniuc și a numit un nou guvern în frunte cu Ion Chicu. Astfel, din noiembrie 2019 și până la alegerile prezidențiale din 15 noiembrie 2020 socialiștii au controlat toate instituțiile statului – Parlamentul, Guvernul și Președinția.

După victoria lui Maia Sandu în alegerile prezidențiale a reapărut speranța că vom reveni la o agendă pro-europeană constructivă. Însă, reieșind din competențele extrem de limitate a președintelui,

acest lucru va fi posibil doar în cazul unei victorii în alegerile parlamentare anticipate, pe organizarea cărora insistă partea progresistă a societății și noul președinte.

Este cert că unicul partener de dezvoltare, care ne-a ajutat să ne dezvoltăm din punct de vedere structural, economic, care ne-a ajutat să asigurăm stabilitatea financiar-bugetară - contribuind anual la asigurarea plăților sociale, pensii, salarii și proiecte de infrastructură - este Uniunea Europeană.

În prezent, marea provocare este să reușim să curățăm parlamentul actual ales în baza sistemului electoral mixt, adoptat abuziv de socialiști și de Vlad Plahotniuc/Partidul Democrat în 2017. Alegerile parlamentare din 24 februarie 2019, organizate în baza sistemului electoral mixt sunt considerate de mulți experți ca fiind cel mai corupt exercițiu electoral din istoria Republicii Moldova. Acel scrutin a adus în parlament o clasă politică extrem de coruptă, politicieni de numele cărora sunt legate marile scandaluri de corupție și de traseism politic.

Revenind la întrebarea dumneavoastră, este cert că unicul partener strategic care pe parcursul deceniilor nu ne-a lăsat la nevoie și ne-a susținut în toate tentativele de reformare - economică, de infrastructură, justiție - chiar dacă o bună parte din reforme din păcate au eșuat, unicul partener consecvent în eforturile sale a fost și rămâne Uniunea Europeană. Un lucru care bucur, este faptul că în ultima perioadă România a schimbat abordarea față de Republica Moldova și încearcă să vorbească mai puțin prin mesaje politice și să facă mai mult prin proiecte concrete de dezvoltare, atât de infrastructură strategică, cât și sociale.

Responsabilitatea este un cuvânt care ar trebui să ghideze toate acțiunile politice interne și externe ale unui stat. Cât privește Republica Moldova, este nevoie de responsabilitate în asumarea pe deplin a angajamentului pro-european și responsabilitate în toate acțiunile și proiectele subsecvente acestui interes comun. Un lucru este cert și anume că opțiunea europeană este singura care poate furniza un răspuns durabil la nevoile și așteptările de prosperitate, bunăstare, stabilitate și siguranță ale cetățenilor din Republica Moldova.

Cum evaluați dumneavoastră parcursul european al Republicii Moldova? Care au fost principalele elemente care au afectat relația cu Uniunea Europeană, în special pe plan politic și economic?

Considerați oportună condiționarea finanțării

Republicii Moldova - în scopul implementării Acordului de Asociere - de îndeplinirea unor reforme? În ce măsură ar veni o astfel de condiționare în sprijinul cetățenilor?

Parcursul european al Republicii Moldova a pornit ca o pretinsă istorie de succes, anihilată în doar patru ani de politicienii corupți și crima organizată. În pofida semnării Acordului de Asociere, spre finele anului 2014 a devenit clar că epopeea europeană a fost o fațadă în spatele căreia avea loc marea corupție. Aceste constatări au făcut Uniunea Europeană să suspende pentru mai mulți ani asistența macro-financiară și să adopte o atitudine mult mai precaută față de Republica Moldova.

În acest context, impunerea unor condiționalități stricte Republicii Moldova a fost și este singura cale corectă - condiționalități cu privire la implementarea unor reforme de calitate, de exemplu, reforma justiției - sistemului judecătoresc și procuraturii, în pofida mai multor tentative a eșuat continuu.

Interesul cetățeanului nostru și desigur al Uniunii Europene este să nu fie irosiți banii alocați și să fie înregistrate progrese calitative. În acest sens, UE a reușit să transforme condiționalitățile într-o formulă de bază în construirea relației sale cu Republica Moldova, începând cu anul 2015. Dacă până în 2014 - când s-au comis acele două mari crime de care v-am vorbit anterior - UE avea încredere în majoritatea parlamentară pro-Europeană și nu monitoriza în mod suficient - nu făcea o analiză critică și suficientă a proceselor politice interne, juridice, administrative din 2015 Uniunea și-a schimbat atitudinea și a condiționat asistența macro-financiară destul de strict. Însă, în pofida condiționalităților UE, există obstacole pe care acestea nu le pot corecta sau repara. Cel mai mare obstacol în calea dezvoltării Republicii Moldova este elita politică coruptă și crima organizată. Corupția în RM atinge cote fenomenale și, din păcate, nu este combătută și contracarată de nicio instituție abilitată. Instituțiile care sunt însărcinate prin lege cu obligația de a lupta cu crima organizată și corupția, precum Procuratura Generală, Centrul Național Anticorupție, toate aceste instituții sunt discreditate, nemaivorbind de sistemul judecătoresc al RM, prin intermediul căruia au devenit posibile o mulțime de atacuri *raider* asupra sistemului bancar, a sistemului asigurărilor și, desigur, renumitul *laundromat* rusesc. Toate aceste lucruri s-au făcut prin organele reglatoare precum Banca Națională a Moldovei, Comisia Națională a Pieței Financiare a RM și sistemul judecătoresc și procuratura

generală. De facto, am avut o jumătate de deceniu instituțiile statului capturate și vreau să vă spun că aceste instituții până astăzi nu sunt independente, funcționale și libere. De exemplu, în prezent este în desfășurare un atac *raider* împotriva mai multor companii de asigurări prin intermediul unor încheieri judecătorești ilegale. În spatele atacului este o persoană eliberată recent din închisoare de actualul Procuror General, care încearcă să își restituie activele obținute în mod absolut dubios. În această situație, cel mai mare obstacol și cea mai mare provocare o constituie incapacitatea Procuraturii Generale și a sistemului judecătoresc de a combate corupția și crima organizată. În această situație disperată și de impunitate stupefiantă, cea mai mare și urgentă necesitate pe care o avem în societate și cea mai mare așteptare, inclusiv în relația noastră cu UE, o reprezintă elaborarea și implementarea unei reforme a sistemului judecătoresc și a sistemului procuraturii care să ducă la profesionalizarea și asigurarea independenței acestor instituții, astfel încât să poată aborda marea corupție, crima organizată, corupția politică. Republica Moldova a devenit un fel de rezervație pentru politicienii corupți și tot felul de contrabandiști și grupuri criminale organizate. Un cerc vicios care poate fi rupt doar de o nouă clasă politică integră, care va pune bazele reformelor structurale în justiție și în acest sens șansa noastră este organizarea de urgență a unor alegeri parlamentare anticipate. Suntem obligați ca cetățeni, ca societate, să alegem un parlament integru, nu avem o altă cale.

Alegerile prezidențiale s-au încheiat cu victoria clară a Maiei Sandu, candidatul votat deopotrivă de cetățenii din țară cât și de cei din diaspora. Pentru a-și vedea însă viziunea și agenda de dezvoltare a țării pusă în practică, Maia Sandu are nevoie și de sprijin politic intern.

Care sunt, în opinia dumneavoastră, forțele politice care intenționează să sprijine pe noul președinte?

Este cert că Maia Sandu va fi sprijinită de Partidul Acțiune și Solidaritate, al cărei președinte a fost și încă mai este (la data interviului, 26.11.2020, n.r.) - pentru că suntem în proces de recunoaștere a alegerilor prezidențiale de către Curtea Constituțională, Comisia Electorală Centrală a transmis dosarul Curții Constituționale, Curtea Constituțională ar trebui să valideze în curând alegerile prezidențiale. Din momentul investirii,

dumneai va renunța la statutul de președinte și de membru al Partidului Acțiune și Solidaritate, dar este cert că Partidul Acțiune și Solidaritate o va susține mai mult în această situație. Este și firesc să fie așa. Un alt partid parlamentar în această categorie este Partidul Demnitate și Adevăr, condus de Andrei Năstase, care deși a fost foarte agresiv în această campanie electorală și și-a structurat mesajul mai mult anti Maia Sandu și anti partidul acesteia decât anti Dodon, nu are de ales în a susține anumite inițiative legate de organizarea alegerilor anticipate și agenda politică cerută de oameni. Acestea sunt două entități politice care ar putea susține mesajele venite din partea doamnei Sandu, în calitatea dumneai de președinte ales.

Dacă se organizează alegeri, care ar putea fi noua configurație a Parlamentului? Și care sunt șansele M. Sandu de a coagula o nouă majoritate parlamentară?

În opinia mea, în actuala componență a parlamentului RM nu există acele forțe care ar avea matematic, numeric, suficiente mandate să formeze o astfel de majoritate.

Dvs. ați întrebat care sunt acele partide care ar putea să constituie în viitor o majoritate parlamentară. Conform sondajelor sociologice este cert că avem astăzi un eșichier politic în schimbare. Avem Partidul Socialiștilor care rămâne de stânga, îl avem pe Renato Usatîi cu Partidul Nostru, care a arătat un scor destul de bun, de 17%, plasat cumva pe centru, iar pe dreapta avem pe doamna Sandu cu Partidul Acțiune și Solidaritate, avem PPDA cu Andrei Năstase în calitate de președinte, deși nu este cert scorul pe care acest partid ar putea înregistra - dl. Năstase a luat în primul tur al alegerilor prezidențiale 3%, lucru care în acest stadiu se reflectă negativ și asupra partidului. Cât privește partidele unioniste, acestea în general au adoptat un comportament distructiv. Sunt doi lideri care se ceartă între ei, continuă și fac tot felul de demonstrații de aroganță și lucruri care nu ajută la creșterea ratingului politic. Avem practic trei partide care au demonstrat un rating real și că ar putea ajunge în parlament. Și aicea este o problemă, pentru că unul din aceste partide va sta la mijloc și votul său va reprezenta votul de aur. Poate face coaliție cu stânga sau cu dreapta și asta nu întotdeauna este bine.

Pe de altă parte, segmentul de centru-dreapta este neacoperit politic vorbind. Noi avem circa 42-48% de votanți indeciși, neafiliați și nefidelizați politic. Persoane care nu au o opțiune politică organică și

asta este foarte mult. Astfel, sociologia ne spune că în Republica Moldova există loc pentru o formațiune politică pragmatică și echilibrată, care ar prinde teren dacă ar adopta un program axat strict pe o agendă de reforme structurale și unitate socială construite în jurul unui concept de reformare a justiției, dezvoltare economică, bunăstare și echitate.

Aici este nevoie de un proiect, cred eu, orizontal, lucru care în Republica Moldova nu s-a prea întâmplat, dar cine știe, poate ne maturizăm ca societate până la un astfel de proiect. În orice caz, sociologia arată că este loc pentru un proiect de coeziune socială bazat pe o agendă de reforme structurale, una constructivă - în contrast cu proiectele politice axate pe divizarea societății prin șantaj geopolitic și identificarea inamicului intern și extern.

Astăzi noi cunoaștem despre faptul că între Partidul Socialiștilor, între Igor Dodon, Vlad Plahotniuc și Ilan Șor, marii corupți ai Republicii Moldova și politicieni prin cumul (în cazul lui Plahotniuc și Șor vorbim de doi politicieni fugari, urmăriți penal, unul din ei chiar condamnat) a avut loc o negociere. Am avut, cu ceva luni în urmă, o moțiune de cenzură. Moțiunea de cenzură a picat, chiar dacă a întrunit 49 de voturi, a picat pe ultima sută de metri pentru că doi membri ai facțiunii parlamentare s-au îmbolnăvit subit de COVID. Și, cu toate că steagul acestei moțiuni de cenzură era purtat foarte vocal de Andrei Năstase, pe ultima sută de metri s-au schimbat planurile și nu au mai venit voturile pe care le-a promis Plahotniuc. În opinia mea, acea operațiune de promovare a moțiunii de cenzură a fost un instrument de șantaj, gândit de Plahotniuc, pentru a-l forța pe Dodon să restructureze coaliția parlamentară în interesul lui Plahotniuc. Astfel, după eliminarea rămășițelor Partidului Democrat din formula guvernării, a fost formată o nouă majoritate parlamentară din facțiunea Partidul Socialiștilor cu 37 mandate, șapte persoane ieșite recent din facțiunea controlată de Plahotniuc - „Pro Moldova” și facțiunea penalului Ilan Șor, care are nouă mandate. La aceste cifre 37+7+9 se mai adaugă deputații pretins independenți - Nichiforciuc, Andronachi și Oleinic.

La modul practic, Dodon, Plahotniuc și Șor au format o nouă majoritate parlamentară compusă din circa 55 de mandate. Dacă luăm în considerare că avem 101 deputați, există o majoritate certă. Astfel, Maia Sandu, în actuala componență a parlamentului, nu poate miza pe formarea unei majorități parlamentare întregi, cât de cât stabile.

Anterior, Sandu a încercat să guverneze cu Partidul Socialiștilor, lucru pe care noi l-am criticat pentru că am considerat că acea coaliție trebuia să fie temporară și cu un singur scop - organizarea alegerilor parlamentare anticipate în 2019.

Nu ne-au ascultat, societatea civilă la general din păcate nu este ascultată de politicieni. S-au așezat să guverneze și socialiștii au trădat la prima cotitură, la prima intersecție. S-au așezat cu rămășițele sistemului lui Plahotniuc să împartă fărâmele de interese și să preia guvernarea. Acest lucru se poate întâmpla și acum. Dacă Maia Sandu acceptă să lucreze cu acest parlament corupt - o va sabota cu prima ocazie. Pentru a implementa reforme structurale, pentru a reforma justiția și așa mai departe, avem nevoie de un mandat de patru ani, cu un parlament integru și pentru asta avem nevoie de alegeri parlamentare anticipate.

Eu nu cred că Maia Sandu va îndrăzni sau își va asuma riscul să formeze orice fel de majorități în actuala componență a parlamentului sau să dea mesaje în acest sens. Acest parlament este extrem de toxic și ar putea provoca o reacție adversă din partea oamenilor, din partea societății. Eu cred că mesajele dumneaei vor fi concentrate pe alegeri anticipate, că va cere ferm alegeri anticipate. Întrebarea este cum vom ajunge să avem acele alegeri anticipate? Care este termenul în care noi putem să le organizăm și dacă vom reuși să forțăm acest parlament discreditat, lipsit de legitimitate, afectat de scandalurile de corupție, de traseism să accepte organizarea alegerilor înainte de termen? Dacă vom reuși să punem presiune pe guvernul Chicu să demisioneze și pe acest parlament discreditat, pentru a fi întrunite condițiile prevăzute de constituție în vederea dizolvării legislativului și organizarea alegerilor anticipate, într-un scenariu ideal acestea ar trebui să aibă loc în primăvară sau în vara anului viitor.

Ce ne puteți spune despre potențialii prim-miniștri?

Subiectul acesta va fi pe agendă după alegerile parlamentare anticipate. Este foarte dificil să prognozez acum care ar fi persoana pe care ar delega-o majoritatea parlamentară nouă. Totul depinde de jocul alegerilor.

Economia și în general temele interne se pare că au constituit miza competiției dintre Maia Sandu și Igor Dodon.

Ce ne puteți spune despre prioritățile politicii interne a viitorului președinte al Republicii

Moldova, dar și despre cele de politică externă?

Doamna Sandu s-a maturizat ca politician. Aceasta este o observație personală și a mai multor experți. În ultima perioadă, dumneaei a dat mesaje de integrare și de echilibru social, s-a străduit în mesajele ei politice către cetățeni să demonstreze că va fi președintele tuturor. Republica Moldova este un stat pe cât de mic, pe atât de complicat în termeni de politică internă. Noi avem 400 km de frontieră pe care nu îi controlăm, din cauza conflictului transnistrean și a regiunii transnistrene condusă de un guvern separatist, controlat de Federația Rusă. Noi avem 17% minorități etnice, majoritatea cărora vorbește în limba rusă. În realitate vorbitori de limbă rusă sunt mai mult de 17%, posibil cu 10-15% mai mult, trebuie să facem un studiu sociologic, pentru a vedea care este în realitate procentul vorbitorilor de limbă rusă ca primă limbă. Și în aceste condiții, este foarte dificil să ai o politică internă pentru a te face auzit de toți cetățenii, pentru a anihila strategiile experților în tehnologii politice de divizare a societății, pentru că de 30 de ani asta a fost strategia, să divizezi prin extreme - de fiecare dată când urmăreau ceva, sau când erau deconspirați că fac vreo crimă, politicienii începeau să vorbească despre limbă sau despre probleme inter-etnice, fumigene care ne dezbină societatea, ne făceau să ne consumăm în discuții interminabile despre tot felul de lucruri legate de identitate și vectori geopolitici. În Moldova se face programare socială prin chestia asta. Sunt studii sociologice plătite de oligarhi și politicieni în sensul identificării vulnerabilităților societății, care ulterior sunt utilizate pentru a programa și manipula societatea. Astăzi Maia Sandu este într-o poziție destul de dificilă pentru a da mesaje echilibrate, pentru a vorbi despre ceea ce este important – parlament integru, reforma justiției, reforma administrativă, stabilitatea macrofinanciară și bugetară, lupta cu corupția. Dumneaei ar trebui să unească societatea în jurul unor lucruri concrete, nu abstracte. Să explice în câțiva pași cum putem ajunge ca societate la scopurile propuse mai sus. De exemplu, eu am scris anterior că începând cu 2015 pe agenda societății aveam de făcut patru pași. Primul pas era eliminarea lui Plahotniuc, al doilea era eliminarea lui Dodon din funcția de președinte. Al treilea pas este un parlament integru, iar al patrulea este implementarea unei agende ample de reforme în următorii patru ani, acele reforme structurale despre care am vorbit mai sus.

Cu alte cuvinte, cetățenii așteaptă din partea președintelui ales o claritate în sensul agendei

publice strategice - alegeri parlamentare anticipate, un parlament integru și un program de reforme. O strategie de reformare a sectoarelor cheie pentru noi ca stat. Și asta este realitatea. Dumneaei este într-o situație dificilă, dar trebuie să recunosc că dumneaei a mai studiat limba rusă, ca să se poată adresa și să fie credibilă pentru vorbitorii de limbă rusă și acesta este un lucru foarte bun, demonstrează maturitate. În unele luări de cuvânt s-a adresat chiar și în limba găgăuză și în limba ucraineană, pentru minoritatea găgăuză și minoritatea ucraineană, lucru care vorbește despre respect pentru minorități și despre inclusivitate, valori cu adevărat europene. Aceste mesaje au fost percepute pozitiv de toată societatea - și de majoritatea vorbitoare de limbă română și de minorități. Așa trebuie să fie un președinte, trebuie să fie președintele tuturor.

Realist, Maia Sandu ar putea să declanșeze alegerile anticipate. Și acesta este următorul punct în agendă, un punct major și foarte dificil. Cum poate face acest lucru? Pe mai multe căi. Poate exista și o sesizare la Curtea Constituțională din partea deputaților Partidului Acțiune și Solidaritate. Dacă nu consideră asta realist, ar putea să cheme oamenii în stradă, ar putea să ceară premierului, chiar dacă el nu va fi obligat să o facă, ar putea să-i ceară să demisioneze, iar parlamentul să eșueze să aleagă un alt prim ministru și să întrunească, astfel, condițiile prevăzute de Constituție pentru dizolvarea parlamentului și organizarea unor alegeri parlamentare anticipate. Odată ce actuala componență a parlamentului nu vrea să facă acest lucru, Maia Sandu - fiind aleasă de un număr de cetățeni fără precedent în istoria independenței record - are în spate votul cetățenilor, cu agendă și promisiuni de reformă, are legitimitate. Dumneaei poate folosi această legitimitate și face apel la oameni să protesteze. Noi am mai protestat ani de zile, nu este pentru prima dată când suntem sau vom fi nevoiți s-o facem. Cred că puterea Maiei Sandu este în mandatul dat de cetățeni, mandatul dat în primul rând împotriva politicienilor corupți și dumneaei trebuie să îl valorifice. Dacă va ezita să-l valorifice, va pierde foarte mult din suport. Dacă trebuie să ceară susținere cetățenilor ca să impună acestui parlament corupt să demisioneze, să o facă. Instrumentele ușoare, simple, nu există. Situația este complicată. Maia Sandu va trebui să fie creativă și inspirațională. Sursa ei de putere sunt oamenii, suportul popular. Dacă dumneaei ezită să facă apel la acest suport, s-ar putea să piardă și din rating, iar noi vom pierde ca stat și ca societate.

În termeni de politică externă, eu cred că Maia

Sandu va avea un mesaj echilibrat la adresa Federației Ruse, pentru că înțelege că sunt anumite exporturi care pleacă în Federația Rusă, că sunt locuri de muncă legate de piața Federației Ruse. În același timp, sigur se va strădui să valorifice la maxim relația cu Uniunea Europeană ca partener strategic și desigur relația cu România. Recent UE a alocat 50 de milioane de euro asistență financiară bugetară și dumneaei a anunțat acest lucru, și cu certitudine va miza pe UE, pe SUA și pe România în planul politicii externe și în ce privește asistența macro-financiară și tehnică de care avem nevoie atât de mult. Noi suntem într-o criză economică profundă, fără precedent. Deficitul bugetar a ajuns la 50%. Niciodată nu am avut așa ceva, vorbim de 20 de miliarde de lei.

Care sunt măsurile pe care le considerați necesare pentru a veni în sprijinul societății civile și presei independente din Republica Moldova?

Eu cumva am constatat cu regret că, după formarea coaliției între PSRM și Blocul politic ACUM (PAS și PPDA), mai mulți finanțatori europeni, americani, mai multe fundații, fonduri, s-au pus cumva pe tânjeală și au spus că marea schimbare a avut loc. Și a fost o mare eroare, pentru că eu, de exemplu, știam că nu a survenit niciun fel de schimbare, că abia de au fost puse bazele unui început. Iar societatea civilă, chiar dacă s-a înfiripat un pic și au apărut experți care nu ezită să confrunte politicienii corupți, crima organizată, mass media independentă care a făcut posibilă majoritatea schimbărilor politice, a combătut propaganda internă și externă, a expus marea corupție fiind susținută de finanțatorii externi, de fundații europene, americane, internaționale – în prezent nu poate rezista fără acel suport. Însă, odată cu evoluția negativă a lucrurilor, din câte înțeleg, o mare parte a finanțatorilor și a donatorilor au înțeles că schimbarea va dura și va necesita o consecvență, inclusiv din partea lor.

Noi ca societate și ca cetățeni încă nu ne-am învățat să ne finanțăm televiziunile independente, să donăm. Avem nevoie de asistența fundațiilor străine în vederea dezvoltării societății civile independente, obiective și profesioniste în prestația sa. Și, desigur, avem nevoie foarte mult de televiziunile independente - eu sunt sigur de faptul că schimbările care au avut loc în ultimele luni, în ultimii ani, plecarea lui Plahotniuc, acum plecarea lui Dodon din fotoliul de președinte, ar fi fost imposibile fără televiziunile independente și fără

societatea civilă, fără experții care au fost foarte vocali și cărora nu le-a fost frică să spună lucrurilor pe nume. Avem nevoie în continuare să dezvoltăm societatea civilă și mass-media independentă. Politicienii noștri corupți au multe televiziuni. Avem două holdinguri mediatice - unul afiliat lui Vlad Plahotniuc, oligarhul renumit, și alt holding controlat de deputații socialiști, adică de Dodon, cu o acoperire de cca 80% a pieței mass-media. În momentul în care ai peste 80% din mass-media în proprietatea politicienilor corupți, nu ai instrumente de comunicare cu cetățenii tăi, nu știi să dezminți falsurile, manipularea și să expui politicienii corupți și de asta este foarte important să continue asistența și să se dezvolte mass media independentă și societatea civilă.

România și-a arătat în repetate rânduri solidaritatea și disponibilitatea pentru sprijinirea Republicii Moldova, oferind asistență pentru reformele necesare parcursului European al țării. Sprijinul pe care Guvernul României l-a acordat constant Guvernului Republicii Moldova a creat premise pentru o aprofundare de substanță a parteneriatului nostru politic și economic. Din această perspectivă s-a conturat creșterea rolului strategic al României în contextul politicii de echilibru și de securizare a frontierelor între spațiul euro-atlantic și cel eurasiatic.

În viziunea dumneavoastră, cum poate fi îmbunătățit sprijinul românesc și cum ar putea fi ajutată Republica Moldova să depășească perioada dificilă prin care trece?

România a făcut în ultimii ani lucruri mari în Republica Moldova. A venit cu ajutoare concrete pentru sistemul de învățământ, pentru creșterea independenței energetice, dezvoltarea infrastructurii, etc., lucruri care pe de-o parte sunt relativ silențioase, dar pe de altă parte sunt foarte convingătoare și care spun mai mult decât mesajele politice. Faptele întotdeauna vorbesc mai sincer și mai convingător decât orice declarație politică. Și eu cred că strategia României de a acorda sprijinul necesar Republicii Moldova, necesar în termeni reali, nu ipotetici, este una foarte corectă. Este important să se vorbească mai puțin despre geopolitică și să lăsăm faptele să vorbească de la sine. Eu salut foarte mult această abordare a României și sunt foarte recunoscător României pentru ajutorul pe care l-a acordat, pentru că asta a schimbat nu doar percepția României în rândul populației, a îmbunătățit viața și a asigurat accesul la studii mai bune, la o infrastructură mai bună, la

securitate energetică și alte lucruri foarte concrete. Eu cred că noi, ca societate, trebuie să fim recunoscători în termeni absoluți României, pentru ce a făcut și pentru ce continuă să facă. Eu cred că această strategie de ajutor concret este mult, mult mai eficientă decât orice altă strategie. România, în deceniile precedente, a susținut și politicieni din RM care din păcate au dezamăgit foarte mult. Au dezamăgit în primul rând cetățenii RM și după care au dezamăgit și România. Uitați-vă la istoria cu Iurie Roșca, omul care era fața și sufletul mișcării unioniste din RM și care este astăzi este un *dughinist* și un *putinist* declarat. Eu cred că aceste tentative de a pune miza pe un politician sau altul nu sunt cele mai bune practici.

România ar putea ajuta Republica Moldova pe mai multe aspecte. De la expertiza în domeniul reformei justiției și luptei cu corupția până la proiecte de infrastructură pentru care din păcate noi, ca un stat vulnerabil din punct de vedere economic, nu avem resursele necesare. Vorbim de asistență tehnică, de expertiză, de experiența României în mai multe domenii și vorbim de ajutor la reconstrucția infrastructurii noastre, inclusiv de importanță strategică. Eu cred că România a știut pe parcursul anilor să comunice bine cu guvernele noastre și să identifice acele puncte sensibile unde într-adevăr avem nevoie de ajutor. România a ajutat la reconstrucția grădinițelor, a cumpărat microbuze pentru transportul copiilor la școli, ca să diminueze impactul restrucurării sistemului învățământului, a redus dependența energetică a Republicii Moldova construind gazoductul Iași-Chișinău. Toate aceste lucruri vin în urma evaluării necesităților și sunt sigur că odată cu numirea unui guvern credibil, care să se bucure de respect internațional și încredere internațională, se va face o evaluare a necesităților, a celor mai stringente necesități - care în opinia mea sunt în primul rând legate de infrastructura strategică, de sistemul de sănătate publică, în special în contextul pandemiei și desigur de sistemul de învățământ. Deși în aparență nu este una din cele mai grave probleme, consecințele unui sistem de învățământ neracordat necesităților naționale și regionale pe termen mediu și lung vor fi dezastruoase pentru noi. Trebuie să asigurăm accesul la învățământ și să reformăm segmentul învățământului în conformitate cu necesitățile și rigorile internaționale, cerințele pieței internaționale, cu realitățile de azi. România, cred eu, ar fi un partener bun în acest sens. Dar desigur că sunt multe alte domenii. Asta depinde și de resursele disponibile din partea României. Înțelegem că și România este într-un proces de

dezvoltare și are foarte multe provocări pe această cale, nemaivorbind că suntem în perioada pandemiei.

Republica Moldova cu certitudine are nevoie de ajutor urgent în domeniul sănătății, dar din păcate guvernul Chicu ezită să recunoască acest lucru, în timp ce situația iese de sub controlul autorităților. De câteva ori deja am atins limita numărului disponibil de paturi în spitale cu bolnavi grav de COVID. Aici sunt necesare resurse, asistență tehnică, aparate, personal calificat și așa mai departe.

Avem unul din cele mai mari procente de infectare a medicilor și personalului medical din lume. Medicii noștri sunt cu adevărat eroi dar noi nu am făcut prea multe, ca guvern și ca stat, din ce am fi putut, ca să le asigurăm mijloacele necesare de protecție și de combatere a pandemiei.

Ziua Națională a României: moștenirea istoriei

Dr. Ion I. JINGA

În fiecare an, după căderea regimului comunist, la 1 decembrie, românii își sărbătoresc Ziua Națională. În data de 1 decembrie 1918, la încheierea Primului Război Mondial, românii din Transilvania – reprezentând majoritatea absolută a populației din această provincie – au decis unirea cu România, desăvârșind, astfel, *Marea Unire*. Mai devreme, la 27 martie, respectiv 15 noiembrie 1918, Adunările Naționale din Basarabia și Bucovina – provincii românești atât din punct de vedere etnic, cât și istoric – decisese, de asemenea, unirea cu România. Anterior, la 11 februarie, Președintele Statelor Unite ale Americii, Woodrow Wilson, proclamase principiul autodeterminării popoarelor: „*Aspirațiile naționale trebuie respectate; de acum înainte, oamenii nu mai pot fi dominați și guvernați decât cu consimțământul lor*”.

17 milioane de oameni - militari și civili - și-au pierdut viața în Primul Război Mondial, între 28 iulie 1914 și 11 noiembrie 1918. Deși România își declarase inițial neutralitatea, în primăvara anului 1916 Franța și Marea Britanie au solicitat insistent Bucureștiului intrarea în război, pentru a reduce presiunea uriașă exercitată de Germania pe frontul de Vest.

Bazându-se pe promisiunile Puterilor Aliate că vor lansa o ofensivă în Grecia, România a intervenit în Primul Război Mondial și, în august 1916, armata română a pătruns în Transilvania, unde soldații săi au fost primiți ca eliberatori. Confrunțați cu înaintarea rapidă a trupelor române, Împăratul Wilhelm al II-lea al Germaniei le-a spus colaboratorilor: „*Războiul este pierdut*”, iar Feldmareșalul Von Hindenburg nota: „*Este cert că, niciodată până acum, o țară relativ mică, precum România, nu a avut un rol atât de important și, într-adevăr, atât de decisiv în istoria lumii, într-un moment atât de favorabil pentru ea. Judecând după situația militară, este de așteptat ca România să avanseze unde dorește, pentru a decide soarta războiului mondial ...*”

Dar Alianții nu au lansat ofensiva promisă în Grecia, iar Înalțul Comandament German a suspendat toate celelalte inițiative militare pe fronturile din Vest și Est, pentru a-și concentra eforturile împotriva României. În același timp, armatele bulgare și turce s-au alăturat forțelor germane, iar România s-a văzut atacată simultan

din trei părți. În fața acestei situații, Guvernul Român a fost obligat să se retragă din București la Iași, în Moldova.

În scopul împiedicării avansării inamicului prin Culoarul Rucăr – Bran și protejării retragerii, o rezistență acerbă fost organizată pe vărfurile Munților Carpați, în apropierea orașului meu natal, Câmpulung Mușcel. Pentru a face trecătoarea impenetrabilă, Înalțul Comandament Român a încredințat apărarea Regimentului 70 Infanterie din Câmpulung, format din soldați ale căror familii locuiau în satele aflate chiar în spatele liniei frontului. Decizia s-a dovedit inspirată, deoarece Regimentul 70 a reușit să oprească Corpul Alpin German, cu toate că acesta din urmă era mai numeros și mai bine echipat decât trupele române. Mărturie peste timp a încleștărilor dramatice care s-au consumat pe crestele Bucegilor în toamna anului 1916 – o adevărată bătălie de la Termopile în variantă românească – sunt rămășițele celor peste 2300 de militari care se odihnesc pentru eternitate în Mausoleul de pe Muntele Mateiaș.

În iulie 1917, armata română, retrasă în Moldova, a trecut la ofensivă, spărgând frontul austro-ungar în bătălia de la Mărăști. Generalul german Von Mackensen a lansat imediat un contraatac la Mărășești, anunțându-și superiorii: „*Domnilor, peste două săptămâni ne vedem la Iași!*”. Concomitent, armata austro-ungară a atacat pe Valea Oituzului. Ambele ofensive au fost, însă, respinse de către români care, în unele momente, au luptat la baionetă.

Pe frontul de Est, 800.000 de soldați și ofițeri români au participat la conflagrația mondială de partea Antantei. Peste 335.000 dintre ei au dat jertfa supremă pentru Neam și Țară, ceea ce reprezintă 6% din totalul deceselor militare în Primul Război Mondial. Marea Unire și România modernă au fost clădite pe osemintele lor.

Marea Unire din 1918 a împlinit idealul național multi-secular de a-i aduce pe toți românii din jurul Munților Carpați într-un stat unitar. Prima unire a celor trei mari principate românești – Țara Românească, Transilvania și Moldova – a fost împlinită în anul 1600, de către Mihai Viteazul. Deși de scurtă durată, Voievodul Mihai fiind asasinat pe Câmpia Turzii, la 9 august 1601, aceasta a rămas în mintea românilor ca țel național pentru generațiile următoare. Un pas important în concretizarea acestui deziderat s-a consumat la 24

ianuarie 1859, când Țara Românească și Moldova s-au unit într-un singur stat, *Principatele Unite Române*, care în 1866 a luat numele de *România*.

După înfăptuirea Marii Uniri, România a devenit unul dintre cei mai importanți actori din Europa Centrală și de Est, o țară definită prin diversitate, multiculturalism și valori democratice, cu elite educate la Londra, Paris și Berlin, o putere regională cu monedă națională convertibilă și garantată integral cu depozite de aur. Dacă nu ar fi trecut prin cel de-al Doilea Război Mondial și cei 42 de ani de comunism, astăzi România ar fi avut, probabil, un nivel de dezvoltare comparabil cu cel al SUA, Marii Britanii, Franței sau Germaniei.

În cei peste o sută de ani care au trecut de la momentele istorice din 1918, România a cunoscut democrație, dictatură și din nou democrație, a avut diferite forme de guvernare și niveluri diferite de dezvoltare socio-economică. Astăzi, România este al șaselea stat ca mărime și populație din Uniunea Europeană, membru al NATO, o poartă a Europei către Marea Neagră și furnizor de securitate în regiune. Cu o economie vibrantă și un remarcabil potențial uman, România este, totodată, tărâmul unor comori naturale de neprețuit, un paradis al

arhitecturii clasice și leagănul unor tradiții fabuloase. Multe mai sunt încă de făcut, dar, de-a lungul tuturor acestor transformări, ceva a rămas întotdeauna de neclintit: dragostea românilor pentru țara lor.

În evoluția fiecărei națiuni există „momente astrale” care marchează schimbări fundamentale, împliniri, disperare sau triumf. Unirea de la 1600 a fost un moment de glorie, urmat de un eșec dureros. Marea Unire de la 1 decembrie 1918 reprezintă triumful.

Primele pagini din Cartea Istoriei Românilor au fost scrise în piatră, în urmă cu 1900 de ani, pe Columna lui Traian, la Roma, care comemorează Războaiele Dacice. De atunci încolo, românii au rămas fără întrerupere în același spațiu geografic, „*Cu sabia în mână, de strajă la toate zările. Și iată, suntem tot acasă!*”, așa cum spunea marele istoric Nicolae Iorga, de la a cărui tragică dispariție se împlinesc, la 27 noiembrie 2020, 80 de ani.

Istoria nu face niciodată pași înapoi, însă moștenirea sa poate servi ca inspirație pentru modelarea viitorului.

Notă: Opiniile exprimate în acest articol nu angajează poziția oficială a autorului.

Vecina noastră, UNGARIA

Dr. Alexandru GHIȘA

La mai bine de 100 de ani distanță de la Marele Război (1914-1918) și la 75 de ani de la cel de-al doilea Mare Război (1939-1945), traumele suferite de români și maghiari deopotrivă în acest interval istoric se mai resimt încă în mentalul colectiv al ambelor națiuni. Chiar dacă au trecut 102 ani de la unirea Transilvaniei cu România (01.12.1918) și 100 de ani de la recunoașterea internațională a deciziei luate la Alba Iulia prin Tratatul de pace de la Trianon (04.06.1920), este cazul să ne cunoaștem mai bine vecinul din Vest, din cel puțin două motive:

1. Ungaria este țara de lângă noi, un stat apropiat nu numai geografic, dar și economic și cultural, legat de noi prin prezența unei importante comunități maghiare, dar și a unei comunități românești în Ungaria care, chiar dacă mai redusă numeric, este la fel de importantă;

2. Pe de altă parte, nostalgiile după Transilvania mai persistă încă în opinia publică ungară, la nivelul elitelor politice și culturale. Recuperarea

teritoriilor pierdute a fost și este firul roșu al acțiunilor politico-diplomatice inițiate și coordonate de la Budapesta, mai ales în relația directă cu România.

În timpul Marelui Război (1914-1918), românii și maghiarii erau pe poziții de adversitate, iar Tratatul de la Trianon a fost semnat de Ungaria ca stat învins, iar România l-a semnat alături de Puterile Antantei, ca state învingătoare. În perioada imediat post-Trianon, șeful statului ungar, amiralul Miklos Horthy, autoproclamat regent, a declarat România „dușmanul numărul unu” deoarece față de ea are cele mai mari pretenții teritoriale și pentru că ea este cea mai puternică dintre toate țările învecinate. Pentru amiralul regent, militar de carieră, scopul principal al politicii Ungariei față de România este „războiul armat”. În 1921, acesta declara că până la momentul potrivit al atacului, aparent trebuie create relații pașnice cu România, dar trebuie folosit orice prilej în vederea izolării diplomatice, iar pentru Transilvania trebuie continuată intens organizarea iredentistă. În consecință, revizuirea sistemului de tratate de pace de la Versailles a devenit un obiectiv

constant al politicii externe ungare.

După primul război mondial, poziția și statutul României s-au schimbat radical - ca urmare a Marii Uniri din 1918 a devenit o țară de mărime medie în Europa. Tot atunci, România și-a schimbat vecinii, trei dintre ei - Ungaria, Rusia Sovietică și Bulgaria - aveau revendicări teritoriale și se manifestau ca inamici. Drept urmare, Regatul României, sub regele Ferdinand, a acționat pentru apărarea *status-quo*-ului teritorial stabilit la Paris și va construi un sistem de alianțe care să servească acestui scop - alianța cu Polonia (1921), pentru a se proteja în fața URSS, Mica Înțelegere - cu Cehoslovacia și Iugoslavia (1920-1921), pentru a se apăra în cazul unui atac neprovocat din partea Ungariei.

Harta Europei, indicând granițele naționale stabilite de Tratatul de la Versailles (1919) (<https://www.ncpedia.org/media/map/europe-after-treaty>)

Ungaria, pentru realizarea obiectivelor sale revizioniste, avea nevoie de un aliat puternic și compatibil acestei orientări, identificat în Germania nazistă. Alianța horthysto-nazistă este concretizată în cadrul primului arbitraj de la Viena, din 3 noiembrie 1938, soldat cu desființarea statului Cehoslovac. Ungaria primește de la Hitler sudul Slovaciei și apoi Rutenia. În vara anului 1940, România a fost supusă unei presiuni extraordinare din partea a două puteri în plină afirmare politică și militară - Germania nazistă și Uniunea Sovietică comunistă. Ambele state militau împotriva sistemului de tratate de la Versailles și în ambele capitale - Berlin și Moscova, Ungaria era încurajată în politica ei revizionistă împotriva României. După desființarea Cehoslovaciei, a Poloniei și capitularea Franței, România, izolată politic și militar, se alătură Germaniei.

Astfel, în urmă cu 80 de ani, Ungaria și România erau state aliate, alături de Germania nazistă. Chiar

și în aceste condiții, Miklos Horthy și-a urmat linia politică propusă, realizând, chiar și parțial, obiectivul - a obținut Transilvania de Nord prin al doilea arbitraj de la Viena, din 30 august 1940. Masacrele de la Ip și Trăsnea și nu numai, sunt relevante pentru traumele provocate poporului român. Datorită acestor masacre, la care a procedat administrația militară instaurată de regimul horthyst în Transilvania de Nord, nici regele Mihai și nici mareșalul Ion Antonescu, în calitate de Conducător al statului român, nu au recunoscut deciziile de arbitraj semnate la Viena la 30 august 1940. Mai mult, prin actul de la 23 august 1944, trecerea de partea aliaților și intrarea în război împotriva Germaniei și prin contribuția Armatei Române la eliberarea Transilvaniei, a Ungariei și Cehoslovaciei, România a recuperat Transilvania de Nord la pacea de după război (10 februarie 1947), dar cu eforturi și sacrificii imense.

Cu 30 de ani în urmă, Ungaria și România erau din nou aliate în sistemul socialist sovietic și membre în

Harta Europei după cel de-al Doilea Război Mondial (1949) (<http://www.diercke.com/kartenansicht/>)

Tratatul de la Varșovia. În decembrie 1989 au acționat împreună pentru răsturnarea comunismului și a regimului Ceaușescu. Dacă atunci nu s-a reușit declanșarea unui război civil în România, Ungaria și-a dorit un război interetnic în Transilvania. În condițiile în care, cu un an înainte, 1988, izbucniseră conflicte interetnice în Kosovo - Iugoslavia și în Nagorno-Karabakh, între Armenia și Azerbaidjan, Budapesta a introdus în această ecuație și Transilvania, motivată de privarea de drepturi a minorității maghiare în România. Pe 20 decembrie

1989, președintele Parlamentului și președinte provizoriu al Ungariei, Matyas Szürös, a declarat într-un interviu pentru Radio Budapesta, că țara sa sprijină „autonomia” și chiar „independența” Transilvaniei (trad. Col.(rtr.) Ioan Todericiu, fost atașat militar la Budapesta, 1979-1990). Relevant, în acest sens, este și apelul șefului interimar al statului ungar, același Matyas Szürös, adresat maghiarilor din România. În interviul din 15 martie 1990, acordat ziarului de limbă maghiară „Româniai Magyar Szó” (publicat în numerele 69 și 70 din 15 și 16 martie 1990, trad. Zeno Millea), el a transmis maghiarilor să profite de noile posibilități din România, să se mobilizeze, să se organizeze, oferind ajutor moral și politic, dar și unul de altă natură (?), subliniind că „cel mai important este ca maghiarimea din Ardeal să-și făurească singură destinul”. Matyas Szürös afirma în interviu că „acest lucru poate fi sprijinit din afară, dar trebuie demarat din interior”, adică în România. Dacă „țara mamă” îți spune de la cel mai înalt nivel să ieși în stradă pentru a cere și a pretinde drepturi în Transilvania, procedezi în consecință. După numai cinci zile, la 20 martie 1990, maghiarii au ieșit în stradă la Târgu Mureș. Reacția românilor nu a fost cea scontată și războiul interetnic preconizat nu s-a produs în Transilvania.

În zilele noastre, premierul ungar Viktor Orbán merge, practic, pe aceeași linie Horthy - Szürös. La comemorarea din acest an a Tratatului de la Trianon, din Ungaria, în discursul rostit la Satoraljaiújhely (06.06.2020), Viktor Orbán a acuzat Vestul - a se înțelege Franța, Anglia, SUA și Italia - că a violat granițele milenare în Europa Centrală și a înghesuit Ungaria între frontiere care nu pot fi apărate. În acest discurs, premierul ungar anunță că țara sa construiește un viitor comun cu Slovacia, Serbia, Croația și Slovenia. În același timp, el își exprimă bucuria că Cehoslovacia și Iugoslavia nu mai există. Desigur, pentru Ungaria e mai ușor să discuți cu Serbia, cu Croația, cu Slovenia sau direct cu Slovacia. Din discursul premierului ungar lipsește orice referire la România. De ce această omisiune? Să fie regretul că România nu a fost spartă încă și mai ales faptul că Transilvania a rămas întreagă în componența țării noastre? În acest discurs, domnul Viktor Orbán mai face o afirmație - cum că „frontiere are numai statul, nu și națiunea”. Poate fi corect acest lucru, dar atunci de ce atâta înverșunare împotriva Tratatului de la Trianon? În primul rând acest tratat este actul de naștere a Ungariei ca stat modern, independent și suveran. În al doilea rând, tratatul stabilește frontierele de stat ale Ungariei, în arealul ei etnic, în care națiunea maghiară este majoritară. Comunitățile maghiare rămase în afara

acestor frontiere, trăiesc în state cu majorități slovace, sârbe, croate, slovene și române.

De menționat că „Centenarul Trianon” a fost comemorat la 4 iunie 2020 în 100 de localități din România. La Cluj-Napoca, în jurul orei 17.30 (16.30 ora Parisului, când s-a semnat tratatul la Palatul Marele Trianon), membri ai Consiliului Național al Maghiarilor din Transilvania, Partidului Popular Maghiar din Transilvania, Partidului Civic Maghiar și ai Consiliului Național Secuiesc, au depus o coroană de flori la statuia lui Matei Corvin, în semn de „omagiul celor care în ultima sută de ani au luptat pentru a reîntregi națiunea maghiară” (conform cotidianului local „Făclia” din 05.06.2020). O asemenea comemorare care a avut loc în România, este imposibil de organizat în Slovacia, Serbia, Croația sau Slovenia. Și totuși România a fost și este omisă din construcțiile politico-diplomatice realizate sau preconizate de Budapesta. Relevant este „Grupul de la Vișegrad”, cu Ungaria, Slovacia, Cehia, Polonia - la care România nu a fost invitată. Această atitudine este conformă firului roșu urmat de Ungaria în politica externă - de la Miklos Horthy la Matyas Szürös și Jozsef Antall, iar azi de Viktor Orbán - izolarea diplomatică a României.

Toate acestea se întâmplă și în zilele noastre, când Ungaria și România sunt din nou în același sistem de alianțe - în NATO și în Uniunea Europeană.

Harta Europei 2020 <https://mapofeurope.com/europe/>

Parafrazând dictonul latin „Timeo Danaos et dona ferentes” - „Teme-te de greci chiar și când aduc daruri”, invit cititorii să înlocuiască Grecia cu Ungaria, pentru un plus de prudență în ceea ce ne rezervă viitorul.

NB. Articol publicat în cotidianul „Făclia de Cluj”, nr.9030/29-30 august, 2020

Lunga cursă cu obstacole a Turciei către Europa

Reza SHAHRESTANI Chestiunea islamului

În anul 1987, Republica Turcia și-a depus candidatura de aderare la comunitatea unității europene, statutul oficial de țară candidată fiindu-i acceptat abia peste 12 ani, în 1999. Începute după încă șase ani, în 2005, negocierile propriu-zise de aderare au ajuns, astăzi, „pe o linie moartă”, după descrierea făcută de Consiliul Europei. Un proces dificil, zbuciumat, fragmentat și desfășurat pe fondul unui discurs aprins și contradictoriu în Uniunea Europeană, pe considerente ținând de poziția geografică a noului stat candidat, de componența musulmană a demografiei sale, de neîndeplinirea riguroasă de către Ankara a aquisului comunitar, pe de o parte, și de replicile acide și tot mai vituperante ale părții turce la observațiile Bruxelles-ului, pe de altă parte. Odată cu înăsprirea constantă, în ultimii ani, a politicilor interne și externe ale regimului Recep Tayyip Erdogan, s-au înmulțit și problemele care au afectat procesul negocierilor. În 2007, la cererea Franței și Germaniei, tratativele sunt blocate. Reaprirea conflictului cu separatiștii kurzi, epurările masive ale regimului ca reacție la tentativa eșuată de lovitură de stat din 2016, extinderea discreționară a puterilor absolutiste ale președintelui Erdogan, discursul agresiv al acestuia la adresa unor state ale Uniunii Europenei - Germania, Franța, Olanda ș.a. instrumentalizarea politică de către Turcia a chestiunii migranților, intervențiile militare în războiul din Siria sunt doar câteva din elementele care au generat o distanțare progresivă între turci și partenerii europeni de negocieri. Procesul de aderare a fost plasat de aceștia din urmă într-un punct mort, a cărui depășire pare, deocamdată, improbabilă.

Dar ezitățile și perioadele de stagnare care au însoțit procesul aderării turcești la comunitatea europeană au cauze mai profunde, legate de considerente istorice, demografice, religioase și geopolitice. Proiectul european fost afectat, astfel, de incapacitatea comunitară de a stabili operativ un consens asupra naturii însăși a acestui proiect. Pe ce fundamentări de comunitate istorică, de apropiere geografică și de valori comune cu vocație universală poate fi construită, instituțional, apartenența Turciei la corpul, la valorile, principiile și instituțiile Europei occidentale, creștine, seculare și democratice?

Reformele implementate în 1920 de Mustafa Kemal (Atatürk) nu au însemnat doar deconstrucția califatului musulman otoman și crearea Republicii Turcia, ci și proclamarea caracterului laicist secularist al acesteia. Un laicism care nu a fost văzut ca o separație între stat și instituția teologică, ci ca o impunere a controlului statal asupra credinței majoritare islamice. Ori, venirea la putere a Partidului Dreptății și Dezvoltării a însemnat și înlăturarea acestei abordări a conceptului de secularism. În 1916, șeful parlamentului turc (Ismail Kahraman) declara, explicit, că „Turcia este o țară islamică și, în consecință, statul trebuie să aibă o constituție islamică”. Pentru comunitatea europeană, prezența pe continent a unor importante comunități musulmane nu era o noutate. Ceea ce a provocat ezitățile europenilor a fost presupuziția că integrarea milioane de musulmani turci ar fi sporit în mod incontrollabil „pericolul unei islamizări accentuate” a vechiului continent. Remanența unor asemenea aprehensiuni s-a reconfirmat mai recent, în octombrie 2020, când Recep Tayyip Erdogan îl sfătua pe liderul francez Emmanuel Macron, „să-și consulte sănătatea mintală” - punând, astfel, un plus de combustibil pe focul aprins, anterior, de „islamizarea” Bazilicii Aya Sofia. Dincolo de derapajele de bun-simț, asemenea reacții evidențiază, încă o dată, recurența sensibilității ce însoțește orice discurs și dialog cu sau despre Turcia, pe marginea Islamului pe care Recep Tayyip Erdogan îl instrumentează ca principal ingredient al doctrinei sale de renaștere otomană.

Uniunea Europeană și Turcia

Demografie și geopolitică

În 2020, Turcia are un potențial demografic cifrat la 83 milioane locuitori. Pentru analiștii de la Bruxelles, dar și pentru cei de pe lângă principalele cancelarii europene, o aderare la Uniune a Turciei va face ca, din perspectiva potențialului uman, această țară să dețină locul secund ca mărime în cadrul Uniunii Europene, după Germania - ceea ce va asigura țării de la Bosfor un vot decisiv în funcționarea instituțională și decizională a Uniunii, unde prioritizările se fac și în funcție de dimensiunea geografică a statelor membre. Având o sută de fotolii în parlamentul european, Turcia ar intra, inevitabil, în „clubul select” al politicii și deciziei comunitare, la egalitate cu Germania, Franța, Italia, Spania și Polonia. Ceea ce, în conclavurile și cabinetele europene înseamnă o nedorită migrenă, accentuată și de un summum de considerente geopolitice. Căci, fiind un partener strategic important în arealul Levantului și membru al NATO, ca și alte state europene comunitare, Turcia este, în același timp, o putere emergentă ale cărei interese și proiecte politice și geopolitice se află de multe ori în divergență și chiar în opoziție față de proiectul european și de interesele regionale ale Europei - așa cum este cazul, de pildă, cu Siria, Libia, Mediterana răsăriteană și, mai de curând, zona caspică, prin conflictul asupra enclavei Nagorno Karabah. Un succint inventar al dosarelor cu reverberație internațională în legătură cu care Europa și Turcia se află în dezacord este lămuritor în acest sens.

1. Problema cipriotă. La jumătatea lunii noiembrie, Recep Tayyip Erdogan propunea tăierea acestui nod gordian prin împărțirea insulei în două state și două popoare distincte, suverane și recunoscute de dreptul internațional. O asemenea „soluție cu două state” este vocal susținută după ce alegerile din 18 octombrie 2020 l-au propulsat în fruntea „Republicii Turce a Ciprului de Nord” pe naționalistul Ersin Tatar, un opozant acerb al ideii de reunificare a Ciprului. O nuanță și un context diplomatic care vin să adauge noi tensiuni în relațiile euro-turce, în condițiile în care Ciprul este din 2004 membru al Uniunii Europene. Între altele, Ankara refuză să pună în practică acordul încheiat la demararea negocierilor de aderare din 2005, care prevede o uniune vamală pe care Turcia nu o respectă în cazul grecilor ciprioti, în pofida avertismentelor de blocare a asistenței financiare de pre-aderare din partea Băncii Europene de Investiții. În reacție, în 2020 nave turcești de foraj și militare au pătruns ilegal în zona maritimă de exclusivitate economică a Ciprului, determinând o

nouă înfierbântare a raporturilor Turcia-Uniunea Europeană.

2. Chestiunea migrației. Este o criză generată, în principal, de războiul civil din Siria și de fenomenul terorismului jihadiast islamic, având drept consecință, între altele, un masiv exod de refugiați - dintre care cca. 4 milioane s-au stabilit pe teritoriul turc, cu o evidentă tendință de continuare a periplului migrator către continentul european. Față de această perspectivă și la insistențele Germaniei, la 18 martie 2016 Bruxelles-ul și Ankara au semnat un acord prin care Turcia se angaja să implementeze măsuri de evitare a fenomenului migraționism, iar Uniunea urma să acorde acestei țări o asistență financiară de circa 6 miliarde dolari. Din păcate, autoritățile turcești au folosit acordul drept instrument de presiune pentru suplimentarea repetată a finanțării europene, amenințând că, în caz de refuz, „cca. 3,6 milioane de migranți vor primi permisiunea de a-și continua periplul către spațiul european”. Un șantaj aspru denunțat și condamnat la Bruxelles. La 9 martie 2020 a avut loc un summit cu participarea președintelui Consiliului European, Charles Michel, a președintelui Comisiei Europene, Ursula von der Leyen și a președintelui Recep Tayyip Erdogan. Desfășurată la Bruxelles, reuniunea s-a încheiat cu un eșec și cu un nou blocaj al procesului de apropiere între Turcia și Uniunea Europeană.

3. Războiul civil sirian și criza din Libia. Adăugat la elementele menționate, dosarul războiului civil sirian s-a impus ca un factor suplimentar generator de fricțiuni între turci și europeni. Sub pretextul contracarării valului jihadist terorist și al „amenințării existențiale” a minoritarilor separatiști kurzi, Recep Tayyip Erdogan a profitat pentru a executa, în trei etape, o masivă intervenție militară, politică, socială, lingvistică și cutumiară în teritoriul nordic al Siriei, sfidând interesele - în definitiv la fel de mercantile - comunității europene. Operațiunile militare codificate, cu ipocrizie, „Scutul Eufratului”, „Ramura de măslin” și „Izvorul păcii” au fost nu numai operațiuni militare *in rem*, ci au creat, de facto, o turcizare socială, culturală, educațională, lingvistică a *vilayetului* „Siria de Nord”, sub privirile îngăduitoare ale Kremlinului și cu sfidarea flagrantă a doctrinei europenizate a soluționării crizei siriene pe cale diplomatică și fără nici un angajament militar semnificativ.

Un scenariu similar, nuanțat de specificitățile locale, a fost regizat de către Turcia în cazul războiului civil libian. În acest dosar, în care

comunitatea internațională a impus un embargo colectiv asupra livrărilor de material militar cu destinația Libia, europenii au constatat, condamnămnd și amenințând retoric Turcia cu sancțiuni internaționale, că regimul Erdogan a violat flagrant embargoul, furnizând material de război uneia dintre părțile beligerante în conflictul intern libian (forțele islamiste ale lui Fayez Sarraj) - ceea ce în forurile europene a fost receptat atât ca o sfidare la adresa comunității internaționale, cât și ca un amestec ilegal în treburile interne ale unui stat străin.

4. Expansiunea militaristă a Turciei. Fără nicio legătură cu declarațiile referitoare la aspirațiile sale unioniste europene, Recep Tayyip Erdogan și-a cristalizat și a trecut la implementarea independentistă a unei serii de măsuri de reconstrucție a valorilor neo-otomaniste, de ascensiune la statutul de mare putere la intersecția dintre continente. Este suficient, din acest punct de vedere, să fie privită harta diseminării geografice și geopolitice a puterii militare turce, aflată în flagrantă contradicție cu ideea de europenism și pacifism în soluționarea conflictelor.

În momentul de față, prezența militară independentă a Turciei acoperă nu mai puțin de unsprezece state regionale, africane și asiatice (pe lângă prezența militară turcească în acțiuni colective (ONU/ NATO la misiuni internaționale de menținere a păcii în Bosnia-Herțegovina, sudul Libanului, Afghanistan și în Bahrainul tulburat de conflictul confesional între sunniți și șiiți). Iată, sintetic, tabloul actual al prezenței militare turce în regiune și în zonele adiacente din Asia-Africa:

- Cipru, din 1974;
- Azerbaidjan, în coordonare cu Federația Rusă;
- Qatar, bază militară terestră, aero și navală (poate găzdui până la 3.000 de militari);
- Somalia, bază militară navală, aeriană și de forțe speciale;
- Libia, circa 3.000 soldați în vestul țării;
- Irak, între 11 și 15 baze și amplasamente militare;
- Siria, 12 puncte, posturi și amplasamente în districtele Idlib, Hama, Alep, și, pe zona de frontieră, în punctele Bab Al-Hawa, Jarabulus, Azaz și Afrin;
- Djibouti, o bază militară multirol;
- Niger, o bază militară și încă două în curs de amenajare;
- Afghanistan, între 900 și 1.500 oameni, sub drapelul NATO;

- Sudan, o bază mixtă la Marea Roșie.

5. Nagorno Karabah. După pacea „á la Pyrrus” instaurată în recentul război dintre Armenia și Azerbaidjan, comentariile mediatice se concentrează asupra măsurii în care intersecția intereselor Ankarei și Moscovei a ajuns la punctul în care Rusia și Turcia devin „stăpânii inelelor” în ceea ce privește culoarul caspic și decidenții de perspectivă în ceea ce privește această parte crucială a Asiei - legată nu numai de considerente geostrategice, ci și de rezervele energetice care curg sau ar urma să circule pe „centura și drumul chinezesc” al noii ordini. Dar acesta este un subiect prea multiform pentru a fi epuizat în câteva rânduri ale unui articol de presă.

Dincolo de fricțiunile mai mult sau mai puțin sezoniere, trebuie să se facă o referire la ceea ce înseamnă faimosul „aquis” comunitar pentru prezentul și post-prezentul relațiilor turco-europene.

Criteriul „aquis-ului comunitar” trebuie înțeles ca aptitudine, voință și capacitate a unui stat de a-și asuma, respecta și implementa obligațiile decurgând din aderarea la Uniunea Europeană, de a face dovada practică a potențialului de transpunere în fapte a normelor și politicilor care constituie corpul legislativ fundamental al Uniunii Europene.

În ceea ce privește Turcia și politicile sale proeuropene, această țară a balansat între acceptare și interpretare, așa cum rezultă din raportul pentru anul 2020 al Comisiei Europene. Acest „aquis” este un cod alcătuit din 35 de capitole - referitoare la negocierile de aderare cu Turcia. Până în 2016, doar 16 capitole fuseseră abordate în cadrul negocierilor bilaterale. După care, pauzele au prevalat asupra eforturilor. Ce argumente încurajatoare există pentru continuitate?

La 24 septembrie 2017, cancelarul Angela Merkel declara direct că „Turcia nu trebuie să devină un membru al Uniunii Europene”. Peste trei ani, la 19 noiembrie 2020, ministrul german al apărării, Annegret Kramp Karrenbauer, preocupată de „vulnerabilitatea” față de amenințările de securitate din ultimii ani la adresa Europei, se întreba, retoric: „Ce s-ar fi întâmplat dacă Turcia nu era membră a NATO?”, pentru a concluziona - îngrijorare sau îndemn pentru viitor? - cu aceste cuvinte: „Avem interese strategice cu Turcia, ca țară membră a NATO, dar aceasta nu reprezintă un obstacol pentru abordarea, împreună, a subiectelor dificile”. Subiecte dintre care nu lipsesc, cât privește Turcia, distanțarea progresivă de Uniunea Europeană, chestiunea statului de drept, stabilitatea politică și

democrația, libertățile omului, lunecarea tot mai vizibilă spre Rusia...

Lungul drum al Turciei către Europa (și invers) rămâne, încă, plin de obstacole și de serpentine.

NOTE:

- La 20 noiembrie, cancelarul german Angela Merkel a anunțat, pentru 10 decembrie, un summit al liderilor europeni, având ca obiectiv prioritar al ordinii de zi discutarea relațiilor bilaterale dintre Uniunea Europeană și Turcia, relații aflate, potrivit șefului diplomației europene Josep Borrell, „într-un stadiu de deteriorare avansată”. Între „punctul mort” și „punctul deteriorării avansate”, va găsi summitul de la sfârșitul anului un punct de convergență între contrarii?

- Premergător summitului din decembrie și pe fondul tensiunilor create de inspectarea forțată, de către o fregată din sistemul de respectare a embargoului asupra livrărilor militare către Libia, a unei nave comerciale turcești transportând ajutoare umanitare către coasta libiană, la 24 noiembrie, șeful diplomației de la Ankara, Mevlüt Çavuşoğlu, a prezentat parlamentului un raport asupra politicii externe a țării sale, în care a abordat și relațiile cu Uniunea Europeană. Afirmând interesul și dorința

Turciei de dinamizare a relațiilor cu comunitatea europeană, vorbitorul a apreciat că o aderare la Uniune a Turciei va însemna o „substanțială valoare adăugată” pentru relațiile bilaterale și a cerut preopinienților europeni să-și corecteze percepția deformată asupra politicii externe a Turciei, îndeosebi în ceea ce privește problema cipriotă. O aderare a Turciei - țară membră a NATO - va contribui, de asemenea, la consolidarea relațiilor transatlantice, a legăturilor dintre Uniune și Alianța Nord Atlantică, pe de o parte, și a relațiilor de securitate cu Statele Unite sub conducerea noii administrații de la Washington, a mai afirmat ministrul Çavuşoğlu.

După ce președintele Recep Tayyip Erdogan a efectuat o scurtă „vizită de lucru” în nordul insulei Cipru, acțiune catalogată la Bruxelles drept „provocatoare”, parlamentul european a adoptat (la 26 noiembrie) o rezoluție prin care invită statele membre ale Uniunii Europene să susțină adoptarea și aplicarea de sancțiuni împotriva Turciei, proiect care ar urma să fie discutat la summitul european din 10 decembrie. Un purtător de cuvânt al Ministerului turc de Externe a calificat recomandarea ca fiind „ruptă de realitate” și „dăunătoare” relațiilor între Turcia și comunitatea europeană.

MAREA NEAGRĂ

Alegerile prezidențiale din Republica Moldova: rușii nu au mai venit (de data aceasta)

Vladimir SOCOR

Întâlnirea dintre președinții Putin și Dodon din 2017.

Dodon tocmai a pierdut al doilea tur de scrutin al alegerilor prezidențiale din Republica Moldova (Sursa: Moldova.org)

Alegerile prezidențiale recente din Republica Moldova (primul tur de scrutin a avut loc la 1 noiembrie, iar al doilea la 15 noiembrie) au fost caracterizate de media internațională drept o competiție geopolitică între Occidentul democratic și Rusia lui Vladimir Putin. Dar de fapt, această ipoteză a fost dezavuată de toți actorii, atât interni cât și externi, în mesajele lor referitoare la cursa electorală abia încheiată. Evitarea competiției geopolitice, dacă nimic altceva, a fost abordarea lor de bază comună (vezi EDM, 28 octombrie, 17 noiembrie). Deși nu a fost recunoscută în mod declarativ pe durata campaniei, această abordare a devenit oficială, ca răspuns la rezultatul alegerilor.

Putin, care practic îl abandonase pe președintele în exercițiu, Igor Dodon, înaintea alegerilor (vezi mai jos), a fost unul dintre primii lideri internaționali care a felicitat-o pe Maia Sandu pentru victoria obținută: „Mă bazez pe mandatul dumneavoastră ca președinte ca să facem posibilă o dezvoltare constructivă a relațiilor dintre țările noastre” (kremlin.ru, 16 noiembrie). La rândul său, purtătorul de cuvânt de la Kremlin, Dmitri Peskov, i-a amintit președintelui ales că relațiile economice cu Rusia sunt în interesul Republicii Moldova (RIA Novosti, 16 noiembrie), făcând aluzie la dialogul

demarat pe timpul mandatului scurt de premier al Maiei Sandu din 2019. Acțiunile Kremlinului reprezintă cea mai recentă dovadă a faptului că l-a „repudiat” pe Dodon - și sunt cu atât mai usturătoare cu cât acesta din urmă contestă rezultatele alegerilor în instanțele de judecată moldovenești.

Președintele ales, Maia Sandu, a avut întâlniri individuale, de la egal la egal, cu ambasadorii Uniunii Europene, SUA, României și Rusiei în prima zi după alegeri. Rezumatele acestor întâlniri au fost convergente, punând accent pe nevoile dezvoltării interne a Republicii Moldova. Mai mulți de lideri occidentali au trimis felicitări, în timp ce președintele ucrainean Vladimir Zelenskiy a fost primul lider străin care a invitat-o pe Maia Sandu să facă o vizită în țara sa. Cu toate acestea, este posibil ca prima vizită a acesteia să fie la Bruxelles (Moldpres, Unimedia, 16 noiembrie).

În prima conferință de presă de după alegeri, Maia Sandu a anunțat o politică de „echilibru real” prin dialog cu Europa, Statele Unite, Rusia, precum și cu vecinii România și Ucraina, pornind de la „interesele cetățenilor Republicii Moldova” (adică dezvoltarea internă) (Unimedia, TASS, 16 noiembrie). „Echilibrul real” este destinat a fi o corecție a „mantrei” lui Dodon de „politică externă echilibrată”, care de fapt a fost unidirecțional rusofilă (vezi EDM, 13, 20 februarie) însă a fost în mod crud nerăsplătită de către Rusia în ultimul an de mandat al lui Dodon (vezi mai jos).

Între timp, Sandu a confirmat ambasadorului rus în Republica Moldova, Oleg Vasnețov, precum și mass-media rusești că se gândește ca, la un moment dat, să întreprindă o vizită la Moscova. O astfel de vizită a fost pregătită în toamna anului 2019, pe timpul scurtului mandat de premier al Maiei Sandu. Aceasta a afirmat că agenda sa ca președinte este neschimbată: redeschiderea pieței rusești pentru produsele agricole moldovenești, finalizarea aranjamentelor cu privire la statutul legal și pensiile angajaților moldoveni din Rusia și stabilirea unei „relații bazată pe respect reciproc”, la fel ca în cazul oricărei alte țări. „Bineînțeles că Transnistria reprezintă cea mai serioasă problemă. [...] Căutăm și vom continua să căutăm o soluție

politică” (TASS, RIA Novosti, BBC News – Russian Service, NewsMaker, 16, 17 noiembrie).

Într-adevăr, Rusia lui Putin „se amestecă în alegeri externe” și „își extinde influența negativă”; însă nu procedează astfel tot timpul și în aceeași măsură împotriva tuturor țărilor. Are priorități diferite în momente diferite, iar Republica Moldova nu s-a aflat în fruntea listei în ultimii ani. După alegerea rusofilului Dodon ca președinte, Moscova a trecut de la o îmbrășișare simbolică a lui Dodon la neglijare inofensivă, apoi la ignorare, ca spre final să îl abandoneze complet.

Pe durata alegerilor prezidențiale care tocmai s-au încheiat (la fel ca și în 2019), Rusia nu a răspuns solicitărilor repetate ale lui Dodon de a primi în Republica Moldova vizita lui Putin și vizita Patriarhului Kirill, de a organiza un forum rusesc de afaceri și investiții la Chișinău, de a împrumuta Republica Moldova cu 200 de milioane de euro (237 milioane de dolari, o primă tranșă a unui împrumut în valoare de 500 de milioane de euro/593 de milioane de dolari). În urmă cu câteva luni, Moscova a încetat chiar să îl mai primească pe Dodon pentru întâlniri bilaterale cu Putin. Kremlinul nu a întreprins niciun demers de mobilizare a lucrătorilor moldoveni din Rusia ca să meargă să voteze pentru Dodon, iar Moscova nu a mai îndemnat Tiraspolul să mobilizeze electoratul transnistrean să voteze pentru președintele în exercițiu (doar 31.000 de persoane au trecut granița ca să voteze, mai puțini decât cei 37.000 pe care fostul demnitar Vladimir Plahotniuc i-a obținut de la Tiraspol, în 2019, pentru a sprijini Partidul Socialist al lui Dodon). De asemenea, Kremlinul nu a susținut campania de realegere a lui Dodon în media rusească. Singurul lucru pe care l-a făcut Moscova de data aceasta a fost să ofere 20.000 de tone de motorină pentru fermierii moldoveni și cinci utilaje pentru dezăpezire, pentru primăria socialistă a Chișinăului (vezi EDM, 28 octombrie).

Maia Sandu și echipa sa sunt în totalitate pro-occidentali conform actualei definiții a acestui concept, adică adoptă modele și standarde de guvernare, administrație publică, educație și emancipare culturală occidentale, cu îndrumare și cu asistență economică din partea Uniunii Europene condiționată de eficiența Republicii Moldova. Nu există o dimensiune „geopolitică” per se a afinității occidentale a Republicii Moldova. Însă implicit și în ultimă instanță, aceasta se rezumă la aducerea Europei în Republica Moldova și menținerea la distanță a influenței negative a Rusiei. Cu toate acestea, o parte semnificativă a electoratului moldovean nu este pregătită să înțeleagă a doua

parte - referitoare la Rusia - a acestei ecuații și este chiar mai puțin pregătită să „geopolitizeze” orientarea aleasă de țara lor. Situația Republicii Moldova este foarte diferită de cea a Ucrainei sau a Georgiei în această privință. Dorința de a se „îndepărta” de Rusia, de a renunța la poziția de neutralitate, de a adera la Organizația Atlanticului de Nord (NATO), sau măcar de a înfrunța Rusia cu privire la actualul conflict „înghețat” din Transnistria se întâlnește doar la o minoritate politică din Republica Moldova.

De aceea, campania prezidențială a Maiei Sandu (ca și campaniile sale anterioare) nu a abordat teme de natură „geopolitică” și de identitate națională. Ea și echipa ei politică nu au vorbit despre alegerea Occidentului în detrimentul Rusiei sau despre „integrarea” în UE a R. Moldova, darămite NATO; nici nu au abordat problematica transnistreană și nici nu au criticat Rusia în vreun fel. Campania lui Sandu nu a pus problema opoziției dintre identitățile moldovenească și românească și să nu mai vorbim despre unificarea prezumtivă a celor două țări. În fine, a evitat aducerea în discuție a unor probleme spinoase din memoria istorică a Republicii Moldova - denaturate până astăzi de moștenirile rusească și sovietică.

În locul unei astfel de „geopolitici”, campania Maiei Sandu s-a axat pe combaterea corupției, epurarea sistemelor de justiție și siguranță națională și a promis să aducă (dacă urma să fie aleasă) fonduri occidentale pentru reforma sistemelor educațional și medical. În pofida reputației lui Sandu de adept al liberalismului economic, șapte din cele zece puncte ale programului ei electoral fac referire la măsuri de protecție socială. Fapt deloc surprinzător, având în vedere economia precară a Republicii Moldova. Chiar și înainte de apariția epidemiei de coronavirus, guvernul Sandu adoptase, în 2019, un buget orientat pe protecția socială.

NB: Articolul a fost publicat pentru prima dată în limba engleză în Eurasia Daily Monitor, Ediția 17, Nr. 164.

BALCANII DE VEST

„Happy-end” pentru odiseea formării Guvernului Serbiei

Alexandru PETRESCU

Victoria clară a coaliției conduse de președintele Serbiei, Aleksandar Vučić, la alegerile parlamentare din această țară, de la 21 iunie 2020, prevestea formarea rapidă și fără probleme a noului guvern, dar abia la patru luni de la alegeri a devenit mai clar cine va face parte din acesta.

Deși a fost reluat „dialogul” dintre Belgrad și Priština cu medierea UE și a demarat „normalizarea economică” sub oblăduirea Washingtonului, situația este încă foarte departe de un compromis și ultimele evoluții nu garantează că va fi identificată (rapid) o soluție sustenabilă și aplicabilă.

Continuarea procesului de integrare europeană și discuțiile cu Priština, alături de menținerea parteneriatelor speciale cu SUA, Rusia și China, îmbunătățirea relațiilor cu unele state vecine și gestionarea crizei migrației ilegale și a efectelor epidemiei de COVID-19 vor rămâne principalele provocări și pentru noul guvern sârb condus de Ana Brnabić.

Victorie clară a Partidului Progresist Sârb în alegerile din vară

Lista electorală condusă de președintele Serbiei, Aleksandar Vučić, și partidul acestuia, Partidul Progresist Sârb (SNS), sunt câștigătorii indubitabili atât al alegerilor pentru parlamentul republican sârb (cu 188 din totalul de 250 de mandate de deputat), cât și al alegerilor pentru Parlamentul Provinciei Autonome Vojvodina și pentru cele mai multe consilii locale din Serbia Centrală și Vojvodina.¹

”Cabinetul Brnabić 1”

<http://rs.n1info.com/Vesti/a279654/Biografija-Ane-Brnabic-i-ministara.html>

Cele 250 de mandate din Parlamentul Serbiei au fost repartizate astfel:

- lista „Aleksandar Vučić - Pentru copiii noștri”, 188 de mandate;

- lista „Ivica Dačić - Partidul Socialist din Serbia (SPS), Serbia Unită (JS) - Dragan Marković Palma”, 32 de mandate;

- lista „Aleksandar Šapić - Victorie pentru Serbia”, 11 mandate;²

- lista „Vajdasági Magyar Szövetség - Pásztor István - Uniunea Maghiarilor din Vojvodina - Pásztor István”, 9 mandate;

- lista „Academician Muamer Zukorlić - Doar Înainte - Partidul Justiției și Reconcilierii (SPP) - Partidul Democrat al Macedonenilor (DPM)”, 4 mandate;

- lista „Alternativa Democratică Albaneză - Valea Unită - Alternativa Demokratike Shqiptare - Lugina e Bashkuar”, 3 mandate;

- lista „Partidul Acțiunii Democrate din Sandžak - dr Sulejman Ugljanin”, 3 mandate.

Mass-media sârbă și din regiune a evidențiat că adevăratul câștigător al alegerilor este președintele Serbiei, A.Vučić, care este, totodată, președinte al Partidului Progresist Sârb (SNS), principala forță politică a coaliției care a candidat pe lista „Aleksandar Vučić - Pentru copiii noștri”. Astfel, în opinia analiștilor, campania electorală l-a promovat pe A.Vučić mai mult decât SNS sau lista electorală a SNS.

Incertitudini și emoții politice prelungite

După alegeri, o parte a societății civile a cerut partenerilor europeni ai Serbiei să intervină pentru anularea rezultatelor alegerilor (la toate nivelurile) și impunerea unui guvern de tranziție, „de uniune națională”; acest guvern ar urma să pregătească alte alegeri, care să se desfășoare în condiții corecte și democratice.

Paradoxal, victoria zdrobitoare la alegeri i-a adus președintelui A.Vučić o serie de probleme, între care lipsa unei opoziții credibile în parlament și hotărârea privind împărțirea sau nu a responsabilității politice pentru o serie de decizii dificile care vor trebui luate în perioada următoare (în negocierile cu Priština, gestionarea epidemiei de COVID-19, inclusiv a efectelor social-economice ale acesteia, continuarea integrării europene fără a periclita relațiile cu Rusia sau China ș.a.).

O ușurare pentru președintele sârb și al celui mai important partid politic din Serbia a fost că UE l-a văzut în continuare drept principal partener de dialog, deși era evident că s-au înregistrat întârzieri într-o serie de domenii, față de angajamentele asumate în procesul de reforme pentru integrarea în Uniune (o parte a societății civile acuză chiar „derapaje grave” de la normele democratice). Din rațiuni electorale, președintele A.Vučić a fost reconfirmat ca interlocutor credibil și pentru Casa Albă.

Pe acest fond, președintele A.Vučić a elaborat o agendă complexă, care a pus în prim plan atingerea unor obiective de politică externă, în detrimentul formării rapide a noului guvern. Concomitent, s-a acționat pentru a nu scăpa de sub control epidemia de COVID-19 și nici problema migrației ilegale.

A.Vučić-D.Trump la Casa Albă, 04.09.2020
<https://www.predsednik.rs/pres-centar/vesti/sporazum-o-normalizaciji-ekonomskih-odnosa-potpisan-u-vasingtonu>

Cu poziția internă consolidată în urma alegerilor pentru două parlamente și consiliile locale și după consultări cu Moscova, președintele A.Vučić a acceptat medierea Washingtonului pentru „normalizarea economică” cu Priștina (la 03-04.09.2020, la Casa Albă) dar a fost, totodată, suficient de ferm în a le spune partenerilor americani că nu va recunoaște independența Kosovo în schimbul planului american ambițios de investiții.

Mesajul Belgradului a fost similar și la întâlnirea la nivel înalt cu premierul Kosovo, Avdullah Hoti, de la Bruxelles, cu medierea UE (07.09.2020). Mai mult, la această întâlnire i s-a smuls Priștinei angajamentul de a implementa toate acordurile, inclusiv pe cel de înființare a Asociației Municipalităților Sârbe din Kosovo (ZSO).

Se pare că acordurile de la Casa Albă au iritat oarecum Moscova, fiind de notorietate reacția emoțională a purtătoarei de cuvânt a ministerului rus de externe, Maria Zaharova (care a comparat o

întâlnire a lui A.Vučić cu președintele Donald Trump cu un interogatoriu al lui Sharon Stone din filmul „Instinct primar”).

Pentru a nu risca îndepărtarea Belgradului de Moscova, atât Kremlinul cât și ministrul de externe rus s-au grăbit să ceară iertare și să reconfirme parteneriatul strategic sârbo-rus. Președintele sârb a avut chiar o discuție consistentă la telefon cu omologul rus, Vladimir Putin, la 10 septembrie.

Chiar și după aceste succese în plan extern, președintele A.Vučić nu s-a grăbit să taie „nodul gordian” privind noua coaliție de guvernare.

S-a ajuns ca analiștii politici să liciteze din ce în ce mai mult, atât privind viitoarea formulă de guvernare, cât și rațiunile din care președintele țării tergiversează comunicarea „soluției”.

Variantele noii coaliții de guvernământ erau destul de largi, plecând de la premisa că lista condusă de SNS poate forma singură guvernul.

Potrivit analiștilor, variantele erau:

- formarea guvernului doar de către lista condusă de SNS (improbabil);
- formarea guvernului de către lista SNS cu minoritățile (posibil, dar puțin probabil);
- formarea guvernului de către SNS cu SPS sau cu SPAS (posibil);
- formarea guvernului de către SNS, cu SPS, SPAS și unele minorități, ceea ce s-ar putea numi un guvern „de uniune națională” (posibil).

Incertitudinea a fost întreținută de comportamentul președintelui A.Vučić, care a discutat în mai multe rânduri cu toți potențialii parteneri de guvernare.

La un moment dat, în luna octombrie, situația s-a mai clarificat și a devenit clar că unele minorități etnice (albaneză, bosniacă) nu vor face parte din coaliția de guvernământ.

Un nou indiciu l-a reprezentat anunțul președintelui A.Vučić (20 octombrie) că noul guvern va avea un mandat limitat (aprilie 2022). Pe acest fond, analiștii au conchis că noul cabinet va fi unul „de uniune națională” (excluzând, însă, participarea minorităților albaneză și bosniacă).

Jumătatea lui octombrie, prefață la deznodământ

Luna octombrie a adus primele clarificări în ghemul de ițe privind coaliția de guvernământ și soluțiile concrete privind posturile de ministru.

Debutul l-a reprezentat desemnarea la începutului lui octombrie a premierului în funcție (în mandat tehnic), A.Brabić, pentru formarea noului cabinet. Odată cu desemnarea, președintele a avut și două rugăminti speciale pentru viitorul premier - înființarea a două ministere noi (pentru drepturile omului și minorităților și egalitatea de gen și,

respectiv, pentru grija față de familie și demografie) și creșterea numărului de femei-ministru, ambele acceptate cu brațele deschise de către premierul

Premierul A.Brabić și președintele A.Vučić
<https://m.cdm.me/svijet/region/vucic-i-brnabic-oborili-rekord-najduze-formiranje-vlade-u-posljednjih-20-godina/>

desemnat.

Un indiciu hotărâtor, dar nu și suficient pentru întregul tablou, l-a reprezentat alegerea președintelui SPS, Ivica Dačić, în funcția de președinte al Parlamentului R.Serbia, la 22 octombrie. Aceasta demonstra clar că SPS va fi parte a noii majorități parlamentare, respectiv a coaliției de guvernământ.

La 23 octombrie a fost înaintat în parlamentul republican sârb proiectul de lege privind ministerele noului guvern, iar la 24 octombrie deputații au început dezbaterile proiectului, acesta fiind aprobat la 26 octombrie. În afară de cele două ministere menționate anterior (a căror constituire a fost cerută de către președintele țării și al SNS), se mai înființează și un minister pentru grija față de sat. Față de cei 21 de miniștri,³ a mai fost propus un ministru fără portofoliu (din partea SPS).

Tensiunea politică a fost menținută până la 25 octombrie, când a avut loc cea de-a treia ședință a conducerii SNS din luna octombrie, care a validat propunerile SNS pentru posturile de ministru și numărul de ministere cedate partenerilor din noua coaliție de guvernare.

Concluzii și aprecieri

Președintele Serbiei și al SNS, A.Vučić, rămâne cel mai important om politic din Serbia, care are capacitatea de a influența decisiv parcursul european al țării și ritmul reformelor interne. Această situație de datorează în mare parte faptului că nu a renunțat la conducerea SNS, deși prin aceasta și-a atras critica unei mari părți a societății civile. Păstrarea funcției de președinte al SNS i-a permis controlul „aripilor” din interiorul partidului, știut fiind faptul că avem de-a face cu un partid eterogen (de la membri și simpatizanți care susțin integrarea europeană și reformele, până la membri și

simpatizanți care ar dori consolidarea relațiilor cu Rusia până la formarea unei uniuni, în loc de integrarea în UE). Aprecieri că și această situație îl face pe președintele A.Vučić un interlocutor agreat atât de UE, cât și de Casa Albă.

Noul guvern sârb, condus (tot) de către premierul A.Brabić, va fi unul „de continuitate”. Așa cum reiese și din elementele propuse de SNS pentru programul de guvernare, obiectivele principale vor rămâne integrarea țării în UE, prezervarea integrității teritoriale și suveranității, protecția drepturilor etnicilor sârbi din provincia Kosovo și Metohija, menținerea neutralității militare și a parteneriatelor strategice cu SUA, Rusia și China (ceea ce implică, automat, independența Serbiei în adoptarea deciziilor politice!), alături de continuarea reformelor, cu accent pe digitalizarea societății, dezvoltarea economică și reducerea șomajului, toate acestea pe fondul combaterii epidemiei de SARS-CoV-2.

Noul cabinet va avea 21 de ministere. Ce-i drept, două dintre acestea se înființează, în realitate, prin transformarea a două oficii (agenții la nivel republican) și cu preluarea portofoliilor și a personalului acestora, plus a altor structuri din alte ministere care răspundeau de domeniile respective.

Analizând noile ministere, rezultă că Serbia va pune accent în continuare pe integrarea europeană. De cealaltă parte, nu s-a dorit evidențierea confruntării cu partenerii occidentali privind „dosarul Kosovo”: Oficiul pentru Kosovo și Metohija nu s-a transformat în minister.

Analizii scenei politice sârbe trag o serie de concluzii și din propunerile pentru posturile de ministru.

SNS a cedat puține ministere partenerilor de coaliție (doar două, plus un ministru fără portofoliu!), astfel că este clar că va fi promovată în toate domeniile politica SNS.

Anunțul privind limitarea activității cabinetului până în luna aprilie 2022 poate fi interpretat în mai multe planuri. Pe de-o parte, liderul SNS dorește mobilizarea miniștrilor și ca aceștia să lucreze cât mai eficient, știind că vor fi controlați rapid privind atingerea sau nu a obiectivelor stabilite. Aceasta impune și o emulație în interiorul SNS, pentru ocuparea unui post de ministru. Nu în ultimul rând, poate fi un avertisment și pentru liderii SNS din teritoriu, privind monitorizarea mai atentă a activității acestora (mai ales în cazul primarilor și președinților de consilii municipale/orășenești).

O altă motivație a limitării mandatului cabinetului ar putea fi că atunci se vor desfășura și alegerile prezidențiale și pentru Primăria Generală a Orașului Belgrad și s-ar dori un nou „trinom”, președinte-

guvern-Belgrad.

Cârcotașii susțin că limitarea mandatului guvernului ar putea fi și o pârghie pentru verificarea loialității miniștrilor față de politica partidului și față de liderul acestuia.

În sprijinul acestei teorii, unii analiști aduc atât menținerea unor „nume vechi” în noul guvern, cât și

A.Vulin, N.Stefanović, A.Vučić
<https://www.alo.rs/vesti/politika/intervju-aleksandar-vulin-ministar-odbrane-u-vladi-srbije-o-napadima-na-vucica-i-njegove-najblize-saradnike/266026/vest>

„rotirea” pe posturi a unora dintre vechii miniștri.

Între „piesele grele” care au ocupat (vor ocupa) un post de ministru în noul guvern merită menționați: Nebojša Stefanović (ministru de interne în cabinetul anterior), Zorana Mihajlović (ministru al construcțiilor, transporturilor și infrastructurii în cabinetul anterior), Siniša Mali (ministru de finanțe în cabinetul anterior), Aleksandar Vulin (ministru al apărării în cabinetul anterior).

Dacă S.Mali își păstrează nu doar funcția de ministru, ci și portofoliul, foștii miniștri de la interne, apărare și construcții primesc alt portofoliu în responsabilitate: N.Stefanović devine ministru al apărării, A.Vulin preia ministerul de interne, iar Z.Mihajlović va fi responsabilă pentru minerit și energie.

Analiștii și o parte a societății civile privesc cu deosebit interes „rotirea” miniștrilor de la apărare și interne. Amândoi miniștri au fost apreciați de SNS pentru rezultatele din domeniile lor de activitate, astfel că păstrarea lor în noul guvern nu este o surpriză. Potrivit unora, „rotirea” se datorează faptului că președintele A.Vučić a dorit să îl aibă „mai aproape” pe A.Vulin, care s-a dovedit un „soldat loial perfect”. În sprijinul acestei aprecieri pot fi aduse luările de poziție ale lui A.Vulin la toate atacurile la adresa președintelui țării, fie că veneau de afară, fie din interiorul țării. Mai mult, unii analiști sunt convinși că A.Vulin era „dispozitivul”

președintelui pentru testarea reacției opiniei publice (interne și externe) la o serie de propuneri sau evoluții. Această rotire creează condiții pentru deblocarea colaborării militare a Serbiei cu unele state vecine (BiH, Croația, Muntenegru), știut fiind că actualul ministru, A.Vulin, era considerat persoană indezirabilă în Croația, iar vizitele acestuia în BiH sau în Muntenegru nu erau privite cu ochi buni.

Merită subliniat și faptul că Bratislav Gašić își va păstra postul de director al Agenției de Securitate și Informații a R.Serbia (BIA), acesta fiind considerat, de asemenea, un colaborator apropiat al președintelui țării.

Tot în sprijinul aprecierii că va fi un guvern „de continuitate”, analiștii aduc și argumentul că, practic, și vechiul cabinet condus de A.Brnabić ar fi fost condus tot de către A.Vučić, fie în calitate de președinte al țării, fie în calitate de președinte al SNS, partidul majoritar din coaliția de guvernământ.⁴

La rândul său, noul premier aduce o serie de probleme în noua guvernare, unele legate de propria persoană, iar altele legate de scandaluri în care sunt implicați miniștri din „primul cabinet Brnabić” și care ocupă o funcție de ministru în noul cabinet.

Între aceste probleme pot fi menționate:

- premierul este acuzat că poziția ocupată l-a favorizat pe fratele său, Igor Brnabić, să obțină contracte pentru compania deținută, „Asseco SEE”. Premierul a negat constant acuzațiile;

- societatea civilă nu este mulțumită de modul de soluționare a cazului mătușii din Canada a (soției) ministrului A.Vulin, care i-ar fi împrumutat acestuia 200.000 de euro să achiziționeze o locuință într-o zonă centrală din Belgrad;

- „dosarul Krušik” este departe de un epilog în justiție: un angajat al holdingului de stat, care produce armament și muniții, a fost inculpat pentru divulgare de secrete de serviciu, după ce a transmis presei informații din care rezulta că anumite firme private au un tratament privilegiat (prețuri mai mici) la produse ale holdingului. Între aceste firme se numără una care ar fi fost reprezentată de către tatăl ministrului sârb de interne (Branko Stefanović).

Este improbabil să fie surprize la votul din 28 octombrie asupra noului program de guvernare și componentei noului guvern republican sârb, astfel că este de așteptat ca plenul Parlamentului Serbiei să aprobe hotărârile SNS și propunerile premierului desemnat.

Viitorul guvern se va confrunta cu o serie de dificultăți în implementarea principalelor obiective ale guvernării.

În pofida dificultăților și provocărilor, este de

așteptat ca Belgradul să nu abandoneze dialogul cu Priština și să insiste pe respectarea de către Priština a obligațiilor deja asumate, cu accent pe înființarea ZSO cu competențe executive, legislative și de reprezentare. Pozițiile Prištinei vor fi contracarate cu propunerea de modificare/amendare a Constituției Kosovo, astfel încât aceasta să fie adaptată la prevederile și acordurile încheiate în baza „Acordului de la Bruxelles” (din aprilie 2013) și nu invers, cum dorește Priština, susținută de o serie de parteneri occidentali puternici.

O prioritate a noului cabinet va fi și menținerea relațiilor speciale și paralele cu republica Srpska din BiH, simultan cu garantarea suveranității și integrității teritoriale a BiH. Pe acest fond, cele mai strânse legături vor fi (tot cu) Alianța Social-Democraților Independenți (SNSD) și cu conducerea acesteia (Milorad Dodik, reprezentantul sârb în Președinția BiH, și președinta R.Srpska). Este de așteptat, în acest context, și cultivarea parteneriatului cu cel mai important partid al croaților din BiH (Uniunea Democrată Croată din BiH/ HDZ BiH) și cu liderul acesteia, Dragan Čović, pentru a „contracara” dorințele de centralizare a statului BiH de către comunitatea și elita politică bosniacă. Nu este probabil, însă, ca Serbia să susțină secesiunea R.Srpska.

Noua guvernare va avea ca obiectiv și „repararea” relațiilor cu Podgorica, puternic afectate de guvernarea condusă de Partidul Democrat al Socialiștilor (DPS). Plecarea probabilă de la guvernare a DPS creează condiții pentru punerea relațiilor dintre Belgrad și Podgorica pe o bază nouă. Totuși, este bine ca ambele părți să dea dovadă de diplomatie și tact, pentru a nu irosi șansele de reconciliere atât între cele două state, cât și între sârbi și muntenegreni.

Noul cabinet va continua să promoveze politica de neutralitate militară și de „parteneriat” cu SUA, Rusia și China, simultan cu procesul de integrare în UE. Este de așteptat să continue și achizițiile de sisteme de armament și tehnică militară, dar nu în același ritm (intens) ca în perioada 2013-2020.

Întâmplarea face ca exact în ziua în care va fi validat noul guvern (28 octombrie) să ajungă la Belgrad, într-o vizită de două zile, ministrul rus de externe Serghei Lavrov. Din datele disponibile, acesta se va întâlni cu conducerea sârbă de stat și, probabil, cu patriarhul Bisericii Ortodoxe Sârbe, Irinej (Gavrilović). Este de așteptat ca demnitarul rus să fie primit și de către noul premier sau noul premier să fie prezent la întâlnirea ministrului rus cu președintele sârb.

Probabil că, după expirarea moratorului de șase luni (început în septembrie a.c.), Serbia va relua

colaborarea militară cu principalii parteneri externi - NATO și statele membre ale Alianței, ca și cu Rusia și Organizația Tratatului de securitate Colectivă (OTSC). În acest plan apare o nouă „provocare”, demararea procedurii pentru înființarea la Belgrad a unei reprezentanțe tehnico-militare a Rusiei, care să coordoneze mai eficient proiectele comune.

În domeniul tehnico-militar, este de așteptat să continue modernizarea avioanelor de vânătoare MiG -29 cu partea rusă și a achizițiile de drone (din China sau Turcia), ca și noi investiții în holdingul Industria de Apărare a Serbiei (OIS) și proiecte viabile, atât pentru înzestrarea armatei sârbe, cât și pentru export. Indiferent de motivele unei eventuale limitări a mandatului noului guvern, implementarea acestei decizii oferă opoziției sârbe o șansă la eventuale alegeri parlamentare anticipate.

Până atunci guvernării se vor fi confruntat cu multiple provocări, „dosarul Kosovo” și gestionarea efectelor economico-sociale ale pandemiei de COVID-19 fiind doar vârful aisbergului, și nu este exclus să apară și o anume „oboseală politică”. Dar, pentru a-și fructifica eventuala șansă, opoziția trebuie să facă la rândul său compromisuri și să nu mai fie atât de divizată.

În ultimă instanță, este important că și noul parlament și guvern vor păstra opțiunea strategică de integrare în UE, iar în soluționarea problemelor în dispută cu vecinii este de așteptat să se aleagă în continuare calea dialogului.

Note de subsol

1. Trebuie subliniat că nu s-au desfășurat alegeri pentru consiliile locale și primării din Kosovo și Metohija. Aceste alegeri se desfășoară în conformitate cu legislația „Republicii Kosovo”.
2. Bazată pe Alianța Patriotică Sârbă, SPAS.
3. Ministerul Finanțelor, Ministerul Economiei, Ministerul Agriculturii, Silviculturii și Industriei Apelor, Ministerul Protecției Mediului Înconjurător, Ministerul Construcțiilor, Transporturilor și Infrastructurii, Ministerul Mineritului și Energiei, Ministerul Comerțului, Turismului și Telecomunicațiilor, Ministerul Justiției, Ministerul Administrației de Stat și Administrației Locale, Ministerul pentru Drepturile Omului și Dialog Social, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul pentru Integrarea Europeană, Ministerul Educației, Științei și Dezvoltării Tehnologice, Ministerul Sănătății, Ministerul Muncii, Ocupării Forței de Muncă, Probleme ale Veteranilor și Sociale, 3. Ministerul pentru Grijă față de Familie și Demografie, Ministerul Tineretului și Sportului, Ministerul Culturii și Informării, Ministerul pentru Grijă față de Sat.
4. De altfel, după preluarea mandatului de premier (vara lui 2017), A.Brabić a fost botezată de o parte a presei ca „premierul ficus” sau „premierul de decor”. Faptul că în octombrie 2019 A.Brabić a devenit membru al SNS doar a întărit convingerea unei părți a societății civile din Serbia că premierul nu mai are independență politică, ci se „integrează” în SNS.

ZONE DE CRIZĂ ȘI CONFLICT

Nagorno Karabah : între Rusia, Turcia ... și ceilalți

Ambasador profesor Dumitru CHICAN

În dimineața zilei de 27 septembrie 2020, locuitorii enclavei Nagorno Karabah (Pădurea Neagă din Munte) au fost treziți de explozii și tiruri de arme automate de-a lungul întregii linii de demarcație a acestei provincii revendicată, cu aceeași acribie, de Azerbaidjanul musulman și de Armenia ortodoxă. La acel moment, nici ei și nici mass-media locală, regională și internațională nu au intrat într-o stare de alertă deosebită: era vorba, la urma urmei, de o nouă răbufnire trecătoare a unuia dintre cele mai inflamabile focare de conflict din această regiune caucaziană. Alte zeci de asemenea secvențe pasagere de violență mai avuseseră loc înainte și trecuseră cu rapiditate prin întoarcerea beligeranților la litera și spiritul acordului de armistițiu semnat între Baku și Erevan în 1994.

Pe fondul acuzațiilor reciproce de agresiune (fără a se stabili cine a inițiat noul episod al conflictului teritorial) și după două săptămâni de atacuri și contraatacuri soldate cu severe pierderi de vieți omenești (militari și civili), ministrul de externe rus Sergei Lavrov anunța (la 10 octombrie, la Moscova), *urbi et orbi*, că reprezentanții azeri și armeni au convenit asupra unei încetări temporare a focului, în scopuri umanitare (schimb de prizonieri, recuperarea morților și răniților, afluirea de ajutoare alimentare și medicale pentru populație). Un armistițiu violat (nu se știe de cine!?) după numai câteva ore.

Iar peste alte patru zile, Federația Rusă a anunțat punerea în aplicare a unei navete rusești de mediere și bune oficii între armeni și azeri. A fost, practic, momentul care a marcat trezirea interesului extern pentru ceea ce se petrece în „Pădurea Neagră” din munții azero-armeni; iar unii actori au folosit ocazia pentru a lansa tiruri de declarații sau a face din acest conflict reaprins un nou eșichier pe care să-și joace propriile proiecte regionale și interese politice și geopolitice.

Un succint background

Regiunea autonomă Nagorno Karabah, cu o suprafață de 4400 km² și o populație estimată în 2013 la 146773 locuitori, din care 95% sunt de etnie armeană și confesiune creștin ortodoxă, a fost înființată - în Azerbaidjan, în 1920 - de către guvernul bolșevic sovietic. Această anomalie

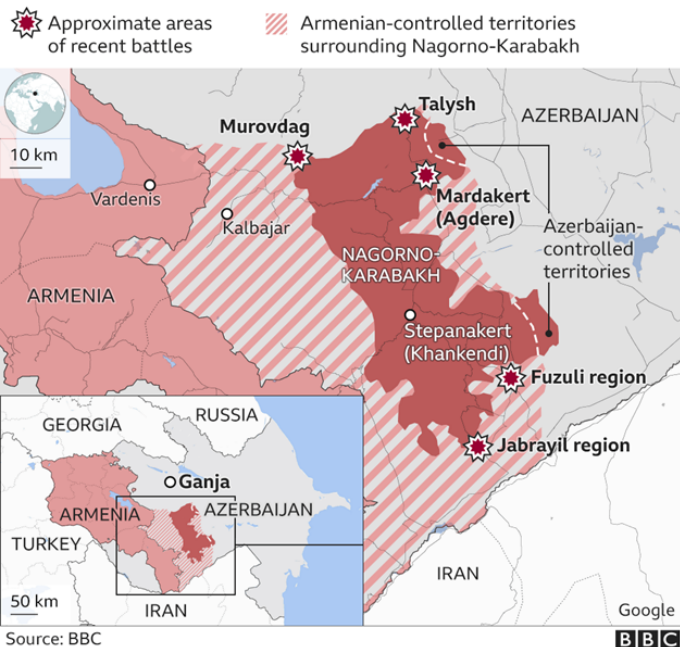
teritorială a fost amplificată prin stabilirea, în sud-estul Azerbaidjanului, unui pînten teritorial al Armeniei care, orientat de la nord-vest la sud-est, creează o enclavă azeră ruptă de teritoriul azer și mărginită, la vest și la sud, de Iran. Fărămișarea teritorială și configurația etnică și confesională au fost principalele două cauze care au făcut ca, pe aproape toată perioada de existență a fostei Uniuni Sovietice, enclava Nagorno Karabah să cunoască un lung șir de ostilități și conflicte armate.

În anul 1988 instituția legislativă a provinciei a emis o decizie în baza căreia, deși situată pe teritoriul Azerbaidjanului, provincia a fost trecută sub legislația și în suveranitatea Armeniei, însă tensiunile au persistat chiar și în pofida demersurilor de mediere întreprinse de Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) prin așa-numitul „Grup de la Minsk” la care au participat Statele Unite, Franța și Rusia. Deși a reușit să determine aplicarea mai multor acorduri de non-beligeranță și armistițiu, Grupul a eșuat în elaborarea și implementarea unei soluții durabile pentru disputele teritoriale asupra regiunii Nagorno Karabah.

Abia în octombrie 2017, sub auspiciile Grupului de la Minsk, președinții Armeniei și Azerbaidjanului au acceptat o serie de întâlniri și negocieri desfășurate la Geneva. Iar asta în condițiile în care forțele armate ale Azerbaidjanului și cele ale etnicilor armeni au rămas în permanență pe poziții foarte apropiate, fiecare dintre beligeranți urmărind propriile sale strategii și interese, generate de considerente interne și regionale. Riscul reactivării militare a frontului s-a menținut la cote ridicate, împiedicând o soluționare pozitivă a contenciosului, inclusiv la nivelul cel mai înalt. Ori, menținerea unei asemenea situații ar putea să degenereze, repetitiv, în confruntări armate și într-un război de amploare cu consecințe imprevizibile pentru securitatea întregii regiuni sud-caucaziene, dar și pentru exporturile de petrol și gaze naturale către Asia Centrală și Europa. În plus, starea conflictuală facilitează ingerințele străine, așa cum se întâmplă, deja - cazul episodului conflictual din toamna acestui an, unde se înregistrează intervenții externe mai mult sau mai puțin declarate, îndeosebi din partea Turciei, sprijinitoare a „fraților” de credință din Azerbaidjan

și Federației Ruse, susținătoare a coreligionarilor ortodocși din Armenia, dar și a Iranului (a cărei demografie include o consistentă minoritate azeră care ar putea să contribuie la escaladarea crizei și la o nedorită tensionare și expansiune pe plan intern și regional).

Conflict in Nagorno-Karabakh

Sursa: AFP

Suhoi 25, afirmație pe care partea turcă a dezmințit-o.

Rolul Federației Ruse

Implicarea Federației Ruse în conflictul din Nagorno Karabakh este pe cât de diversificată, pe atât de opacă și controversată. Atât în contextul relațiilor bilaterale, cât și în cadrul Organizației Tratatului de Securitate Colectivă, Moscova susține partea armeană - îi acordă garanții politice de securitate, însă fără a se angrena în operații de luptă în enclava Nagorno Karabakh, teritoriu recunoscut pe plan internațional ca aparținând de suveranitatea azeră. Deși, în ultimii ani, relațiile ruso-armene nu au fost dintre cele mai armonioase - situație care s-a datorat mai ales discordanțelor dintre abordările Moscovei și cele ale premierului Armeniei, Nikol Pashinyan, care se resimt și astăzi, Vladimir Putin menține neutralitatea în conflictul din Nagorno Karabakh. Pe de altă parte, guvernul de la Erevan pare a dori să-și mențină libertatea de opțiune și decizie în ceea ce privește limita până la care poate avansa în asigurarea unor avantaje cât mai consistente în urma acestui conflict.

Se apreciază, însă, că în situația în care războiul va căpăta durabilitate în timp și amploare în plan geografic, coroborat cu o amplificare a implicării militare a Turciei, amenințând astfel stabilitatea în zonele adiacente considerate drept arie de influență a Federației Ruse, neutralitatea Moscovei va fi revizuită. Rusia se va angaja mai dinamic, în funcție de dimensiunea amenințărilor, în refacerea echilibrului pe front și revenirea cel puțin la un nou acord de încetare a focului, dacă nu chiar la demararea unui proces serios de negocieri pornindu-se de la cerințele compromisului. Între timp, în condițiile în care partea azeră anunță importante avansuri pe linia frontului, unde luptele

Implicarea Turciei

Regimurile de la Ankara în general și guvernarea lui Recep Tayyip Erdogan (și formațiunea sa politică, Partidul Dreptății și Dezvoltării) în particular au privit națiunea și statul azer ca pe o componentă importantă a familiei etnice și lingvistice turce, ca pe un „frate mai mic” - prin apartenența confesională comună la islamul sunnit, dar și ca pe un important partener și pilon geostrategic în regiunea caucaziană, precum și al doctrinei de politică externă a Turciei condusă de Erdogan. În contrast, armenii - „inamici” ai Azerbaidjanului - trezesc, prin simpla menționare a numelui lor, trimiteri neplăcute la o anumită parte a istoriei turcești din primul Război Mondial, umbrită de memoria controversatului „genocid armean”.

În acest context, la declanșarea noilor confruntări militare guvernul de la Ankara și-a declarat susținerea necondiționată pentru partea azeră, concretizată în livrări de material și logistică militară, inclusiv drone de înaltă tehnologie, precum și, potrivit unor informații de presă, în echiparea și desfășurarea, pe lângă armata azeră a cca 2000 de combatanți mercenari aduși de pe frontul din Siria.

continuă cu înverșunare, la 20 octombrie agenția de presă rusă TASS a dat publicității declarații independente ale președintelui azer Ilhan Aliyev și ale premierului armean Nikol Pashinian, cei doi vorbind despre disponibilitatea de a se angaja într-un dialog direct la Moscova sau în orice altă capitală dispusă să-l găzduiască.

Iranul neutru

O primă reacție din partea Teheranului a fost exprimată, imediat după activarea frontului armeano-azer, prin glasul ministrului de interne Abdolreza Rahmani Fazli, care avertiza că orice extindere a conflictului în interiorul granițelor Iranului va întâmpina riposta ce se va impune. Totodată, demnitarul iranian a subliniat disponibilitatea țării sale de a demara imediat o acțiune de bune oficii și mediere. Neutralitatea adoptată de guvernul de la Teheran nu este lipsită de temeuri lesne de înțeles, dacă se are în vedere că în Iran locuiește o influentă și consistentă comunitate armeană, care numără cca. 100.000 de oameni, dar și o populație de etnici așa numiți „azeri turkmeni”, în număr de cca 18 milioane de cetățeni (la o populație totală de 82 milioane de oameni), depășind chiar întreaga populație a Azerbaidjanului, de 10,3 milioane.

Cetățenii iranieni de descendență azero-turkmenă constituie cea mai influentă minoritate etnică din Iran, deținând controlul asupra unor ample sectoare ale economiei, comerțului și mediului de afaceri. Însuși „ghidul spiritual suprem” al revoluției islamice, Ali Khamenei are, pe linie paternă, o descendență azero-turkmenă.

Pe de-o parte, este firesc ca Teheranul să susțină, discursiv, revendicările azerilor, fără a se implica nemijlocit în sfera militară a contenciosului din Nagorno Karabah. Pe de altă parte, într-un război în care Turcia îi susține pe azeri, iar Federația Rusă susține retoric beligerantul armean, Teheranul preferă adoptarea unei poziții neutre și a unei politici de neangajare, care să nu tulbure echilibrul și așa fragil al relațiilor cu Ankara și Moscova.

Nagorno-Karabah: între Federația Rusă și Turcia

După destrămarea URSS și desprinderea - ca state independente - fostelor republici sovietice cauziene, curente și elitele naționaliste din Turcia au diseminat ideea unei alianțe regionale între Turcia și popoarele cauziene din familia etnică și lingvistică turkmenă - Azerbaidjan, Kazahstan, Turkmenistan și Uzbekistan. Un proiect pentru concretizarea căruia Turcia nu a dispus, la

vremea respectivă, de capacitatea și atuurile necesare penetrării acestei regiuni cunoscută, generic, și sub geonimul de Turkestan - „țara turcilor”. La nivelul elitelor conducătoare ale noilor republici, puternic legate prin interese economice și geopolitice de Asia Centrală, acestea din urmă au prevalat asupra proiectelor naționaliste ale Ankarei de creare a unui bloc asiatic „turcesc” influențat și controlat de „Turcia-mamă”.

La aceasta s-au adăugat și temerile resimțite - și exprimate - de Moscova față de posibilitatea ca activismul socio-cultural și naționalist-religios al Turciei să conducă, pe termen lung, la un reviriment radical islamic sud-caucazian și central-asiatic, adică în „spațiul vital” al Rusiei post-sovietice.

În plus, în perioada anilor 2000, statele vecine Armenia, Azerbaidjanul și Georgia au fost implicate într-o succesiune de războaie care au făcut ca regiunea să devină un focar activ și recurent de tensiuni și instabilitate care, ignorate, ar fi putut să degeneze cu ușurință într-o primejdioasă încordare conflictuală între Turcia și Federația Rusă.

În acest context, izbucnirea și reziliența disputei etnico-teritoriale din enclava Nagorno Karabah au facilitat o accentuare consistentă a influenței ruse și a controlului moscovit, îndeosebi asupra politicilor regionale ale Azerbaidjanului și Armeniei.

În ceea ce o privește, Turcia a avut, cel puțin până la conflictul din toamna acestui an, un respect precaut pentru interesele Federației Ruse în Caucazul de Sud, atât din perspectivă geopolitică, cât și din perspectivă economică și energetică. Aceeași prudență s-a manifestat și după reactivarea recentă a frontului din Nagorno Karabah, unde marja de acțiune și implicare a Turciei este limitată de puternicele legături geo-economice dintre Moscova și Baku, dar și de masiva prezență militară rusească în Armenia care, în zona de frontieră cu Turcia, găzduiește o puternică bază militară rusească.

În atare conjuncturi, este de așteptat ca, măsurându-și limitele până la care poate să avanseze în susținerea politico-militară a Azerbaidjanului și pentru a nu afecta relațiile sale cu Federația Rusă, Ankara să susțină o soluționare negociată a contenciosului, în conivență cu abordările și interesele Moscovei

* *

După mai multe săptămâni de lupte în care atât Armenia cât și Azerbaidjanul au avut, fiecare, drept

obiectiv fundamental ocuparea („eliberarea” în retorica beligeranților) întregii regiuni Nagorno Karabah, părțile implicate, dar și actorii statali care le susțin și, în egală măsură, comunitatea internațională par a fi conștientizat că o soluție militară în Nagorno Karabah nu va conduce la o pace durabilă. Chiar și ambițiile armenilor și azerilor de a-și impune pentru sine controlul exclusiv în acest teritoriu nu va face decât să creeze noi fisuri și noi focare de tensiuni care să degenereze, oricând, în cercul vicios al confruntărilor militare. Este, de aceea, încurajatoare inițiativa Departamentului de Stat al SUA de a invita conducerile celor două state să-și trimită înalții reprezentanți la Washington, pentru un dialog direct care, ulterior, ar putea fi lărgit la un cadru multilateral la care să fie parte Turcia și Federația Rusă, eventual în coordonare cu Grupul de la Minsk patronat de Organizația de Securitate și Cooperare Economică. Deocamdată, nici aceste abordări nu par a avea șanse de realizare. Și asta pentru că, pe de o parte, Azerbaidjanul, decis să-și impună controlul asupra întregului Nagorno Karabah, nu agreează o internaționalizare a cadrului de soluționare politică, iar, pe de altă parte, Armenia condiționează o soluție internațională de excludere a Turciei din orice formulă colectivă de abordare a ecuației păcii în regiune. În tot acest timp, războiul continuă să facă ravagii.

NOTE:

- Ultima decadă a lunii octombrie a cunoscut o intensificare a contactelor politico-diplomatice, în condițiile în care situația de pe front s-a menținut deosebit de activă. La Moscova, ministrul de externe Serghei Lavrov a avut întâlniri separate cu omologii săi armean, Zohrab Mnatsakanyan și azer, Ceyhun Bayramov. Aceasta după ce șefii diplomațiilor de la Baku și Erevan au fost primiți, separat, de către secretarul de stat, Mike Pompeo (la 23 octombrie, la Washington). În același context, președintele armean Armen Sarkissian a avut consultări cu Jens Stoltenberg, secretarul general al NATO, precum și cu șeful diplomației UE, Joseph Borell și cu președintele Consiliului European, Charles Michel. Nu au fost publicate informații din care să rezulte perspective de convenire a unui cadru de negociere a păcii. În schimb, Departamentul de Stat a anunțat convenirea unui al treilea acord umanitar de încetare a focului, aplicabil cu începere din 26 octombrie.

- La 25 octombrie, pe fondul tensionării maxime a confruntărilor de pe front, președintele Recep Tayyip Erdogan a declarat că „Turcia va continua să ofere «fraților» azeri toată gama de material militar, până la eliberarea totală a provinciei Nagorno Karabah de sub ocupația armeană”.

ORIENTUL MIJLOCIU

„Iarna vrajbei... lor”. Zece ani de „Primăvară arabă”

Ambasador profesor Dumitru CHICAN

„E-ntunecata mare de crudă dezbinare... Asupritorul nor
Lăsat pe neamul nostru e-nmormântat adânc
În apele uitării străfundului ocean”

W. Shakespeare : „Richard al III-lea”

Nu întâmplător am ales, pentru titlul dat rândurilor de față, o parafrază după titlul celebrului roman „Iarna vrajbei noastre” al Nobel-ului american pentru literatură, John Steinbeck, după cum nu este întâmplător nici motto-ul care reproduce fraza de început a celebrei drame a marelui Will. Între norul înrădăcinat în uitarea evocată de clasicul englez, vrajba disecată introspectiv de romancierul american și „vrajba primăverii arabe” există, desigur, multiplele bariere ale spațiului, timpului și ale identității individuale și comunitare, însă deasupra acestora stăruie umbra unor valori, credințe, așteptări și prefaceri care, prin similitudinea lor profundă, înrudesesc marile coordonate ale construcției și deconstrucției omenești din care și prin care se definește însăși istoria, cu luminile și cu umbrele ei.

În ziua de 17 a acestui decembrie se împlinesc zece ani de când, în urbea tunisiană Sidi Bouzid, un tânăr și modest negustor ambulant de zarzavaturi, fructe și mărunțișuri artisanale, Mohammed Bouazizi, a fost interpelat de o patrulă a poliției care l-a molestat, cerându-i tradiționalul *bacșiș* și care apoi a procedat la confiscarea brutală a mărfii. Față de inutilitatea protestelor pe lângă autoritățile locului, Mohammed Bouazizi s-a autoincendiat și a murit. Sacrificiul său a aprins flăcările revoltelor arabe contestatatoare și revendicative care, ca într-un joc de domino, aveau să cuprindă, aproape în întregime, Orientul arab cu Mashrequl și cu Maghrebul său.

Repere cronologice

29 decembrie 2010: În **Algeria** au loc manifestații de protest cu caracter social.

14 ianuarie 2011, **Tunisia**: După aproape o lună, după ample manifestații și ciocniri cu forțele de poliție și de securitate, președintele Zine El-Abidine Bin Ali renunță la putere și părăsește țara după o guvernare de 24 de ani, refugiindu-se în Arabia Saudită.

În **Iordania** izbucnesc manifestații de protest anti-guvernamentale. Regele Abdullah al II-lea demite guvernul de la Amman.

11 februarie 2011, **Egipt**: Muhammad Hosni Mubarak este al doilea șef de stat arab care renunță la prerogativele prezidențiale, după 30 de ani de guvernare. Va fi reținut și încarcerat în vederea aducerii în fața instanței.

15 februarie 2011: În **Libia**, izbucnesc și se extind revoltele populare pe care regimul Muammar Al-Gaddafi le întâmpină cu măsuri de represiune brutală. Colonelul Gaddafi va fi capturat și ucis de protestatari la 20 octombrie, în zona orașului Sirte.

18 martie 2011, **Siria**: În sudul țării au loc primele manifestații populare pașnice, care sunt reprimate brutal de către forțele polițienești și de securitate. Președintele Bashar Al-Assad acuză o conspirație internațională și teroristă împotriva țării sale. Revoltele vor degenera în război civil.

3 iunie 2011: În **Yemen** se declanșează mișcări populare. Președintele Ali Abdullah Saleh este rănit într-un atac asupra palatului prezidențial din Sanaa și este evacuat în Arabia Saudită.

Factual, „Primăvara arabă” propriu-zisă s-a desfășurat pe parcursul a șase luni, circumscrisă fiind, geografic, la șase state arabe, dar afectând, în grade diferite, întreaga regiune arabă a Orientului Mijlociu - pentru care, la începutul verii 2011 și tulburând ordinea anotimpurilor, începea o lungă și tulbure iarnă.

Sursa: Sutori.com

Au trecut zece ani marcați, la nivelul societăților

arabe, de febrila așteptare a unui anotimp al culesului și al revărsării unui generos corn al abundenței din care să curgă fructele răzvrătirii: supremația legii, egalitatea de șanse, demnitatea, libertatea expresiei și gândirii și, nu în ultimul rând, o viață cel puțin decentă și, oricum, mai suportabilă decât cea trăită până atunci. Prea puțin din toate acestea a devenit realitate, iar în ultimii ani ai deceniului supus analizei arealul societăților arabe ale Orientului Mijlociu și Nordului african a redevenit teatrul unor noi valuri de mișcări revendicative și protestatare. Aceasta i-a făcut pe unii analiști să vorbească de o continuare a „Primăverii arabe”, în vreme ce alți observatori susțin ideea că, în realitate, se poate vorbi de o a doua primăvară arabă, de o „revoluție confiscată” de regimurile arabe - fie ele continuatoare ale vechilor modele de guvernare, fie regimuri noi din perspectiva configurației.

Dincolo de încadrările taxonomice, realitatea care s-a impus cu deosebire în analizele dedicate fenomenului discutat este aceea că, încă de la începuturile sale, „revoluția panarabă” a urmat o traiectorie sinusoidală, alcătuită din suișuri și coborâșuri, între fragmente de continuitate și momente de fractură care, împreună, au creat imaginea unui proces instabil, nesigur și lipsit de elementele fundamentale ale unei mișcări reformiste, durabile și coerente din punct de vedere al platformei menită să asigure temelia acestor schimbări și reforme. La zece ani de „anotimp al înnoirilor”, această traiectorie continuă să fie funcțională, cu variante impuse de evoluțiile survenite, în toți acești ani, în spațiul regional și pe eșichierul politic global.

Câteva observații se cuvin reținute, din perspectiva geopolitică a Orientului Mijlociu, așa cum aceasta s-a conturat din 2011 încoace.

Și este vorba, în primul rând, de o schimbare structurală în care regiunea Golfului Arabo-Persic a devenit noul centru de gravitație regională, în dezavantajul puterilor tradiționale precum Egiptul, Levantul și Mesopotamia irakiană. Iar această glisare a fost fundamental generată de acutizarea vechilor dispute confesionale și a competiției pentru control și influență dintre monarhiile arabe sunnite, în frunte cu Arabia Saudită, pe de o parte, și regimul teocratic iranian șiit, pe de altă parte. Drept consecință, „războiul de franciză” pe care monarhiile arabe din Golf și „revoluția islamică” din Iran îl duc, de cinci ani, în Yemen a fost unul din primele fructe amare ale primăverii orientale.

Este vorba, în al doilea rând, de faptul că proiectarea efemeră a islamului politic la pârghiile

guvernanței în Egipt, Tunisia și, parțial, Libia, conjugată cu războaiele civile din Irak, Siria, Yemen și Libia au facilitat o revenire puternică a jihadismului salafist islamist, concretizată în nașterea așa-zisului „stat islamic din Irak și Levant” - împotriva căruia s-a mobilizat o coaliție de dimensiuni cvasi-globale, cu toate consecințele negative ale acestei confruntări pentru stabilitatea, securitatea și proiectele de dezvoltare ale statelor și societăților din această parte a lumii.

Este vorba, în al treilea rând, de apariția unor noi forme de guvernare despotică și autoritaristă, mimând adaptarea la noile realități, dar nefiind nici pregătite, nici dornice să aducă răspunsuri acceptabile la revendicările sociale pe care contestatarii le-au proclamat în spațiul public.

În atare conjuncturi, starea de incertitudine și instabilitate de pe harta geografiei politico-sociale a lumii arabe a fost și continuă să fie puternic accentuată de o confesionalizare vizibilă a conflictelor regionale, proces care, de altfel, a început odată cu intervenția din 2003 împotriva Irakului - campanie soldată cu înlăturarea regimului baasist al lui Saddam Hussein. A fost momentul care a marcat eliminarea unei importante componente a lumii arabe sunnite în avantajul politicilor regionale expansioniste ale șiismului duodecimal din Iran, după cum a determinat instaurarea unei noi ordini regionale având drept coordonată axială competiția acerbă între blocul arab sunnit moderat format în principal din Egipt, Iordania și monarhiile petroliere din Golf, în frunte cu regimul de la Riyadh, de o parte și așa-zisa axă a împotrivirii și rezistenței compusă din Iran, Siria și „francizele” ideologice și militare stipendiate de Teheran. Mai mult, confesionalizarea conflictelor și divergențelor a afectat, în ultimii ani, și tabăra sunnită, un exemplu elocvent în acest sens fiind oferit de alianța saudito-emirateză, atât pe frontul războiului intern yemenit cât și în destrămarea, de facto, a Consiliului de Cooperare al Golfului, prin excluderea statului Qatar din această organizație subregională.

Este dificil și hazardat ca, după un deceniu din ale cărui evoluții Orientul Mijlociu nu a fost un actor absent, să se mai vorbească - cu argumente convingătoare - despre tradiționalul slogan al „unității arabe”. Departe de a consolida sentimentul apartenenței identitare la „națiunea arabă”, revoltele „primăverii” au transformat lumea arabă a Orientului Mijlociu într-un arhipelag geopolitic constituit din 22 de insule reprezentând, fiecare, o stare politică și statală separată, puternic naționalizată și lipsită de perspectiva „acțiunii arabe

comune” care a constituit unul din principiile fondatoare ale Ligii Arabe - a cărei funcție contemporană este, mai degrabă, de element decorativ și acoperit în bună măsură de pulberea birocratizării și a rupturii de realități și aspirațiile acestei comunități regionale. Această mișcare centrifugă, de fragmentare a arabității a fost accelerată, în ultimul an al „deceniului primăvărat”, de așa-numita „afacere a secolului” inițiată de administrația americană a lui Donald Trump, al cărei corolar s-a concretizat prin seria de normalizări ale relațiilor bilaterale dintre state arabe și Israel, consfințite sub denumirea generică de „Acordurile Abraham” - între Israel și SUA, pe de o parte, și Emiratele Arabe Unite (acord semnat la 13 august a.c.), regatul Bahrain (11 septembrie a.c.) și Sudan (23 octombrie a.c.). Potrivit lui Donald Trump, alte cinci state arabe sunt așteptate să se afilieze la Acordurile Abraham, ceea ce ar însemna că, împreună cu Egiptul și Iordania, aproximativ jumătate din statele arabe vor avea relații normale cu Israelul. Acordurile respective sunt rezultat al deciziei suverane a statelor implicate, reprezintă un act care ține de domeniul relațiilor bilaterale și nu pot decât să fie salutare și benefice pentru pacea și stabilitatea Orientului Mijlociu. Însă maniera de realizare a acestora - fără nicio consultare cu restul țărilor arabe membre ale „unității și acțiunii arabe comune” - incumbă riscul ca, pe termen mediu și lung, pacea regională să se transforme într-o pace infirmă, parțială și dominată de spiritul mercantil al avantajelor conjuncturale - financiare și materiale, cu deosebire.

* *

După zece ani de „primăvară” dominată de geruri și furtuni care o apropie, mai degrabă, de peisajul unei ierni capricioase, arealul arab este puternic fracturat, învrăjbit și acoperit de nori denși și amenințători. Iar trăsăturile care individualizează bilanțul peisagistic al unui deceniu de „anarhie constructivă” și de eșec al proiectelor vizând instituirea „marelui” și „noului Orient Mijlociu” pot fi descrise astfel:

- Subrezenia și volatilitatea internă. Sunt avute în vedere expansiunea și afirmarea unei evidente lipse a comunicării și relaționării între regimurile și societățile arabe, precum și apariția unor profunde clivaje între componentele politice, confesionale, etnice, de clan sau tribale - generatoare, la rândul lor, de radicalism social, politic, confesional și ideologic.

- Permeabilitatea și lipsa imunității în fața ingerințelor externe regionale și internaționale - care au avut și au drept obiectiv fundamental

promovarea și impunerea intereselor proprii în competiția pentru putere și influență regională, precum și transformarea consecutivă a acestei regiuni în „tabla de șah” sau „catifeaua verde” a mesei pe care sau sub care marii actori ai ordinii globale își negociază și își împart echilibrele, privilegiile și supremația.

- Aprofundarea crizei identitare și culturale a corpului arab, în toate componentele sale naționale, cutumiare, politice, de construcție și reformă.

Într-un asemenea context, democrația este privită ca scop în sine și nu ca mijloc pentru realizarea schimbării în sensul pentru care s-au răzvrătit contestatarii din anotimpul unei primăveri arabe proteice în speranțele și tulburările ei.

Primăvara arabă nu s-a încheiat. Iar cuvintele de titlu ale lui Steinbeck și Shakespeare pot întregi tabloul anotimpului în care lumea arabă se află, continuând să aștepte primăvara adevărată.

Orientul Mijlociu sub semnul lui Joe Biden: schimbare prin ... continuare?

Dinu COSTESCU

„A venit vremea să lăsăm de-o parte retorica ostilității, să ne privim și, din nou, să ne ascultăm unii pe alții. A venit vremea să nu mai privim la opoziții noștri ca la niște dușmani... Mă angajez să fiu un președinte al tuturor americanilor, să nu dezbin, ci să unesc America în interior și să o fac respectată în lume”.

Acestea sunt cuvintele rostite, la 7 noiembrie, în primul discurs de după anunțarea victoriei sale ca al 46-lea președinte al Statelor Unite ale Americii, de către Joseph Robinette „Joe” Biden Jr.

Așadar nu ditirambica lozincă „America greater again”, ci o țară a tuturor cetățenilor săi și a politiciii de respect reciproc și comunicare cu integritatea familiei umane universale.

O misiune pe cât de salutară și bine venită, pe atât de complexă și dificilă și despre care s-a scris și se va mai scrie, cel puțin în perioada de interimat în transferul puterii prevăzut a se finaliza în luna ianuarie (2021) prin depunerea jurământului, constituirea noului *staff* și anunțarea programului de guvernare și a priorităților de politică internă și internațională a administrației Biden. Iar lista priorităților se anunță a avea un conținut dens și inspirat, cel mai probabil, de ideea „de-trumpizării” Americii în limitele rezonabile și non-umorale și pătimase ale „de-obamizării” furibunde practicate de miliardarul președinte.

Între marile dosare care se vor afla pe o asemenea listă de priorități se va regăsi, cu certitudine, regiunea Orientului Mijlociu, la care ne vom referi în aceste rânduri.

Ce așteaptă Orientul arab și adiacent?

Pentru formularea unui proiect de răspuns provizoriu la această interogație este suficientă analiza primelor reacții ale liderilor și cercurilor

mediatice din regiune, a grabei sau întârzierii planificate cu care liderii din zonă au transmis mesaje circumstanțiale noului președinte ales al Americii sau au exprimat, public și în diferite grade de transparență poziții, doleanțe, speranțe și așteptări. O succintă imagine panoramică a acestora este prin sine grăitoare.

- În capitala regatului saudit, site-ul progubernamental „Okaz” publică variații sceptice pe tema ostilității cronice dintre monarhie și regimul teocratic iranian, în condițiile în care dinspre partea democratului Joe Biden s-au acumulat, deja, pricini de neliniște cât privește continuitatea stilului de *business* imprimat de Donald Trump relațiilor bilaterale, sau intențiile încă nu suficient de clare ale viitoarei administrații de a face dreptate post-mortem în cazul jurnalistului Khashoggi și revizuirea manierei de abordare americană a implicării saudite în războiul civil yemenit.

De altfel, suveranul Salman Bin Abdel Aziz și prințul moștenitor Mohammed Bin Salman s-au aflat printre ultimii demnitari regionali care, după primele 24 de ore de la anunțarea victoriei lui Joe Biden, au adresat acestuia un mesaj de felicitare succint și protocolar, felicitându-l în schimb pe președintele Tanzaniei, și el câștigător al unui scrutin prezidențial.

- La Cairo, cotidianul guvernamental Al-Akhbar vorbește despre „neregularitățile” (democrațiilor americani) din timpul alegerilor, apreciind, ritos, că „a sosit timpul ca SUA să înceteze a ne mai da lecții de democrație”.

- Cotidianul centrist israelian „Yediot Aharonot” declară că „succesul lui Biden este succesul Israelului” și își afirmă încrederea că noul locatar de la Casa Albă va rămâne fidel Israelului indiferent de viitoarele evoluții regionale. În consonanță cu tonul ziarului amintit, premierul Benjamin Netanyahu și liderul opoziției politice israeliene, centristul Yair Lapid, încearcă o menținere a echilibrului în balanță, afirmând că „atât Donald Trump, cât și Joe Biden sunt și rămân, în egală măsură, prieteni ai Israelului și ai sionismului”.

- După o lungă sincopă în relațiile palestiniano-americe, președintele Mahmud Abbas a adresat lui Joe Biden felicitări pentru victoria în alegeri. Într-o declarație dată publicității la Ramallah, acesta și-a exprimat „speranța într-o dinamizare și

dezvoltare a relațiilor dintre poporul palestinian și America”, chemând la o „cooperare strânsă pentru instaurarea libertății, a echității și demnității poporului palestinian, pentru pacea și securitatea Orientului Mijlociu și a întregii comunități internaționale”.

În sfârșit, Ismail Haniyeh, liderul politic al Mișcării Hamas, într-o *captatio benevolentiae* a invitat „noua Americă” să pună în sertarele istoriei faimoasa „afacere a secolului” concepută de Donald Trump, inclusiv prin retragerea „recunoașterilor” proclamate de Donald Trump în legătură cu statutul Ierusalimului, cu anexarea de noi teritorii în Cisiordania de către statul evreu și cu acordurile „Abraham” de normalizare a relațiilor dintre statele arabe și Israel.

Lumea Orientului Mijlociu a așteptat ca pe o „Zi a tuturor timpurilor” deznodământul alegerilor prezidențiale americane. La Teheran, ghidul suprem Ali Khamenei și vizirul treburilor străine, Mohammad Javad Zarif, au scăpat câte un suspin de ușurare, în vreme ce la Ryadh, Abu Dhabi sau Cairo s-au auzit scrâșnete de dinți, iar la Khartoum populația a protestat împotriva lui „Abraham”. „Mai marii” regionali au așteptat și încă vor spera într-o transformare de fond care să schimbe ceea ce ei înșiși nu au putut sau nu au vrut să se înfăptuiască (sau să se facă individual, după dorințele fie căruia).

Atât campania electorală, cât și declarațiile lansate de Joe Biden prevestesc, fără doar și poate, o schimbare stilistică și metodică, ceea ce nu înseamnă cu necesitate o ruptură și o distanțare de sacramentele imuabile ale politicii americane și nici o schimbare dramatică și revoluționară în ceea ce privește acel infailibil american „*soul and style of life*”. Și aceasta cu atât mai puțin cu cât regiunea de care vorbim are propriile sale structuri care nu se schimbă prin exclusivele schimbări periodice care se petrec în Manhattan.

Nevoia de echilibru

Joe Biden moștenește de la predecesorul său o bogată listă de arierate a căror abordare este condiționată de măsura în care viitorul nou lider al Americii va decide asupra menținerii intereselor americane în regiunea Orientului Mijlociu sau va opta pentru o continuare a „fugii din Orient” inițiată de Barack Obama și preluată, mai ales în segmentul său militar-conflictual, de către Donald Trump. Dar și într-un caz și în altul, cel de-al 46-lea președinte american va avea nevoie de o corectare și consolidare a sistemului de alianțe într-o regiune a geografiei politice în care, pe fondul unor conflicte

armate active - Siria, Irak, Libia, Yemen, de altfel specifice și vecinătății nu prea îndepărtate, respectiv în Afghanistan - fosta administrație a lui Donald Trump a inițiat, fără a ajunge la finalitate, un proces de dezangajare militară de pe aceste fronturi. În aceeași stare de suspensie și incertitudine se află și blocarea actuală a „afacerii secolului” și, *ipso facto*, a procesului de rezolvare a dosarului palestinian.

În legătură cu acesta, este cunoscut că politica promovată de administrația Donald Trump în ultimii trei ani s-a aflat sub semnul unei alinieri active și exclusive la abordările israeliene, în vreme ce, în aceeași perioadă de timp, fosta administrație a implementat nu mai puțin de 10 măsuri coercitive și presiuni împotriva părții palestinienilor, astfel:

1. Recunoașterea, la 6 decembrie 2017, a Ierusalimului drept capitală unificată și eternă a statului Israel.
2. Transferul de la Tel Aviv la Ierusalim a ambasadei americane în Israel, în același an.
3. Încetarea asistenței financiare pentru Autoritatea Națională Palestiniană (2 august 2018).
4. Încetarea contribuției financiare americane la fondurile Agenției ONU pentru Ajutorarea Refugiaților Palestinieni-UNRWA (3 august 2018).
5. Suspendarea asistenței financiare pentru cele șase spitale palestinienilor din Cisiordania și Ierusalimul de Est (7 septembrie 2018).
6. Închiderea reprezentanței OEP la Washington (11 octombrie 2018).
7. Recunoașterea suveranității israeliene asupra Platoului sirian Golan (25 martie 2019).
8. Declarația din 19 noiembrie 2019, prin care Administrația Trump susținea caracterul legitim al coloniilor evreiești din Cisiordania.
9. Lansarea inițiativei americane de pace cunoscută sub numele de „Afacerea secolului” (1 ianuarie 2020).

10. Administrația Trump și-a declarat susținerea pentru planul israelian de trecere sub suveranitate israeliană a unor ample teritorii din Cisiordania și Valea Iordanului, începând cu 29 octombrie 2020. Aplicarea acestui proiect a fost suspendată odată cu semnarea acordurilor de normalizare - în septembrie 2020 - a relațiilor dintre Israel, pe de o parte, și Emiratele Arabe Unite și Bahrein, pe de altă parte.

Rămâne de văzut dacă Joe Biden va menține „inițiativa” predecesorului său sau va elabora propria viziune de readucere a chestiunii palestinienilor pe un real drum către pace. În același context, mulți analiști arabofoni prognozează o posibilă readucere în atenția politicii regionale

americane a formulei „celor două state”, însoțită de reluarea de către viitoarea administrație a asistenței financiare cu caracter umanitar sau pentru susținerea UNRWA, ceea ce va însemna și o re poziționare pozitivă a corpusului palestinian și al comunității arabe în ceea ce privește reanimarea rolului de mediator al părții americane în procesul negocierilor palestiniano-israeliene. În general, este de așteptat o atitudine mai echilibrată și echidistantă a relațiilor dintre Statele Unite cu Israelul și cu statele arabe ale Orientului Mijlociu.

Înapoi la JCPOA?

Este o realitate dificil de negat aceea că diplomația americană a anilor în care Biroul Oval a fost ocupat de Donald Trump a fost marcată, între altele, de o statornică distanțare de sfera organizațiilor internaționale și a acordurilor și tratatelor multilaterale considerate de către fostul lider american drept factori dăunători sau cel puțin inutili în raport cu interesele „America first”. Iar una dintre „loviturile de maestru” realizate de către Donald Trump a fost retragerea unilaterală (în 2018) a Statelor Unite din „Acordul nuclear” dintre Iran și puterile globale semnat cu numai trei ani înainte sub denumirea de *Joint Comprehensive Plan of Action* - JCPOA - (Plan Cuprinzător de Acțiune Comună) despre care Donald Trump afirma că „a fost cel mai rău acord semnat vreodată”. Decizia de retragere a marcat începutul unor tensiuni și „presiuni maxime” fără precedent între administrația de la Washington și regimul teocratic iranian.

În ceea ce îl privește, Joe Biden, un apărător înfocat al Acordului, și-a exprimat în mai multe rânduri disponibilitatea de revenire la masa negocierilor cu iranienii și chiar re-aderarea la respectivul tratat, cu condiția ca Teheranul „să respecte cu strictețe angajamentele asumate”. Se poate, în principiu, ca o reîntoarcere la Acord să fie avută în vedere la un moment dat, dar este puțin probabil că aceasta va însemna și un dezgheț real în relațiile americano-iraniene. Mai credibilă este posibilitatea ca Joe Biden să practice, și el, o politică a sancțiunilor, ca instrument de determinare a Teheranului să accepte poziții mai rezonabile și propice pentru crearea unui climat de negocieri, dar și pentru o revizuire a politicilor sale regionale. Considerând suspiciunile acumulate, o asemenea perspectivă trebuie abordată, cel puțin deocamdată, cu rezervă prudentă.

Joe Biden între generalul Qassem Soleimani și savantul Mohsen Fakhrizade

La 3 ianuarie a.c., lângă aeroportul internațional din Bagdad, un atac american aerian ordonat de

președintele Donald Trump se solda cu asasinarea celebrului general Qassem Soleimani, comandant al Forțelor Al-Quds, aripa pentru acțiuni externe a Gardienilor Revoluției Islamice din Iran, printre victimele atacului aflându-se și mai mulți lideri ai milițiilor islamiste irakiene pro-iraniene. Autoritățile de la Teheran au promis, la vremea respectivă, o răzbunare dură pentru atacul american, concretizată printr-o serie de mai multe atacuri cu rachete împotriva unor amplasamente americane dispuse pe teritoriul irakian.

Mohsen Fakhrizade

La 27 noiembrie a.c., într-un atac mixt cu mașină capcană și cu tiruri de arme automate, o altă personalitate iraniană de calibrul cădea victimă unui atac - comandat, potrivit autorităților de la Teheran, de către serviciile israeliene. Este vorba de savantul fizician atomist Mohsen Fakhrizadeh Mahabadi, profesor de fizică la Universitatea „Imamul Hussein” din capitala iraniană, general de brigadă în cadrul Gardienilor Revoluției Islamice, considerat părinte al programului nuclear iranian și principal susținător al programului „Sarea Verde” - de producere a uraniului îmbogățit (tetrafluorură de uraniu, de culoare verde). Era al șaselea om de știință iranian angajat în programele nucleare care cădea victimă unor atentate pentru care oficialii iranieni au acuzat serviciile israeliene - singure sau în cooperare cu colegii americani de la CIA și britanici din cadrul serviciului MI6. Șeful Statului Major al armatei iraniene, generalul Mohammed Bagheri, președintele Hassan Rohani și „ghidul spiritual suprem” Ali Khamenei au calificat atacul drept „o lovitură amară și grea” și au promis că, de data aceasta, „grupările teroriste, responsabilii și autorii acestei crime trebuie să se aștepte la o răzbunare teribilă”.

Fostul șef al CIA, John Brennan, a descris atentatul drept „un act criminal ultra-fanatic” care ar putea să fie urmat de acțiuni extreme de răzbunare din partea Iranului. Prin vocea șefului diplomației

europene, Josep Borrell, Uniunea Europeană a catalogat asasinarea savantului iranian drept un „act criminal” și a chemat la calm și la menținerea unei punți de dialog cu regimul iranian.

Pe de altă parte, Pentagonul a decis re poziționarea în Golful Persic a port-avionului USS Nimitz și a mai multor bastimente de război.

Lichidarea omului de știință iranian survine într-un moment dificil, când noul președinte american nu a fost, încă, investit, când SUA se pregătește de retrageri masive de personal militar din Afghanistan, Irak și Siria și în care sunt așteptate noi pusee de tensiune - la începutul lunii ianuarie, când iranienii vor comemora un an de la asasinarea generalului Qassem Soleimani. Pentru viitorul ocupant al Biroului Oval de la Casa Albă, perspectiva unor „abordări constructive” a complexului dosar al Iranului pare a fi, mai degrabă, amenințată de nori.

* *

Analizii preocupați de portretizarea analitică a personalității viitorului președinte al Americii au accentuat în mod deosebit aprecierea că, în pofida aparențelor, Joe Biden dispune de o considerabilă experiență pe tărâmul diplomației și al relațiilor internaționale, acumulată nu numai în calitate de vice-președinte în administrația Barack Obama, ci și din poziția de președinte al Comisiei pentru Afaceri Externe a Senatului Statelor Unite. O lectură a Platformei Democrate căreia aparține acesta permite aprecierea că, în ceea ce privește regiunea Orientului Mijlociu, Statele Unite sub nouă administrație nu vor abandona regiunea, contrazicând alarmismul și agitația care caracterizează mai vechiul discurs pe această temă. Chiar dacă procesul de retragere a prezenței militare americane din Afghanistan și Irak se va desfășura, în continuare, o redefinire a continuității aceste prezențe va putea să fie avută în vedere pentru elaborarea unor noi forme ale dinamismului regional, în care prezența fizică a trupelor americane să nu mai constituie, cu necesitate, principalul indice și criteriu de referință pentru amploarea și structura angajamentului Americii în acest spațiu. Astfel, se va putea vorbi de o politică construită pe evitarea implicării în campanii militare costisitoare și în „războaie interminabile”, în favoarea reîntoarcerii la o paradigmă construită pe crearea unei rețele de parteneriate și alianțe regionale elastice, sigure și fidele. Altfel spus, este vorba de o reactivare parțială a doctrinei conducerii din ariergardă sau „din culise”, cristalizată la vremea respectivă de ex-președintele Barack Obama.

Pentru aceasta și sub impulsul altor considerații strategice, noua administrație va avea nevoie de consolidarea în regiune a relaxării și extinderii climatului non-conflictual între Israel și aliații și partenerii regionali ai Americii, ceea ce face plauzibilă aprecierea că și alte state arabe vor fi încurajate și susținute să urmeze precedentele pacifiste ale Egiptului, Iordaniei, Emiratelor Arabe Unite, Regatului Bahrain și Sudanului. În același sens, nu este exclus ca Joe Biden să se concentreze și pe realizarea unei suspendări *sine die* și chiar pe renunțarea, în final, la planurile anexioniste ale Israelului în Cisiordania și Valea Iordanului. Asta ar aduce - pentru administrație - o rezolvare onorabilă a eternei dileme americane de a oferi, în același timp, o soluționare acceptabilă a problemei poporului palestinian și de a da Israelului un cec de securitate în alb, într-un mediu regional aflat într-o perpetuă și imprevizibilă schimbare.

Iran în contextul regional. Războaiele „proxy”

Reza SHAHRESTANI

potențial ofensiv și o influență care, nu în puține cazuri, echivalează cu puterea unor state regionale.

I

Data de 8 mai 2018, când Statele Unite și-au anunțat retragerea unilaterală din tratatul nuclear internațional cu Iranul („The Joint Comprehensive Plan of Action – JCPOA, încheiat în 2015) a marcat, în regiunea Orientului Mijlociu, începutul unei perioade de conflict deschis cu Republica Islamică Iran. Conflictul a avut drept front inițial de desfășurare Irakul de după intervenția americană din 2003 și înlăturarea regimului baasist condus de Saddam Hussein. Acesta continuă și astăzi, pe o traiectorie ascendentă, fără o perspectivă credibilă de încheiere într-un viitor apropiat. Pentru consumatorul obișnuit de informație, cei peste doi ani de ostilitate au adus în prim-plan o serie de elemente care, mai puțin evidente, au fost receptate ca noutăți în derularea acestui gen de confruntări. Realitățile arată, însă, că a fost vorba de o continuare la niveluri superioare și o perfecționare a unor concepte cu o tradiție care începe în urmă cu patru decenii, odată cu reușita - în 1979 - Revoluției islamice condusă de ayatollahul Ruhollah Khomeini. Între aceste „noi lucruri vechi” s-a impus ceea ce astăzi este cunoscut sub denumirea de „război hibrid”, cu variantele „conflict în zona gri”, „război prin procură”, „război de franciză” sau în discursul anglofon „război proxy” sau „război prin intermediari/interpuși”. Acestui subiect îi este dedicat materialul de față.

Se cuvine menționat că, încă în tumultul revoluției ayatollahilor din 1979, unul din obiectivele majore stabilite de liderii noului regim teocratic a fost acela de a face din Iranul persan de confesiune musulmană șiiită de rit duodecimal o mare putere regională. Aceasta urma să disemineze propriile principii revoluționare și doctrina religioasă șiiită într-o regiune majoritar sunnită al cărei liderism era revendicat cu intensitate de sunnismul wahhabit saudit. Iar una din pârgiile de avangardă utilizate militar și politic a fost întruchipată de inițierea, organizarea, îndoctrinarea și finanțarea unor grupuri combatante în cât mai multe spații ale Orientului Mijlociu. Acestea au constituit germenii din care au încolțit așa numitele „miliții pro-iraniene”, care au cunoscut o ascensiune rapidă. Au ajuns să fie considerate, în prezent, drept actori non-statali ai geopoliticii regionale, dar având un

Combatanți ai Gardienilor Revoluției Islamice (Pasdaran)

Prin inerția tradiției, îndeosebi după atentatele teroriste de la 11 septembrie, comunitatea occidentală și-a concentrat atenția și capacitățile de acțiune asupra campaniei globale de luptă împotriva fenomenului islamist sunnit radical. Acesta este reprezentat, îndeosebi, de rețeaua Al-Qaida și de Statul Islamic din Irak și Levant (Daesh), cu excepțiile sporadice și conjuncturale în care atenția a fost reorientată și asupra structurilor islamiste șiite Hezbollah din Liban și omonimele sale irakiene și yemenite. Pe acest fundal, însă, nu au fost puține conflictele și confruntările punctuale care au antrenat milițiile pro-iraniene ca actori non-statali. Acestea s-au desfășurat în paralel cu intensificarea și amplificarea eforturilor financiare și de prozelitism ale regimului teocratic iranian pentru sporirea - prin voluntariat sau mercenariat - potențialului uman încadrat în milițiile „proxy”. Astfel, s-a ajuns la situația în care - sub conducerea tactică, logistică și doctrinară a puternicei armate ideologice a Gardienilor Revoluției islamice iraniene (Pasdaran) și a aripii Al-Quds, ca Batalion specializat pentru acțiuni externe al gardienilor - amploarea numerică și diseminarea geografică a milițiilor iraniene sau pro-iraniene să cunoască dimensiuni fără precedent în perimetrul incluzând Irak, Siria, Liban și Yemen. Dacă până la revoluția din 1979 tradiția musulmană a susținut separarea și distanțarea dintre factorul religios și puterea politică, doctrina fundamentată de ayatollahul Khomeini a acreditat și a promovat ideea potrivit căreia religia și politica sunt două arealuri inseparabile având drept obiectiv comun

mondializarea confesiunii šiite, sub guvernarea sacrosanctului principiu *velayat-e faqih* al supunerii absolute față „ghidul suprem” - ca reprezentant lumesc al lui „Mahdi”, „imamul ascuns” și implicit, al sacralității așa cum este aceasta codificată în tradiția sectară a islamului duodecimal.

Triumviratul puterii (de la stânga la dreapta): președintele Hassan Rohani, ghidul suprem al revoluției, ayatollahul Ali Khamenei, generalul Ismail Qaani, comandantul Forțelor Al-Quds ale Gardienilor Revoluției, succesor al lui Qasem Soleimani.

II

Că place sau nu, realitatea zilelor noastre arată că, în bună măsură, Iranul și-a atins unul din obiectivele stabilite încă de la revoluția de acum peste patru decenii - acela de a se impune ca prezență regională majoră, fie și prin aceea de a fi fost implicat, mai mult sau mai puțin vizibil în evoluțiile (cele mai multe conflictuale) din proximitatea imediată și asiatică sau incitând și instigând la asemenea evoluții conflictuale. Dar, indiferent de gradul de implicare directă sau de arealul geografic vizat de interesele strategice ale regimului teocrat atrage atenția faptul că, exceptând puținele manifestări - mai degrabă demonstrații - de forță, războaiele Iranului s-au desfășurat într-o zonă gri, cât mai îndepărtată cu putință de teritoriul național și de frontierele acestuia. Ele au avut caracterul unei confruntări în care actorii de pe scena conflictului au fost reprezentați de „intermediari”, de miliții și grupări înarmate aflate în solda Iranului și servind interesele și scopurile acestuia. Nu mai puțin elocventă pentru concepția iraniană de ducere a conflictelor armate prin interpuși este și realitatea că, din punct de vedere al originii etnico-religioase, Teheranul a reușit să construiască, pe baze confesionale šiite, o veritabilă „internațională” a milițiilor pro-iraniene. Acestea

adună sub același drapel de luptă irakieni, sirieni, pakistanezi, afgani, turkmeni yemeniți și, în general, mercenari recrutați din zone geografice cu o dezvoltare precară, cu regimuri autoritare sau cu o stare la fel oscilantă în ceea ce privește securitatea și libertățile individuale și comunitare.

Milițiile: o realitate sistemică sau nebuloasă de entități?

Diseminate pe o arie geografică vastă, milițiile susținute și îndoctrinate de Iran dețin, în prezent, un loc și un rol politic și militar deloc neglijabil în contextul evoluțiilor conflictuale regionale, având o misiune preponderent destabilizatoare în ariile de prezență, chiar dacă natura, funcționarea și legăturile lor cu regimul teocratic din Teheran se mențin într-o zonă ambiguă din punct de vedere strategic. Îndeosebi, această stare de lucruri se referă la gradul în care acest caleidoscop de formațiuni militare este sau nu gestionat pe temelia unei integrări coerente și a unui control operațional al statului-sponsor asupra procesului decizie și acțiune a formațiunilor respective.

În pofida retoricii oficiale a unei „axe a rezistenței” ivită spontan în diferite state și regiuni de proximitate, realitățile și studiile istorice pun în lumină faptul că ne aflăm în fața unei rețele construite progresiv și empiric. Apariția acesteia a avut loc printr-un proces pragmatic și adaptat nu numai la limitările obiective ale capacității iraniene de susținere materială și financiară, ci și la evoluțiile contextului regional și internațional. Dacă, inițial, pietrele unghiulare ale acestui conglomerat au fost reprezentate de Forțele Al-Quds, ca braț de acțiune externă a Gardienilor Revoluției și de formațiunea politico-militară libaneză Hezbollah, se poate spune că declanșarea războiului civil sirian a fost creuzetul în care s-a structurat și s-a impus modelul de organizare, funcționare și gestionare a unui mecanism, a unui sistem coerent și controlat, a unui para-militarism funcțional și eficient.

Nu este o noutate afirmația că, încă de la începuturile revoluției islamice iraniene și ale activismului conflictual realizat prin intermediul actorilor non-statali, existența și proliferarea acestora a fost percepută de către adversarii regimului islamic drept un act politico-militar de susținere a fenomenului terorist. Aceasta se datorează, fundamental, și politicii promovată de administrația Donald Trump sub denumirea de „politica presiunilor maxime” și pusă în practică odată cu retragerea, în 2018, a Statelor Unite din

Acordul JPCOA. O politică al cărui scop fundamental era acela de a produce o schimbare radicală a regimului politic iranian și care era orientată, în mod firesc, și în direcția anihilării sau deconstrucției rețelelor de miliții stipendiate de partea iraniană.

În aceste condiții și având în vedere efectele economico-financiare pe termen mediu și lung ale sancțiunilor și embargourilor impuse de Statele Unite și comunitatea occidentală, în general, se poate avansa evaluarea că perspectiva de evoluție a poziției strategice iraniene în ceea ce privește „războiul prin interpuși” va fi construită pe cel puțin trei piloni principali. Primul ar consta într-o reevaluare a resurselor și de reșezare a priorităților operative încredințate milițiilor stipendiate. Acestui cadru vor fi circumscrise și renunțarea la acțiuni ofensive de amploare și restrângerea acestora la acțiuni punctuale, de amploare mai redusă, dar cu impact politic evident (cazul atacurilor repetate pe care milițiile irakiene pro-iraniene le execută împotriva obiectivelor de securitate, diplomatice și de altă natură de care America dispune pe teritoriul irakian).

Al doilea ar consta într-o restructurare a priorităților exterioare și a ierarhiei interne a instituțiilor coordonatoare. Pe prima componentă ar putea fi vizate formațiuni cu experiență îndelungată (forțele Al-Quds, Brigăzile Badr, milițiile Hezbollah din Mesopotamia și Levant etc.), în vreme ce alte eșaloane vor fi trecute în conservare sau vor executa misiuni de ariergardă.

Al treilea pilon ar putea consta într-o „temperare” și o „economisire” a forțelor de franciză, simultan cu reducerea calculată a acțiunilor de escaladare împotriva adversarilor regionali sau extra-regionali, precum prezența militară americană în zonă, Arabia Saudită sau interesele de securitate ale statului Israel.

Perspective. Iranul post-Khamenei

O fisură sau un dezechilibru structural al arhitecturii instituționale iraniene are potențialul de a afecta corpusul funcțional al regimului, inclusiv în ceea ce privește locul și dinamismul recursului la serviciile complicatei rețele a actorilor „proxy”. Iar impactul cel mai direct și plurivalent ar putea să vină dinspre vârful piramidei de putere a regimului teocratic, dominat de ghidul suprem Ali Khamenei, cel care, după dispariția fondatorului Ruhollah Khomeini, a făcut din Gardienii Revoluției și din sateliții care gravitează în jurul acestei armate unul dintre principalii stâlpi de susținere. În aprilie 2020

Ali Khamenei a împlinit 81 de ani, iar vârsta sa înaintată a generat în Iran, încă din 2015, discuții referitoare la chestiunea succesiunii. Nu sunt puțini analiștii care cred că, inevitabil, o schimbare la nivelul cel mai înalt va avea reverberații și implicații interne a căror magnitudine este dificil de evaluat. În cazul în care ghidul suprem încetează din viață sau se află în incapacitate de a-și exercita prerogativele, un succesor va trebui desemnat de către „Adunarea Experților”, un organism format din 86 de ayatollahi având mandate de opt ani. Investirea succesorului va fi urmată de o perioadă de tranziție a puterii, în cursul căreia pot surveni schimbări structurale și tactice în ce privește politicile interne, regionale și internaționale. Gardienii Revoluției și cercurile politice radicale și conservatoare iraniene pot interveni în acest proces, pentru a-și asigura statutul, capacitățile și privilegiile în perioada de mandat a viitorului lider spiritual.

Pentru Iran, proba schimbărilor sau a continuității se va consuma într-o perspectivă mai apropiată, dat fiind că în luna iunie 2021 vor avea loc alegeri prezidențiale, la expirarea mandatului deținut de Hassan Rohani. În cercurile avizate și cele mediatice din Iran se vehiculează ideea că viitorul șef al statului iranian ar putea să provină din sfera militară sau a Gardienilor Revoluției, la bursa scenariilor fiind vehiculate deja numele a cel puțin cinci candidați legați într-un fel sau altul de un trecut militar și conservator. Pe lista aflată în circulație figurează, drept viitori candidați, următorii:

1. Mohammad Baqir Qalibaf, actualul președinte al Parlamentului, fost general, comandant al forțelor aeriene ale Gardienilor Revoluției și fost primar al Teheranului;
2. Hossein Daqani Poudeh, fost consilier al Ghidului Suprem și ministru al apărării, fost ofițer superior de aviație în Garda Revoluției - Pasdaran;
3. Mahmud Ahmadinejad, fost președinte al Iranului în perioada 2005-2013;
4. Said Muhammad, fost șef al Departamentului Economic al Gardienilor Revoluției;
5. Ezzatollah Zarghami, fost director general al Televiziunii de Stat, fost lider în „criza ostaticilor” din 1979-1981 împotriva ambasadei americane la Teheran.

Deocamdată pare foarte puțin probabil ca viitoarele schimbări să ducă la o diminuare a puterii și influenței Pasdaranilor și a milițiilor pe care aceștia le controlează. Pe de altă parte, nu este

exclusă o reșezare a priorităților și libertăților acestora, dar nu într-o măsură care să le afecteze în mod serios capacitatea de a fi apărători din „prima linie” a revoluției islamice și a regimului instaurat de aceasta.

Câteva întrebări și concluzii posibile

În ultimii ani, și nu fără rezultate pozitive pentru proiectele lor regionale - înțelegând prin aceasta regiunile Orientului Mijlociu și a Asiei Centrale - iranienii au reușit, împotriva tuturor presiunilor la care au fost supuși – să pună pe picioare o vastă rețea de miliții (termen care nu exprimă îndeajuns natura multiplă a concepției, strategiei și aspirațiilor iraniene). Ceea ce particularizează acest sector atipic al modelului de război acreditat de guvernării revoluționari islamici este faptul că iranienii de la „centru” au reușit să facă din milițiile regionale pe care le finanțează nu doar niște trupe speciale acționând sub steag străin, ci elemente componente ale societăților și culturii statelor și societăților-țintă. Hezbollahul din Liban, Falangele Hezbollahului din Irak, Houthiții din sudul Peninsulei Arabice, așa-zisa „Mobilizare populară” (Al-Hashd Al-Sha’biy) din Mesopotamia sunt doar câteva exemple în acest sens.

În acest cadru, ne putem întreba dacă, angrenat de ideologia khomeinistă a „axei rezistenței și împotrivirii”, Iranul nu a făcut eroarea de a depăși pragul periculos al confundării între „mobilizarea populară” stipendiată financiar și îndoctrinată ideologic revoluționar, pe de o parte, și acțiunea de penetrare invazivă a societăților arabe în scopul exploatarea suferințelor naționale și societale ale acestora și transformării acestora în lozinci și blazoane combatante care nu au nimic în comun cu viziunile lui Khomeini. Revoltele populare din Irak și Liban, cu o puternică coloratură anti-șiiită iraniană, ar putea să ofere un răspuns elocvent la această interogație.

DESPRE AUTORI

Ioan Mircea Pașcu este, din februarie 2020, directorul Centrului pentru Studii Strategice al Școlii Naționale pentru Studii Politice și Administrație Publică din București, unde este și profesor din anul 1990.

Între 2007 și 2019 a fost membru al Parlamentului European, unde a deținut diverse funcții, printre care vicepreședinte al PE (noiembrie 2014-iulie 2019), vicepreședinte al Comisiei pentru securitate și apărare din PE (ianuarie 2007-ianuarie 2017), membru al Subcomisiei PE pentru securitate și apărare, membru al delegațiilor pentru relațiile cu Japonia, cu R. Moldova și cu SUA.

IM Pașcu a fost membru al guvernului României, unde a deținut funcția de ministru al apărării naționale (2000 - 2004) și secretar de stat la MAPN pentru politica de apărare și relații internaționale (1993-1996). A fost membru al Parlamentului României (1996-2007) iar anterior a fost consilier prezidențial și șef al Departamentului de analiză politică și politică externă din cadrul Administrației prezidențiale a României (1990-1992).

Ambasadorul **Ion I. Jinga** este diplomat de carieră și lucrează în MAE din anul 1992. Între 1995 și 2001 a fost diplomat, adjunct al ambasadorului și însărcinat cu afaceri la Misiunea României la UE, Bruxelles, iar în perioada 2002 – 2003 a ocupat funcția de director general pentru Uniunea Europeană în MAE. În anul 2003 a fost numit ambasador în Belgia, între 2008 - 2015 a fost ambasador în Marea Britanie, iar din 2015 este Reprezentantul Permanent al României la Organizația Națiunilor Unite, New York.

Radu Sava este doctorand în istorie la Universitatea din București, fiind preocupat de o cercetare doctorală dedicată relațiilor postbelice dintre România și Republica Populară Chineză. Deține o diplomă de master în studii politice europene comparate (Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, 2020), respectiv în politică chineză și politică externă (Universitatea Tsinghua, Beijing, 2019) în calitate de bursier al statului român. A fost cercetător la Centrul de Cercetări China-Europa din cadrul Universității Tsinghua (Beijing, 2019-2020), consilier la Ministerul Afacerilor Externe (București), a lucrat ca stagiar în afaceri politice pentru secretariatul Organizației Națiunilor Unite (New York) și cu Institutul pentru Diplomatie Culturală (Berlin).

Peter Stano este purtător de cuvânt pentru afaceri externe și politica de securitate al Serviciului European pentru Acțiuni Externe (SEAA), fost purtător de cuvânt al Ministerului pentru afaceri externe și afaceri europene din Slovacia. A fost, de asemenea, purtător de cuvânt al portofoliului pentru Politica de extindere și vecinătate, care a fost condus de fostul comisar UE din Cehia, Ștefan Füle. A lucrat pentru media publică din Slovacia, pentru BBC World Service și pentru Deutsche Welle.

Ștefan Gligor este activist civic, expert în politici publice și formator de opinie cunoscut și apreciat în Republica Moldova care, începând cu 2016 a inițiat mai multe discuții publice și a co-participat la lansarea mai multor inițiative civice cu privire la subiecte de importanță națională.

În perioada 2017-2018 a fost director de programe, justiție și bună guvernare în cadrul Centrului de Politici și Reforme Structurale din Republica Moldova. În perioada 2006-2007 a fost coordonatorul Proiectului Belarus Working Group (Colegiul Europei, Natolin, Varșovia), dedicat formării și dezvoltării societății civile independente în Republica Belarus.

Alexandru Ghișa este istoric și diplomat, născut la 25 noiembrie 1950, în localitatea Filea de Jos, județul Cluj. Studii liceale și universitare la Cluj-Napoca. Din 2000, doctor în științe istorice al Universității „Babeș-Bolyai”. Cadru didactic, specialitatea istorie-geografie, cercetător principal, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca. Diplomat, cu misiuni de lungă la Budapesta (1987-1989), Stockholm (1991-1994) și din nou Budapesta (2000-2005). Între 2014-2018, Profesor asociat la Universitatea „Babeș-Bolyai”, Facultatea de istorie, Departamentul de relații internaționale și politici de securitate.

Vladimir Socor este membru al Fundației „Jamestown”, corespondent al publicației acestei fundații, „Eurasia Daily Monitor” (1995-prezent), unde scrie articole zilnic. Este expert pe zona fostei URSS, Europa de Est, Caucazul de Sud și Asia Centrală. Abordează problematici legate de politicile Occidentale și ale Federației Ruse, cu accent pe resurse energetice, securitate regională, politica externă a Federației Ruse, conflicte secesioniste și politici și programe NATO.

Dumitru Chican a absolvit facultatea de Limbă, literatură și civilizație arabă și islamică la Universitatea București și a urmat cursuri de specializare postuniversitară în domeniul limbii arabe la Universitatea Națională din Cairo, Egipt. A absolvit, de asemenea, cursuri universitare în domeniul relațiilor politice, economice și diplomatice internaționale. Ca diplomat, interpret, emisar special prezidențial și ambasador extraordinar și plenipotențiar, și-a reprezentat țara în numeroase state arabe.

N.B. Biografiile complete ale autorilor pot fi accesate pe pagina *Pulsul Geostrategic*, la rubrica „Autori”

"PULSUL GEOSTRATEGIC" - fondat în anul 2007
Buletin bilingv editat de INGEPO Consulting - București
www.pulsulgeostrategic.ro; Tel: +4-031 1011934
J40/4984/2019, CUI RO19298677

Director și Editor Coordonator:
Constantin IACOBIȚĂ

Editor Adjunct: Pompilia VLĂDESCU

Editor Adjunct și Tehnoredactare:
Ciprian RĂDULESCU

ISSN: 1843-701X

Coperta: producție proprie

ABONAMENTE (un an) = 599 LEI

În prețul abonamentului aveți acces la site-ul www.pulsulstrategic.ro și beneficiați gratuit de toate materialele suplimentare editate.

La cerere primiți, la adresa indicată de dumneavoastră, ediția tipărită (6 numere pe an). Prețul include TVA și cheltuielile de expediere.

Anunțuri - Publicitate

Anunțuri și publicitate în cadrul revistei pot fi inserate în spațiul disponibil sau pe pagină/pagini separate.

Pentru detalii și condiții vă rugăm să ne contactați la office@pulsulgeostrategic.ro.

Acest buletin nu poate fi multiplicat și reprodus fără acordul scris al INGEPO Consulting. Este permisă folosirea unor materiale sau citate cu păstrarea exactității și titlului original, precum și cu menționarea expresă a sursei.

Opiniile exprimate în articole prezintă punctul de vedere al autorilor, care își asumă deplina răspundere asupra conținutului, și nu reflectă în mod obligatoriu pe acelea ale INGEPO Consulting.

Parteneri:

STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE
The independent resource on global security

Stockholm
Beijing
Washington

Academia Română

Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale (ISPRI)

World Security Network

NETWORKING A SAFER WORLD

 ifimes

MEDNARODNI INŠTITUT ZA BLIŽNJEVZHODNE IN BALKANSKE ŠTUDIJE
INTERNATIONAL INSTITUTE FOR MIDDLE-EAST AND BALKAN STUDIES

RIEAS Research Institute for
European and American Studies

DIPLOMAT

MAGAZINE

By / For Diplomats
www.diplomatmagazine.nl

American Military University
American Public University

School of Security
& Global Studies

**Pulsul Geostrategic
este studiat și la Harvard!**

Borysten Intel

Pulsul Geostrategic a fost accesat, în ultima perioadă, în aproape 100 de țări (în ordinea numărului de accesări): România, SUA, China, Australia, India, Turcia, Spania, Iran, Siria, Israel, Rusia, Bangladesh, Germania, Moldova, Chile, Austria, Franța, Marea Britanie, Georgia, Azerbaidjan, Camerun, Venezuela, Argentina, Ucraina, Ungaria, Irlanda, Serbia, Armenia, Italia, Grecia, Liban, Qatar, Polonia, Filipine, Indonezia și altele.

În România suntem accesați în peste 40 de orașe.

Începând cu Decembrie 2010 **PULSUL GEOSTRATEGIC**
este înregistrat în catalogul internațional
INDEX COPERNICUS JOURNAL MASTERS LIST